

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 57.

Onsdagen den 12 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen.

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.*

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 326, hade herr *Fast m. fl.* hemställt, att riksdagen ville som vilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga följande förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningens § 12:

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort, där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen fyrtio riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt fyratusenåttahundra riksdaler. Ledamot — — — — åter.

Ledamot av första kammaren, som är bosatt å ort, där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente trettio riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt tretusensexhundra riksdaler.

Den ledamot — — — — —
— — befallningshavande.

Samtidigt med denna motion hade utskottet till behandling förehåft en i första kammaren väckt motion, nr 178, vari herr *Reuter-skiöld* hemställt, att riksdagen för sin del måtte till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande ändrade lydelse av § 12 riksdagsordningen:

»Ledamot — — — ej må överstiga vid lagtima riksdag sammanlagt tvåtusenfyrhundra riksdaler och vid urtima riksdag sexhundra riksdaler. Ledamot — — — åter. Ledamot — — — överstiga vid lagtima riksdag sammanlagt ettusenåttahundra riksdaler och vid urtima riksdag fyrahundra femtio riksdaler.

Den — — — befallningshavande.»

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 57.

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen, i anledning av herr Fasts m. fl. ovanberörda motion, ville för sin del som vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen:

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen *trettiotvå* riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt *fyratusenfemhundra* riksdaler. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter.

Ledamot av första kammaren, som är bosatt å ort där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente tjugufyra riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt tretusenfyrhundra riksdaler.

Den ledamot av kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för varje dag han utebliver vara förlustig det honom enligt föregående moment tillkommande dagtraktamente.

Vill ledamot av kammaren befattningen sig avsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshavande; och

2:o) att herr Reuterskiölds motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåntaget voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Clason, K. J. Ekman* och *H. Gösta Andersson*, som yrkat, att utskottet måtte föreslå riksdagen att för sin del till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen:

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen *trettiotvå* riksdaler vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt vid lagtima riksdag *fyratusen femhundra* riksdaler och vid urtima riksdag *ettusen niohundra* riksdaler. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att av statsmedel undfå ersätt-

ning för därav föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter.

Ledamot av första kammaren som är bosatt å ort där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente tjugufyra riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt vid lagtima riksdag tretusen fyrahundra riksdaler och vid urtima riksdag ettusen fyrahundra riksdaler.

Den ledamot av kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för varje dag han utebliver vara förlustig det honom enligt föregående moment tillkommande dagtraktamente.

Vill ledamot av kammaren befattningen sig avsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshavande;

av herrar *von Geijer, Henrikson och Nilsson* i Antnäs, som hemställt, att riksdagen ville för sin del som vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen:

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen trettiofem riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt fyra tusentvåhundra riksdaler. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter.

Ledamot av första kammaren, som är bosatt å ort där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente tjugusju riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt tretusen tvåhundrafyrtio riksdaler.

Den ledamot av kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för varje dag han utebliver vara förlustig det honom enligt föregående moment tillkommande dagtraktamente.

Vill ledamot av kammaren befattningen sig avsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshavande; samt

av herr *Persson* i Fritorp, vilken inom utskottet yrkat, att arvodet måtte fastställas till 30 kronor per dag, vilket arvode för lagtima riksdag icke finge överstiga sammanlagt tre tusen sexhundra kronor, samt att arvodet till ledamot, som vore bosatt å ort där riksdag hölles, skulle utgå med tre fjärdedelar av nyss nämnt belopp.

Sedan *punkten 1:o*) föredragits, yttrade,

Herr *Lithander*: Jag ber, herr talman, att för min del få yrka avslag på utskottets förevarande förslag. Jag anser för min del

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

det icke vara ägnat att stärka den svenska riksdagen i dess uppgifter att gå fram på den föreslagna vägen. Jag tror mig vid föregående tillfällen hava motiverat detta och skall därför icke ingå i några närmare detaljer. Jag anser, att härigenom kunna utvecklas yrkespolitici i mer än önskvärd grad.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Tumhult: Herr talman! För min del har jag deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet endast på det förberedande stadiet, och då föreslog jag, att arvodet borde utgå med högst 3,000 kronor för en lagtima riksdag. Min avsikt var då, att riksdagsmännen borde få ett arvode uppgående till 20 kronor om dagen, även om riksdagen skulle räcka t. o. m. en månad längre än den lagstadgade tiden. Detta förslag har emellertid ej rönt några sympatier inom utskottet, och nu har jag ingen annan utväg än att ansluta mig till herr Sven Perssons reservation, som dock i allt fall vill begränsa ersättningen för en lagtima riksdag till 3,600 kronor. Att gå längre kan ej vara välbetänkt. Vi måste komma ihåg, att bestämmandet av riksdagsmännens arvode medför åtskilliga konsekvenser. Det är en mångfald kommittéer, vi ha, och arvoden å det deras ledamöter bestämmas med hänsyn till riksdagsmännens arvode.

Men även om man med ett visst fog kan säga, att kostnaderna för riksdagen och kommittéerna icke spela så stor roll i vår budget — fastän dessa kostnader sannerligen icke äro små — så kommer ett bifall till utskottets förslag att sträcka sina verkningar längre. Det är icke mera än tre år sedan riksdagsmännens arvode höjdes från 1,200 kronor till 2,400 kronor, och nu är utskottet färdigt med att höja arvodet till 4,500 kronor. Det är att marschera allt för fort. Och om vi taga för oss själva på det sättet, kunna vi då hålla igen och spara, då det gäller andra? För min del tror jag det icke vara möjligt. Och om vi skola höja avlöningen till andra statstjänare i samma grad som till oss själva, huru kommer då budgeten att se ut? Visserligen har riksdagen i sin makt att skaffa pengar genom att lägga skatter på folket, men skatteskruben kan icke begagnas utöver en viss gräns, och denna yttersta gräns torde redan vara nådd. För-siktighet är i detta fall av nöden, och jag kan ej gå längre än att instämma i herr Sven Perssons reservation.

Jag får därför yrka, att i § 12 riksdagsordningen den ändring vidtages, att beloppet »trettio två riksdaler» ändras till »trettio riksdaler» och att beloppet »fyratusenfemhundra» riksdaler ändras till »tretusensexhundra» riksdaler samt att ordet »tjugufyra» riksdaler ändras till »tjugutva» riksdaler och beloppet »tretusenfyrahundra» riksdaler till »tvåtusensjuhundra» riksdaler.

Herr Andersson i Eliantorp instämde häruti.

Herr Hamrin: Herr talman, mina herrar! Jag föreställer mig, att herr Lithander är ganska ensam om den uppfattning, som han här gjort sig till tolk för, då han yrkat avslag på såväl utskottets

hemställan som de modifikationerna, de olika reservationerna innebära. Jag föreställer mig ock, att såväl herr Lithander som kanske även åtskilliga andra av ledamöterna i riksdagen kunna fullgöra sina uppdrag utan något som helst arvode, men en följd av denna princip genomförande skulle givetvis bliva, att den grupp och den klass, som herr Lithander representerar, skulle bli allenarådande i denna kammare och jämväl i första kammaren, och jag tror, att en sådan utveckling varken för land eller folk vore lycklig.

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Oaktat jag sålunda måste ställa mig på en helt annan principiell ståndpunkt än den, som herr Lithander här förfäktat, kan jag dock icke underlåta att begagna tillfället för att uttala en del kritiska tankar beträffande det förslag, som här föreligger.

Det är ju ganska naturligt, att en fråga som denna näppeligen kan behandlas så sakligt — och så grundligt framför allt — som önskvärt vore, då den framkommit i form av en motion från enskilda ledamöter av riksdagen. En närmare, grundlig prövning av ärendet, en undersökning av samtliga de förhållanden, som påverkas av ett beslut sådant som det föreliggande, hade varit nödvändig för att komma till en sådan lösning av denna fråga, som kan betecknas som slutgiltig åtminstone en följd av år framåt. Genom ett bifall till konstitutionsutskottets förslag tror jag för min del dock icke, att frågan bringas ur världen, då den har samband med åtskilligt annat, som jag skall tillåta mig att något beröra.

Jag vill med detsamma säga, att jag tror, att man vore inne på en riktigare väg, därest man skilt på riksdagsarvodet så till vida, att man bestämt ett för år utgående fast arvode och sedan ett tilläggsarvode för den tid, under vilken ledamot av riksdagen bevisar förhandlingarna häruppe. Ett fast arvode hade sålunda bort avse hela året och bort jämväl komma att gälla för den tid, som möjligen kunde tagas i anspråk för bevisande av urtima riksdag. Till ett sådant fast arvode hade det varit lämpligt att lägga ett dagtraktamente, som enligt vad jag redan påpekat, borde utgå för den tid, riksdagsman vistas i Stockholm. Detta hade då haft en tvåfaldig betydelse. För det första föreställer jag mig, att en sådan anordning borde i sin mån verka därhän, att riksdagens förhandlingar bleve mera livligt bevistade av riksdagens ledamöter, än vad som tyvärr för närvarande är fallet. Orsaken härtill måste jag för min del se till viss del i det sakförhållandet, att arvodet är så litet, att varje ledamot av riksdagen, som icke är i synnerligen goda ekonomiska omständigheter, måste tillse, att han även uppehåller sin verksamhet i hemorten i största möjliga utsträckning och söker genom verksamhet där i någon mån kompensera de förluster, han lider genom att ligga så lång tid i Stockholm. Det skulle sålunda — menar jag — kunna bidra till, att förhandlingarna i riksdagen bleve något mera besökta. Detta resonemang utgör icke något klander mot vare sig den ena eller andra gruppen inom riksdagen. Men det gagnar å andra sidan icke något till — att »sticka huvudet under busken» och låtsas, som om allt vore väl beställt.

Det har icke minst under loppet av de sista veckorna i pressen framställts mycket grava anmärkningar mot riksdagens ledamöter, därför

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

att förhandlingarna av vissa frågor varit så litet besökta. Det har intresserat mig i detta fall att undersöka, huruvida det verkligen förhåller sig på det sättet, att riksdagens förhandlingar för närvarande äro mindre besökta än för åtskilliga år tillbaka. På detta område såväl som på många andra områden kan man nämligen lätt misstänka, när man talar om »den gamla goda tiden», att undersökningen visar, att den tid, vi leva i, är mycket bättre än den, som betecknas såsom synnerligen god och som ligger bakom oss. Beträffande dessa saker skola emellertid herrarna mycket lätt finna — om vi t. ex gå tillbaka 10 år, innan vi hade den allmänna rösträtten och den proportionella valmetoden genomförd — av voteringsciffrorna, att åtminstone vid voteringsarna riksdagens ledamöter voro betydligt mera mangrant samlade än vad som för närvarande är fallet. Jag skall icke tillåta mig att anteckna till riksdagens protokoll de siffror, som belysa detta, utan har blott velat konstatera faktum, och en var, som intresserar sig för detta, kan övertyga sig genom att gå in i biblioteket och där undersöka, hur det förhåller sig med den saken. Ett högt arvode skulle därför i någon mån bidraga till, att riksdagens förhandlingar bleve mera besökta. Detta naturligtvis under förutsättning, att de personer, som av en eller annan anledning måste, åtminstone för någon längre tid, vistas hemma, skulle gå miste om den del av arvodet, som utgår i form av dagtraktamente. Härigenom skulle arvodet till dem, som deltaga i förhandlingarna, kunna bli så rikligt, att det fullt kunde kompensera de uppförfingar i ekonomiskt avseende, som en var måste vidkännas särskilt under dessa tider genom att ligga i Stockholm.

Nu har en ärad talare på Kronobergsbänken berört en fråga, som jag för min del reflekterat över i samband med denna motion och konstitutionsutskottets utlåtande, nämligen de konsekvenser, som det steg, vilket vi stå i beredskap att taga, innebär med hänsyn till andra statsutgifter. Om jag icke misstar mig alltför mycket, är det så, att riksdagen redan delvis har biträtt och i övrigt säkerligen kommer att biträda förslag ifrån regeringen om förlagsanslag under de olika huvudtitlarna till kommittéer och utredningar av s. k. sakkunniga, som för år 1921 gå löst på ungefär $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Att detta belopp icke är för högt tilltaget förstår man därav, att under åttonde huvudtiteln finnes ett äskande ifrån vederbörande departementschef, som går ut på att beloppet skulle höjas — jag minns icke säkert, men jag tror, det var ifrån 200,000 till 450,000. Propositionen erinrar emellertid om att beloppet för utredningar och kommittéarvoden under åttonde huvudtiteln förra året gick till omkring 530,000 kronor.

Jag utgår således därifrån, att det belopp, $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor, som riksdagen beviljar till sådana sakkunniga och utredningar, icke är för högt tilltaget utan tvärtom för lågt. En generell höjning av riksdagsarvodet måste därför innebära en betydande stegring just av de anslag, som här äro i fråga. Naturligtvis bortser jag icke ifrån det förhållandet, att en stor del av dessa anslag under de olika huvudtitlarna åtgå till bestridande av tryckningskostnader, till sekretariat o. s. v., och jag har icke kunnat utröna, i vilken mån anslagen tagas

i anspråk för utbetalande av arvoden till de olika sakkunniga, men i varje fall är det en betydande del, som utgår till sådana. Nu menar jag, att om man slagit in på den av mig här skisserade vägen med ett fast riksdagsmannaarvode och ett dagtraktamente där bredvid, hade det bort bli en följd av ett sådant beslut, att till de s. k. sakkunniga endast utgått ett dagtraktamente, som varit tillräckligt för att nätt och jämnt täcka kostnaderna för vistelsen i huvudstaden. Hade man därtill möjligen kunnat knyta den förhoppningen, att dessa sakkunniga och kommittéer hade kommit att bestå av män, som varit mera kvalificerade och verkligt sakkunniga och i stället mindre till antalet, hade detta också kunnat i sin mån medverka till att minska på utgifterna.

Nu har herr Magnusson i Tumhult redan erinrat om, att ett bifall till konstitutionsutskottets föreliggande förslag givetvis medför att arvoden till kommittéledamöter och s. k. sakkunniga komma att höjas i proportion till det riksdagsarvode, som här bestämmes. Skillnaden är ju nu endast två kronor per dag, och jag föreställer mig således, att det kommer att bli ett dagtraktamente för dessa kommittéledamöter och sakkunniga av t. ex. 30 kronor. Vad det innebär för statsverket, har jag redan här betonat.

En allsidig och verkligen grundlig prövning av det föreliggande ärendet hade också säkerligen kommit att peka på ett annat förhållande, som icke alls, så vitt jag kunnat finna, beröres av konstitutionsutskottet. Jag tänker därvid på det faktiska förhållandet, att det naturligtvis är betydligt dyrare för några av våra kamrater här uppe på Norrlandsbänken, t. ex. herr Lövgren i Nyborg, att vara ledamöter av riksdagen än för t. ex. konstitutionsutskottets ärade ordförande eller någon annan, som bor mera i närheten av Stockholm. Varje resa, som en av våra kamrater på Norrlandsbänken eller Skånebänken måste företaga till sin hemort, kostar honom betydligt mycket mera, än det kostar en person, som är boende på kortare avstånd. Det är i det avseendet icke någon jämlikhet och likställighet, utan en ojämnhet, som i samband med lösandet av arvodesfrågan hade bort upptagas till grundlig och allsidig prövning, och jag är för min del övertygad om att man då kommit till den slutsatsen, att det ifrån många synpunkter sett vore lämpligt och behöfligt, att ledamöterna utrustades med stående fribiljetter till statens järnvägar, så att man hade tillfälle att utan hänsyn till kostnaderna resa, då man det oundgängligen behöfde, såväl under riksdagstiden som eljest för att sätta sig in i vissa frågor, som skola komma under riksdagens behandling. Det är att märka, att hade vi dessa fribiljetter, vore det ju möjligt för riksdagens ledamöter att under de dagar, då icke kamrarna äro samlade för att fatta beslut i frågorna, resa hem och sedan återvända just till plenidagarna. Som det nu är ställt, kan naturligtvis en hel del personer icke förfara på det sättet. Då de kostat på sig den dyrbara resan till hemorten, måste de också stanna så länge hemma, att de kunna uträtta en mängd göromål, och på det sättet stanna de hemma flera dagar i en följd och måste försumma att bevista sammanträdena i kammaren. Detta skulle undvikas, om de kunde använda dagarna

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

mellan riksdagens plena för hemresa. Särskilt vore detta en stor fördel för de ledamöter, som sitta i utskott, som ha mindre att göra, vilka då kunde använda de lediga dagarna hemma och återvända till riksdagen för att deltaga, då beslutet skola fattas i kammaren.

Jag vill påpeka, att denna förmån kunde vara behöfelig även ur den synpunkten, att statsförvaltningen nu alltmera utvidgas, att statens intressen bli allt större och att statens verksamhet på en mängd olika områden har nått en utveckling, som man för några år sedan och i synnerhet då denna grundlag skrevs, icke hade den allra minsta aning om. Nu går man ju ofta att fatta sina beslut alldeles i blindo. Man får lita på vederbörande myndigheters utlåtanden, eftersom man icke har möjlighet att på ort och ställe sätta sig in i frågan.

Emot detta resonemang kan ju visserligen göras den invändningen, att medan riksdagen är samlad, är det icke lämpligt, att en massa riksdagsmän ge sig ut på resor hit och dit för att undersöka olika statsinstitutioner, pågående byggnadsarbeten m. m. Men den, som varit med åtminstone några år i riksdagen, har ju tämligen klart för sig en hel del frågor, som äro under utarbetande och klarläggande, och man vet ju också något så när, vilka frågor som skola förekomma, och har tillfälle att på mellantiden studera dessa ärenden för att vara rustad med verklig sakkunskap, då desamma föreläggas riksdagen till avgörande. Men det är icke tänkbart, att riksdagens ledamöter, åtminstone icke det stora flertalet av dem, äro villiga att kosta på sig de dyrbara resorna för dessa studiers bedrivande, utan att verkligen likhet införes, så att det ekonomiska här icke spelar större roll för den ena än för den andra.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat erinra därom, att det förslag, som nu föreligger, enligt min uppfattning icke löser den fråga, man här fört upp på dagordningen, utan att denna måste upptagas till en allsidig och grundlig prövning under tider, som komma. Jag är övertygad om, att en sådan prövning också skall beakta de synpunkter, jag här framhållit. Så, som frågan nu ligger, skulle det naturligtvis aldrig falla mig in att ställa mig på någon annan ståndpunkt än den, vartill utskottet kommit, och jag gör detta, ehuru jag anfört dessa kritiska ord emot densamma.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! För min del kan jag gott instämma i den siste ärade talarens uttalande, då han sade sig tro, att det förslag, som här föreligger, icke utgör någon lösning för framtiden av arvodesfrågan. Jag kan ge honom rätt däri, men jag vill därjämte göra gällande att det förslag, som utskottet här kommit med, är den lösning, som för närvarande är möjlig att nå.

Det är uppenbart, att det i denna fråga är många delade meningar. Vi ha redan hört ett par nu i kväll. och det är möjligt, att det kommer fram ännu flera olika förslag. Men det har gällt för oss inom utskottet att försöka få fram ett förslag, varom enighet kunde uppnås. Vi finna också, att bakom utskottets förslag står det stora flertalet av utskottets ledamöter, och jag hoppas för min del, att också det stora flertalet av riksdagens ledamöter skall komma att ansluta

sig till detsamma. Om jag icke är fel underrättad, lär första kammaren också redan för sin del ha antagit utskottets förslag.

Herr Hamrin förde fram ett sätt att lösa denna fråga, som han för sin del ansåg skulle vara bra mycket fördelaktigare än det, som här föreligger. Ja, jag vill säga herr Hamrin och även övriga ledamöter av kammaren, som möjligen hysa samma uppfattning, att det uppslag till lösning av denna fråga, som fördes fram av herr Hamrin, ha vi också haft uppe inom utskottet, men med vad resultat? Jo, det visade sig, att detta uppslag icke kunde få någon nämnvärd anslutning. Huruvida en sådan anordning av arvodesfrågan som ett fast årsarvode och ett dagtraktamente under riksdagen i någon mån skulle komma att verka i den riktning som herr Hamrin antydde, vill jag för min del icke uttala mig om. Jag vill bara säga, att jag tror det är ganska tvekelaktigt, ty det är nog så, att riksdagens ledamöter icke göra sina hemresor för ro skull, utan de äro av en eller annan omständighet tvingade till att resa hem och sålunda vara borta från riksdagen någon kortare eller längre tid. De allra flesta av riksdagens ledamöter hava andra offentliga uppdrag, som gör, att de en och annan gång måste resa hem, och det förhållandet tror jag icke, att en viss anordning i fråga om ersättningen eller arvodet under riksdagstiden skulle kunna råda någon som helst bot på.

Nej, skola vi få en fullt tillfredsställande lösning på denna fråga, få vi icke gå den väg, som herr Magnusson i Tumhult förordade, nämligen att man skulle nöja sig med en mycket ringa förhöjning och därtill också bibehålla samma riksdagstid, som man nu beräknat arvodet efter, eller fyra månader. Jag vill i detta sammanhang fästa kammarens uppmärksamhet på, att under de senare åren har riksdagsarbetet tagit en tid av närmare fem månader, och det är min uppfattning, att vi knappast hava någon utsikt att för framtiden komma fram till en kortare riksdagstid. Då är det enligt min och även utskottets mening icke rimligt, att man beräknar arvodet för fyra månader, när arbetet i regel tar omkring fem månader. Vi hava också inom utskottet lyckats att få ganska stor enighet om den uppfattningen och för det förslag, som här föreligger, nämligen att utöka riksdagstiden med 20 dagar, eller från nuvarande 120 till 140 dagar för att något så när komma verkligheten nära. Det är ingalunda något angenämt för riksdagsmännen, att en annan uppfattning skulle göra sig gällande utanför riksdagen, då det i själva verket förhåller sig på det sättet, att riksdagsmännen, i stället för 20 kronor om dagen, enligt nu gällande bestämmelser icke få mer än omkring 16 kronor. Då man skall reglera arvodet, bör man därför med avseende å den tid, som man beräknar arvodet efter, taga till så, att det något så när stämmer med verkligheten.

Beträffande själva arvodesbeloppet är jag övertygad om, att det här i kammaren icke endast finnas de, som anse, att utskottet gått för långt med sitt förslag, utan det finns också de, som anse, att utskottet hade bort gå ännu längre för att det skulle bliva en tillfredsställande lösning på denna fråga. Såväl herr Magnusson som herr Hamrin hava talat om konsekvenserna och bl. a. framfört den konsekvensen, att ut-

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

redningsarbetena givetvis måste bli va dyrare. Ja, det är alldeles uppenbart, att kommittéarvodena också måste höjas. Man kan icke rimligen begära, att de riksdagsmän och andra, som måste uppehålla sig här i Stockholm för kommittéarbete, skulle kunna göra detta för ett så mycket lägre belopp, än vad riksdagsmännen ha, när de ligga här. Jag skulle snarare vilja säga, att en person, som reser hit upp för låt oss säga några veckors kommittéarbete, borde, för att han skulle få tillräcklig ersättning, hava något mera än de personer, som få inrätta sig här för en längre tid. Sålunda böra vi icke vara rädda för dessa konsekvenser, för såvitt vi överhuvud taget vilja hava något utredningsarbete och på den grunden också hava kommittéer eller s. k. sakkunnigekommissioner. Vill man göra besparingar på detta område, finns det, såvitt jag förstår, ingen annan utväg, än att man får inskränka kommittéernas antal, måhända också inskränka antalet ledamöter i kommittéerna, men jag undrar, om det första alternativet är möjligt. Jag ber bara, att herrarna taga i betraktande ett års riksdagsförhandlingar och se på alla dessa skrivelser, som riksdagen avlåter till Kungl. Maj:t, vari det anhålles om att den och den frågan skall utredas. För alla dessa utredningar måste Kungl. Maj:t antingen öka ut personalen inom departementen, eller också finns det ingen annan utväg än att fortfarande begagna sig av kommittéerna, såvitt jag kan förstå.

Herr Hamrin nämnde slutligen en annan sak, som skulle medverka till en mera jämlikhet och likställighet beträffande riksdagsmännens arvoden, och det var, att han för sin del ansåg, att riksdagsmännen borde hava stående fribiljetter på statens järnvägar under hela året. Jag instämmer med honom, men det är, herr Hamrin, ingen grundlagsfråga, och jag ber att få erinra om, att den saken också varit uppe i riksdagen för icke så länge sedan, men den har åtminstone ännu icke kunnat genomföras. Jag hoppas emellertid, att så skall kunna ske, i en nära framtid.

Herr talman, jag skall nöja mig med vad jag nu anfört och hemställa till kammaren att, liksom första kammaren tidigare har gjort, biträda utskottets förslag. Jag tror, att detta så långt det för närvarande är möjligt tillfredsställer rimliga anspråk både i det ena och det andra avseendet.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att yttra mig om vådorna av att genom ett beslut enligt utskottsförslaget förlänga riksdagstiden. Visserligen har utskottet bibehållit en viss begränsning, men utsträckt begränsningen så, att arvodestiden omfattar 140 dagar. Nu kan det ju vara sant, att det kanske är omöjligt att avsluta riksdagen inom den lagstadgade tiden. Åtminstone vittna de senaste årens erfarenheter därom. Men jag kan icke värja mig för den farhågan, att utsträcker man den avlönade riksdagstiden ytterligare 20 dagar, kommer följden blott att

bliva den, att riksdagen ytterligare förlänges utöver den vanliga tiden med 20 dagar eller mer.

Det må vara så, att man kan tycka, att jag här i det följande kommer att ge uttryck åt ett visst klassintresse, men det kan icke nekast till, att det knappast gives någon annan yrkesgrupp, för vilken det medför så stora svårigheter med dessa långa riksdagstider som just för jordbrukarna, vilka ryckas från sin näring under den för jordbrukets skötsel viktigaste tiden, nämligen våren och försommaren. Jag tror, att det för närvarande — jag vill uttrycka mig så starkt — knappast finnes något viktigare jordbrukspolitiskt intresse än att få det ställt så, att det blir möjligt för verkligt aktiva jordbrukare att innehava riksdagsmannauppdrag, men skall det fortsätta som hittills, att det går allt längre och längre fram på sommaren, innan man slipper härifrån, blir detta nästan omöjligt. Vi äro icke hjälpta med att endast hava sådana jordbrukarerepresentanter, som hava det ställt så, att de kunna arrendera ut sina jordbruk eller göra sig väsentligen oberoende av dessa, utan vi behöva hava sådana, som verkligt aktivt ligga i uti jordbruket och som följaktligen också veta vad det kräver, och jag skulle vilja sträcka mig än längre och säga, att vad vi behöva är, att den, som har riksdagsmannauppdrag, också har kvar i verklig mening sin borgerliga hantering, vare sig han driver jordbruk eller annan näring. Men om detta skall kunna ske, måste vi försöka finna former, som icke allt för mycket utsträcka riksdagstiden.

Jag skall tillåta mig, då jag nu har ordet, att ge uttryck åt den uppfattningen, att vi icke torde få någon förnuftig och praktisk lösning av denna fråga, förrän vi verkligen lägga om riksdagsarbetet, så att vi få en höstsession. Då skulle det vara möjligt, föreställer jag mig, att sluta riksdagen till omkring den 1 maj, och jag tror ingen skulle hava skada av detta, men stora grupper riksdagsmän skulle hava obestridd fördel därav, förutom det att man skulle kunna balansera över ärenden från vår- till höstriksdagen förutom en del andra fördelar, som jag icke nu vill ingå på. Emellertid vill jag för min del icke motsätta mig en arvodesförhöjning, men jag ville hava uttalat detta, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om vi nu ginge därhän, att vi bidraga till att det blir ständiga riksdagar och att riksdagsmannauppdraget blir huvudsaken framför den borgerliga hanteringen, så att man endast ägnade sig åt riksdagsmannauppdraget.

Ingen har emellertid framfört ett yrkande i enlighet med den av herr Henrikson framställda reservationen. Därför är det väl lönlöst att framställa ett sådant yrkande, men jag har velat begagna tillfället att göra ett uttalande emot den utökning av riksdagstiden, som utskottet i sitt utlåtande föreslagit.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Det är icke angenämt att uppträda i en sådan fråga som denna, men jag har icke gjort det förut, och som det är den sista riksdagen i perioden, kan

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

man ju uppträda ganska fritt, ty man vet ju icke alls, om man kommer tillbaka och får någon nytta av det arvode, som bestämmes. Likaväl som i andra förhållanden beträffande löneregleringar åt tjänstemän m. fl., där man i regel lagstiftar för andra, kan det bli så även här med det arvode, vi bestämma i dag.

Emellertid tänkte jag säga med anledning av att herr Lithander framkom med sitt avslagsyrkande, att jag knappast trodde, att det skulle framkomma i kammaren, ty inom konstitutionsutskottet var det icke en röst, som höjdes för avslag, utan alla voro ense om, att förhållandena ändrats så pass sedan 1917 och 1918, att även med den stora förhöjning, som då inträdde, ansågs det vara ännu mera otillräckligt nu med nuvarande 2,400 kronor än det var med 1,200 kronor förut. Det kan jag säga för min egen del, och jag tror, att många andra också skola kunna intyga detsamma. Det kan ju hända — jag vill icke neka till det — att man kanske har litet större anspråk på livet nu än under ens första riksdagar, och att man kanske då kunde leva något billigare än man nu gör, men i alla fall måste jag påstå, att arvodet under nuvarande förhållanden är otillräckligt.

Det har dock varit med ganska stor tveksamhet, som jag kunnat biträda det förslag, som utskottet nu kommit till. Jag var nämligen inne på samma väg, som herr Hamrin talade om, nämligen att man icke skulle rubba det nuvarande arvodet utan gå med på, att detta stode kvar, men att man därutöver skulle bestämma ett visst dagtraktamente, vissa tjänstgöringspengar eller vad man vill kalla det, som utginge för de dagar, man verkligen var här närvarande. I likhet med herr Hamrin kan jag också beklaga, att kammaren många gånger är så glest besatt, att knappast halva antalet ledamöter är närvarande, ja, att det t. o. m. har förekommit, att icke mer än en tredjedel av kammarens ledamöter har varit närvarande vid vissa voterings. Jag hade tänkt mig, att dessa tjänstgöringspengar, dagtraktamente eller vad det skulle heta, skulle indragas under den tid, riksdagsman vore frånvarande. Men däremot hade jag önskat, att detta skulle utgå under *hela* riksdagstiden, således även om riksdagen räckte ända till midsommar eller hur länge som helst. Jag tror, att om man hade kunnat slå in på den vägen, hade det varit klokast. Men då detta mitt förslag icke rönt någon som helst sympati inom utskottet, ville jag icke ställa mig ensam, ty jag hade icke förhoppning om att kunna genomdriva det i kammaren. På grund därav måste jag ansluta mig till vänstern inom utskottet. Det var för övrigt icke så mycket, som skilde en del av högerreservanterna och utskottsmajoriteten åt. Jag hade nästan trott, att vi skulle kunnat enas om en och samma linje, nämligen den, som innefattas i herr Clasons reservation.

Det kan synas underligt för mången att nu bestämma så pass högt arvode under så onormala tider, som vi för närvarande leva i. Man kan hava förhoppning om, att tiderna skola ändras. Och i fall det blir högre penningvärde, skulle arvoden möjligen komma att te sig ganska höga. Även ur den synpunkten hade det alltså varit fördelaktigt att slå in på den vägen, att det fasta arvodet utgått med

samma belopp som nu men att jämsides med detta utbetalades ett visst dagtraktamente för de dagar, riksdagsman varit närvarande, även för de dagar, som gått utöver den ordinarie riksdagstiden.

Gentemot herr Magnusson i Skövde vill jag säga, att farhågan för, att man med detta skulle fastslå, att riksdagstiden skulle få gå utöver den i grundlagen fastställda, får man väl ändå bortse ifrån. Ty jag tror, att den erfarenheten hava både herr Magnusson och vi andra, som varit här förut, att det icke hädanefter är möjligt att begränsa riksdagstiden till fyra månader. Den möjligheten är nog alldeles utesluten. Men däremot skall jag be att få instämma med herr Magnusson däri, att jag tror, att en omläggning av riksdagsarbetet vore på sin plats, och att man möjligen under en längre eller kortare höstsession skulle kunna göra undan något och därmed vinna, att man tidigare finge våren ledig för sitt eget arbete. I det fallet är jag alldeles ense med herr Magnusson.

Nu har jag sport, att första kammaren tagit utskottets förslag, och då jag ingen anledning har att frångå detta, som jag själv varit med om utan att reservera mig, får jag alltså hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Den ärade representanten på Jönköpingsbanken yttrade några ord om, att jag stode tämligen ensam i denna kammare om den uppfattning, jag här företräder. Det är möjligt, men jag vill då säga, att den uppfattning, jag hyser i denna fråga, delas av ofantligt många personer ute i landet. Den uppfattningen är synnerligen allmän bland valmännen landet runt, och detta torde måhända t. o. m. hava större betydelse, än vad riksdagen i det fallet tänker. I varje fall borde vi taga nödig hänsyn till den saken.

Jag vill göra gällande, att det arvode, som för närvarande utgår, utökat som det i så ofantligt många fall är med kommittéuppdagsarvode, sannerligen icke är någon liten ersättning för det arbete, som i många fall presteras.

Samme talare sade, att han trodde, att vakanserna berodde på det ringa arvode, som nu utgår. Det tror jag icke. Jag tror, att vakanserna vid voringarna bero på den orimliga utdrygning av arbetet, som för närvarande förekommer. Den frågan löses icke med ett ökat arvode, utan det behövs andra reformer för att komma tillrätta med den saken.

Den ärade talaren framkastade vidare ett förslag, att arvodet skulle utgå i mån av närvaro. Däri är jag ense med honom. På en sådan linje skulle jag också vilja gå. Men om den saken föreligger icke något förslag för närvarande.

Talaren kom även in på, att det också vore önskvärt, att riksdagsmännen bereddes fribiljetter på järnvägarna. Däri är jag icke ense med honom. Därvidlag tror jag, att fribiljettsystemet skulle medverka till att öka vakanserna i ännu högre grad.

Nu hava vi helt nyligen ökat arvodet från 10 till 20 kronor.

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

Det var då min ärade kamrat, herr Larsson i Kroken, sade, att han för sin del ansåg, att så länge vi kunde få riksdagsmän för 10 kronor skulle vi icke betala 15. Det gick heller icke den gången, utan förslaget gick igenom först ett följande år. Här är alltså redan gjord en utökning av arvodet under dyrtiden. Men jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på, att kommittéarvoden och andra arvoden följa riksdagsarvoden, så att i och med ett beslut nu i föreslagen riktning komma otvivelaktigt konsekvenser, som vi icke nu debattera eller ägna någon egentlig tanke åt.

Här har varit förslag om årsarvoden plus dagtraktamenten. Jag vill varna den svenska riksdagen för att följa utlandets exempel i den vägen. Där har erfarenheten därav icke varit lycklig, och där har det utvecklats sig ett system av yrkespolitik, som vi sannerligen böra vara angelägna om att bevara vårt Sverige ifrån. Nej, mina herrar, det är på en reform av arbetet, som vi skola rikta in våra strävanden. Vi skola genom praktiska anordningar söka begränsa riksdagsarbetet till högst de fyra månader, som grundlagen föreskriver. Och vi skulle då försöka förrätta uteslutande riksdagsarbete, icke riksdagsarbete och kommittéarbete, ty på detta komma bägge delarna att lida. Jag tror, att det vore synnerligen lyckligt, om regering och riksdag ville enas om att i möjligaste mån söka få verkligt sakkunniga utanför riksdagen till kommittéarbetet och icke taga dem bland riksdagsmännen. Jag tror, att detta skulle vara möjligt. Även om vi därigenom finge ge en ökad ersättning till de sakkunniga, som på kort tid utredde och komme fram med sina förslag, så vore det en vinst i många avseenden.

Konstitutionsutskottets ärade ordförande talade några ord just om detta att inskränka kommittéernas antal och även deras medlemsantal. Han ställde sig tvivlande inför frågan, huru detta skulle kunna genomföras. Men jag tror, att det vore synnerligen lämpligt, om man riktade in sin strävan på detta, och jag tror, att både riksdagen och hela landet skulle vinna på, om vi icke hade detta övermått av lagstiftning, som vi för närvarande hava.

Jag vill till slut säga, att så länge som många i statstjänst anställdas ekonomiska förhållanden vänta på sin lösning, för vilken lösning riksdagen i mångt och mycket slagit dövmörat till, så länge det är så, verkar det icke tilltalande, mina herrar, att den egna arvodesfrågan i främsta rummet tages upp och bringas till sin lösning. Jag har den uppfattningen, att riksdagsmannauppgiftet i främsta rummet är ett hedersuppdrag och att arvodesfrågan är en sekundär fråga. Den är redan löst så, att det går att nöjaktigt draga sig fram på det arvode, som för närvarande utgår. Men detta är icke det vitala.

Jag ber, herr talman, att för min del få vidhålla mitt avslagsyrkande.

Herr Larsson i Kroken: Herr talman, mina herrar! Jag skall först be att få rätta ett minnesfel hos min ärade vän till höger, herr Lithander. Han sade nämligen, att Larsson i Kroken för några

är sedan sagt, att så länge vi kunde få riksdagsmän för 10 kronor, skulle vi icke betala dem med 15. Det var icke riktigt så. Jag sade, att tillgång och efterfrågan bruka reglera priset på allting. Detta framkallade munterhet i kammaren, och det var ju icke så underligt. Men jag vann målet den gången, nämligen att få slut på en långvarig och till sist tråkig debatt. Det var en interpellationsdebatt den gången, vilken, som sagt, blev mycket lång och tråkig, och då hittade jag på detta och fick därmed sista ordet.

Och jag får säga, att under normala förhållanden är det icke lätt att resonera bort den saken, att tillgång och efterfrågan bestämma priset. Men under sådana tider, som vi nu leva i, är detta kanske icke fullt tillämpligt. Jag vill i varje fall icke längre hålla på det.

Emellertid — skämt å sido — vill jag för min del säga, liksom herr Lithander nyss sade, att jag icke kan se annat än att riksdagsmannaskapet i första hand bör vara ett förtroendeuppdrag, som icke bör uppvägas med pengar. Men att innehavarna böra hållas något så när skadeslösa för sina med uppdraget förenade utgifter anser jag är riktigt. Var gränsen skall sättas, för att riksdagsmannen skall hållas skadeslös, vill jag däremot icke taga mig för att avgöra, ty den ene kan mycket väl hållas skadeslös med de nuvarande 20, ja t. o. m. 15 kronor om dagen, och en annan är icke skadeslös med dubbla detta belopp. Det beror naturligtvis helt och hållet på, hur man lever. Emellertid håller jag före, att riksdagsmannaskapet är ett förtroendeuppdrag, och innehavaren därav bör hållas något så när skadeslös för sina kostnader, men icke överbetalas. Jag fruktar nämligen, att om det blir allt för rundligt tilltagna arvoden, så är det fara för yrkespolitik, och det är en näring, som jag för min del icke vill vara med om att uppmuntra.

För det tredje hava vi någonting annat, som vi kalla kungliga kommittéer, som komma i släptåg. Så snart riksdagsarvudet höjes, så följa kommittéarvoderna med i höjningen i proportion därtill. och kommittéerna äro legio, ty de äro många. Och flera blir det troligen, ty det motioneras och resoneras och skrives till Kungl. Maj:t undan för undan i både möjliga och omöjliga saker och tillsättes kommittéer på kommittéer. Var det skall sluta vet icke jag. Nu beror det helt och hållet på, om man anser sig kunna skaffa fram huru mycket pengar som helst. För min del börjar jag befara, att det icke kan fortsätta som hittills utan att det måste sättas en gräns för anslagsöknningarna i alla hänseenden och icke bara på detta område. Under en sådan tid som den nuvarande anser jag det vara synnerligen viktigt, att en riksdagsman är ytterst försiktig härvidlag, ty det är väl ändå i hela landet inga andra än riksdagsmännen, som kunna bestämma arvoden för sig själva. Möjligen kan det förekomma, att konkursutredningsmän själva bestämma sina arvoden. Och vi böra vara ytterligt försiktiga, synnerligen i dessa tider, då vi höra, hurusom våra statstjänare i alla grader sucka över att de få för litet dyrtidstillägg, att deras kompensation är för liten. Jag har erhållit två brev om denna sak, bara i dag det ena från Sveriges tjänstemannanämnds arbetsutskott, och även herrarna få ju sådana. Jag anser, att våra statstjänare böra

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

få sådan kompensation för dyrtiden, att de icke behöva utföra sitt arbete med suckan, ty det är icke nyttigt. Det är säkert. Och icke minst våra lägre statstjänare böra få ett bättre dyrtidstillägg. Och detta böra vi tänka på, åtminstone då vi bevilja högre arvoden åt oss själva.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa men kommer nog att rösta för den möjligast minsta höjning.

Herr O s b e r g: Herr talman! Herr Larsson i Kroken ville lägga sitt anförande på den skämtsamma bogen, men saken vore kanske inte så skämtsam, om herr Larsson vore jordbruksarbetare och hade familj att försörja. Vi få besinna, mina herrar, huru detta spörsmål kommit fram, och det har också visat sig vid utskottets behandling, att det icke är så enkelt, som många framhållit.

När jag tänker på herr Lithander och hans ställning, så kan jag ju förstå, att han kan intaga en sådan ståndpunkt, men jag tycker dock, att herr Lithander som en klok man också borde kunna sätta sig in i andras förhållanden, och då tror jag icke, att herr Lithander skulle resonera som han gjort rörande detta spörsmål.

Jag begärde närmast ordet för att säga några ord till herr Hamrin. Han ville, att arvodet skulle utgå i form av en grundplåt och dessutom mindre dagsarvoden, vilket han tyckte vara rättfärdigt. Jag tror för min del, att ett sådant system skulle verka motsatsen till vad han hoppades. Det mindre dagsarvodet skulle icke leda till, att man skolkade mindre. Om man nämligen med ett sådant system förebrädde en riksdagsman, att han vore hemma för länge under riksdagstiden, så kunde han alltid säga, att han icke hade något arvode. Nej, det är något annat, som gör, att riksdagsmännen resa hem. De skolka icke, utan de resa hem därför att den långa sammanhängande perioden gör, att detta blir nödvändigt för dem. De ha nämligen också annat att göra än riksdagsarbetet. Och det är trångsynt att förmena en riksdagsman att resa hem för att se efter sina egna affärer.

Det går icke att här anlägga allt för snäva linjer. Nej, skola vi få ordning på detta område, så måste man betala riksdagsmännen så, att de, jag vill icke säga kunna leva i överflöd, men dock icke behöva göra några uppoffringar. Det är den riktiga synpunkten. Och ingen kan anse, att det förslag, som utskottet kommit till, innebär något överflöd. Jag vet som hemmansägare, huru den nu gällande ordningen verkar. Vi ha fått släppa till fem månader till riksdagsarbetet, ja, vi ha kunnat vara upptagna nära sex månader för samma riksdagsmannaarvode. Jag tror därför, att om herr Lithander ser denna sak, som den skall ses, skall han inse, att utskottet icke föreslagit ett för högt belopp. I synnerhet skall man finna detta, om man tänker på jordbrukare, som måste betala sina drängar och annan arbetskraft hemma. Vi skola icke göra denna fråga till en gyckel-fråga, utan söka att resonera sunt över densamma.

Jag ber, herr talman, att få tillstyrka utskottets hemställan, som jag tycker vara förnuftig.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga några ord i den grannliga fråga, som det här gäller att behandla.

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Det är alldeles riktigt, som herr Magnusson i Tumhult säger, att när det gäller att bestämma arvodet för riksdagsmännen eller, som han uttryckte sig, när vi skola bestämma arvodet för oss själva, då gäller det, att vi gå fram med den största försiktighet. Ja, naturligtvis är det nödvändigt, och det visade sig också, att herr Magnusson i Tumhult drev sin försiktighet så långt, att han icke vågade vara med om utskottets förslag utan gick på en annan linje, vilken skulle medföra en något mindre slutsumma än vad utskottet föreslagit. Ja, jag vill för min del säga, att när riksdagen förra gången höjde arvodet ifrån det dåvarande beloppet till det nuvarande, ansåg jag, att innan denna fråga kom till behandling i kammaren, man borde taga i noggrant övervägande, huruvida man kunde vara med om den förhöjning, som då föreslogs. Och jag var vid det tillfället i mina tankar inne på, att det kanske var att gå väl långt att fördubbla det arvode, som förut varit gällande, och jag tänkte, att man möjligen skulle kunna stanna vid ett belopp av 15 kronor. Jag gick sedan i kammaren med på det förslag, som därefter blev riksdagens beslut, och jag måste säga, att jag sedan den dagen väl har förstått, att det arvode, som då beslöts, sannerligen icke var för högt, om man skall ha möjlighet att uppehålla sig på detsamma.

Nu är det ju tydligt, att ett beslut här i enlighet med utskottets hemställan skulle komma att ha sina konsekvenser även på andra områden och icke minst när det gäller kommittéarvoden. Men så vitt jag vet, är det ju icke i någon lag bestämt, huru det skall vara med arvoden till kommittéledamöter, och jag tar för alldeles givet, att om riksdagen skulle besluta i enlighet med utskottets förslag om arvoden till riksdagsmännen, så komme Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t skall bestämma om nya arvoden till kommittéledamöter, att pröva denna sak, så att man kan säga, att man kommer att taga hänsyn till såväl det ena som det andra. Även jag tror vad kommittéväsendet beträffar att det lämnar mycket övrigt att önska, men jag vill därtill säga, att även vad kommittéarvodena beträffar, särskilt om en kommitté haft sitt arbete förlagt här eller där i landet och en kommittéledamot har ett arvode av 18 kronor om dagen, så är detta arvode sådant, att det är absolut omöjligt för den person, som har detta arvode för sig och sin familj, att få det att gå ihop, varför det även här är behöfligt, att en ändring sker så fort som möjligt.

Herr Lithander har ju här talat mot en förhöjning av riksdagsarvodet. Vi veta ju väl sedan gammalt, att när det gäller arvoden till riksdagsmännen är herr Lithander mycket sparsam. Det är möjligt, att han är sparsam i andra fall också — det har dock aldrig kommit till så synligt uttryck i riksdagen, som när det gällt arvoden till riksdagsmännen. Men när herr Lithander säger, att han yrkar avslag på den framställning, som här är gjord, för att förebygga, att yrkespolitiker uppkomma, då måste jag säga, att jag icke kan för-

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

stå honom, ty just bibehållandet av det nuvarande arvodet skapar väl om något yrkespolitiker. Även herr Lithander borde kunna se och förstå så mycket, att med det riksdagsarvode, som nu gäller, är det hart när omöjligt för dem, som icke ha något annat än riksdagsarvode för sig själva och sin familj, att hålla sig uppe. Huru skall det vara möjligt för lönearbetare och andra i likartad ställning, huru skulle det vara möjligt för mindre jordbrukare, som måste betala ganska hög arbetskraft hemma, att fortfarande sitta i riksdagen och deltaga i riksdagens arbete med dessa arvoden? Jag måste efter egen erfarenhet säga, att det är absolut omöjligt. Och vill man förebygga — vilket jag anser vara mycket klokt — så långt som möjligt, att det uppstår enbart yrkespolitiker, vill man, att personer så att säga från det produktiva arbetet skola deltaga i riksdagen, att vi få jordbrukare, arbetare, att vi få fram de olika samhällsgrupperna tillbörligen representerade här i riksdagen, då är det nödvändigt, att det bestämmes sådana riksdagsarvoden, att riksdagsmännen både kunna uppehålla sig i Stockholm och möjligen uppehålla sin familj hemma, så att den icke behöver lida någon nöd. Gå vi den väg, som här föreslagits, så att vi avslå utskottets hemställan, då blir det, herr Lithander, yrkespolitiker av det slag, som icke kan vara nyttigt för ett land.

Jag undrar, om icke herr Lithander skulle få en annan uppfattning av denna fråga, än den han har, om han skulle nödgas att under två eller tre veckor leva på det riksdagsarvode, som utgår. Jag tror med säkerhet, att hans uppfattning då skulle bli en annan. Men det går väl an för personer, som äro i den ekonomiska ställningen, att de kunna hyra en bostad, för vilken de enbart få betala minst lika mycket som riksdagsarvode, när det utgår för 120 dagar. Det går an för dem, som ha en sådan ställning, att yrka avslag, men jag måste säga, att jag inte kan förstå, att en person med ansvar vill stiga upp och tala på det sättet, ty man får icke, även om man själv har god ekonomi, bortse från, att icke alla äro i den lyckliga ställningen. Vore de det, skulle saken te sig annorlunda.

Herr Lithander säger, att riksdagsmannauppgiften skall vara ett hedersuppdrag. Ja, det anser jag också, och jag hoppas, att det skall få vara det i fortsättningen, men det är icke möjligt för någon att leva endast på, att det är ett hedersuppdrag. Man kan icke gå in på ett hotell och en restaurant och säga, att man är riksdagsman och har ett sådant hedersuppdrag, att vederbörande skola upplåta rum och servera en mat, utan man måste ha pengar att betala med, om man skall få någonting.

Sedan var det en talare, som, såvitt jag fattade honom rätt, lade sitt anförande så, att man kunde få den uppfattningen, att när det i dessa dagar så mycket talas om skolkningen från riksdagsarbetet, dessa skolkare skulle vara att söka bland dem, som äro de ekonomiskt sämst ställda. Om det var den talarens mening, vill jag emot en sådan insinuation inlägga min bestämda gensäga. Jag har litet reda på, hur det är med bortovaren från riksdagsarbetet, åtminstone vad gäller det parti jag har äran tillhöra, och jag tror, att förhållandena äro

någorlunda lika även inom de andra partierna. Min erfarenhet säger mig, att det icke är de sämst situerade riksdagskamraterna, som äro borta. Det är sålunda felaktigt att påstå, att det är dessa, som skölka från arbetet, medan de andra flitigt besöka sammanträdena.

Herr Magnusson i Tumhult framhöll i sitt anförande, att man bör vara försiktig, när det gäller att bestämma arvode åt sig själv. Nu är jag i den lyckliga ställningen, att då jag här i dag talar för ett högre riksdagsarvode, gör jag det icke i tanke, att jag själv skall komma i åtnjutande av något större arvode, ty arvodet för i år är ju redan slut, men jag har ändå ansett mig böra från denna plats ge tillkänna, att om icke riksdagen skall komma att bestå av ekonomiskt välsituerade yrkespolitiker utan det även skall bli möjligt för arbetare och bönder att sitta i riksdagen, då är det nödvändigt att höja arvodet, och jag ber därför få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Fast* och *Ahrberg* instämde häruti.

Herr Larsson i Västerås: Jag tänkte icke, att jag skulle behöva taga ordet ännu en gång i denna fråga, men då herr Lithander uppträdde för andra gången och yrkade avslag under motivering, att detta förslag skulle alstra yrkespolitiker, kunde jag icke underlåta att begära ordet. Jag ber i det avseendet att i huvudsak få instämma i vad min partivän hrr Lindqvist i Kosta nyss anförde. Jag skulle vilja rekommendera herr Lithander att för, låt oss säga, en riksdag avkoppla alla sina övriga inkomster och besluta sig för att leva här i Stockholm, hyra rum och hålla sig med kläder och mat samt därtill lämna underhåll åt sin familj i Göteborg på 20 kr. om dagen. Försök det, herr Lithander så blir det nog sedan intet vidare tal om, att detta förslag skulle alstra yrkespolitiker!

Jag skall vidare be att få taga upp en annan punkt, som berörts av herr Magnusson i Tumhult och senast av herr Lithander, då de framhållit, att så länge vi icke ha tillgodosett statstjänarna med tillräckliga löner, skola vi icke öka arvodet åt riksdagsmännen heller. Ja, dessa talare äro nog icke ensamma om att ha uppmärksamheten riktad på statstjänarnas löneförhållanden, utan jag är för min del övertygad, att alla riksdagsledamöter, oavsett till vilket parti de höra, äro angelägna att se till, att statstjänarna få ordentlig lön, och icke minst det parti jag tillhör ivrar för den saken. Men när man frågar, vart det skall taga vägen, om statstjänarna göra jämförelse mellan riksdagsmännens arvode och sina egna löner, då vill jag säga herr Lithander och herr Magnusson i Tumhult, att jag icke är rädd för en sådan jämförelse. Vi ha gjort en liten undersökning i utskottet om, huru det förhåller sig med den saken, och det visade sig, att om man anställer en jämförelse mellan statstjänarnas löner år 1866 och den förhöjning, som skett till nuvarande tidpunkt, skall man finna, att de lönerna icke endast tredubblats utan i många fall sexdubblats och i vissa fall tiodubblats. Detta hindrar icke, att riksdagen bör göra vad den kan för att under nuvarande förhållanden se till, att både lägre och högre statstjänare få ordentlig lön.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden
(Forts.)

Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

Herr Hedvall: Herr vice talman! Jag hade icke tänkt att deltaga i denna debatt, men på grund av herr Lithanders anförande anser jag mig böra säga några ord.

Herr Lithander sade, att riksdagsmannauppgdraget bör betraktas som ett hedersuppdrag, och han menade väl, att man skulle kunna leva på detta hedersuppdrag, plus 20 kr. om dagen. Ja, jag tror nog, att det är möjligt för herrar grosshandlare och med dem likställda. Exempelvis styrelseledamöter och högre tjänstemän vid en enskild järnväg. En affärsman har ju inkomst från sitt företag, och de högre tjänstemännen åtnjuta under hela tiden sin lön. Men för stationskarlen, som i regel icke får behålla sin avlöning, torde det vara avsevärt värre, därom är jag övertygad. Jag vill icke påstå, att förlusten vore så stor, om de kroppsarbetare, som nu sitta i riksdagen, måste försvinna på grund därav, att de icke kunna fullgöra sitt uppdrag under de brydsamma ekonomiska förhållanden, som för närvarande äro rådande, men jag undrar, om vinsten för riksdagen bleve större, ifall de vart fjärde år måste ersättas med en ny omgång kroppsarbetare, som icke hade den minsta erfarenhet om riksdagsarbetet, men valdes på grund därav, att det alltid finns tillgång på hågade kandidater. Sedan de suttit i fyra år, skulle de i sin tur avgå och komma nya i stället. Det är så herr Lithander tycks vilja ha saken ordnad, men det vore säkerligen icke lyckligt.

Till sist vill jag göra den enkla reflexionen, att om det skulle finnas någon samvetsöm riksdagsman, som icke anser sig kunna taga emot ett, som han anser, för högt arvode, bör det väl finnas någon utväg för att tillmötesgå dennes samvetsbetänkligheter och ordna det så, att arvodet icke kommer att utgå.

Jag har, herr vice talman, icke något yrkande men har ej kunnat underlåta att framhålla dessa synpunkter.

Herr Lithander: Herr talman! Jag begärde ordet, när den ärade talaren på Bohuslänsbanken vid sina kalkyler utgick från sex månaders riksdagsarbete, varav fem månader här i Stockholm och en i hemorten. Detta är en felaktig beräkning. Man skall i stället utgå från den tid grundlagen föreskriver, nämligen fyra månader, och för den tiden är arvodet 2,400 kr. kontant eller 20 kr. om dagen plus tre fria resor till hemorten. Det är alltså icke så litet arvode, som utgår. Vi böra icke lägga reformen så, att vi inrätta oss för en längre riksdag, utan vi böra rikta in oss på, att den skall vara i fyra månader, och det beror verkligen, mina herrar, på riksdagen själv, om vi skola kunna lägga arbetet så, att det blir utfört inom den tiden. Vi kunna mycket väl begränsa våra uppgifter.

Den ärade ordföranden i konstitutionsutskottet och även en talare på Smålandsbanken voro av den meningen, att ett bibehållande av det arvode, som nu gäller, skulle vara ägnat att öka yrkespolitikernas antal. Jag förstår icke logiken däri. I varje fall vill jag säga, att erfarenheten från utlandet pekar åt rakt motsatt håll.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindqvist i Kosta: Den goda råd lyder är vis, heter det, och man kan tillämpa detta på herr Lithander, som sökte ge goda råd. Han gjorde det tidigare och även nu, då han talade om, att man bör försöka att så mycket som möjligt begränsa riksdagstiden och icke göra den alltför lång. Jag undrar, om det icke är många av riksdagens ledamöter, som ha samma uppfattning som jag, då jag säger, att icke bidrar herr Lithander till att begränsa riksdagstiden, utan många gånger gör han allt vad han kan för att den skall bli så lång som möjligt.

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
urvoden.
(Forts.)*

Herr Lithander: Det är möjligt, att jag uppträder ofta, men det är i varje fall i regel korta anföranden jag håller.

Herr Osberg: Herr talman! Gent emot herr Lithander ber jag få vidhålla, att riksdagsarbetet kan beräknas till fem månader. Man får ju förbereda sig något, och vidare bör herr Lithander veta, att man hemma ideligen får besök och förfrågningar etc. Det drar ut i sex månader ofta nog redan nu, och när vi få öppen omröstning i riksdagen, tror jag icke, att vi kunna räkna med mindre tid än fem månader här i Stockholm, och då tror jag, att herr Lithander likaväl som vi andra syndare får tillräckligt att göra, om man skall kunna svara för alla beslut, som fattas här. Man kan då icke räkna på någon förkortning av riksdagstiden, utan det blir en förlängning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen framställde till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen först på bifall till berörda hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 128 ja mot 21 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Vidare gav herr vice talmannen i fråga om det av herr Magnusson i Tumhult under överläggningen framställda yrkandet propositioner dels på bifall till nämnda yrkande, dels ock på avslag därå; och fann herr vice talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

*Ang. höjning
av riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren avslår det yrkande, som under överläggningen angående konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 43 framstälts av herr Magnusson i Tumhult, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Voteringen utvisade 116 ja mot 28 nej, vadan kammaren avslagit det av herr Magnusson i Tumhult under överläggningen framställda yrkandet.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av herr Lübecks motion, nr 305, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en planmässig utveckling av Sveriges sjöfartspolitik och sjöfartsförbindelser.

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 305, hade herr *Lübeck* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i ett sammanhang av frågan om en planmässig utveckling av Sveriges sjöfartspolitik och dess sjöfartsförbindelser såväl med grannländerna som med avlägsna länder.

Utskottet hemställde, att andra kammaren i anledning av förevarande motion måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida de av världskriget föranledda förändringar med avseende å den internationella sjöfarten i Östersjön betingade vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en djuphamn å Sveriges sydkust, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Häremot hade herr *Nylander* reserverat sig.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter anförde:

Herr *N y l a n d e r*: Herr talman, mina herrar! Såsom var och en, som tagit del av denna motion, har funnit, är den av mycket stor räckvidd, och detta jämte utskottets betänkande tvingar mig att taga kammarens tid i anspråk en stund.

Ehuru jag är reservant, vill jag börja mitt anförande med att instämma med utskottets majoritet i en punkt, nämligen i vad den-

samma anför å sid. 2 i betänkandet, där utskottet skänker sitt odelade erkännande åt det vidsynta uppsät, som präglar motionärens framställning. För mig står denna motion nämligen som ett nytt utslag av herr Lübecks ständigt visade varma intresse för vårt lands näringar och deras förkovran. Om jag för min del icke förty i denna fråga icke kunnat följa vare sig motionärens omfattande eller utskottets mera begränsade yrkande, så beror detta dock ej på något bristande intresse från min sida för de stora frågor, som det här gäller, utan har mitt ställningstagande sin förklaring i andra orsaker, på vilka jag här skall närmare ingå.

Som en allmän bakgrund för motiven till min reservation vill jag till en början anförä, att enligt min uppfattning hela motionen, såsom jag inledningsvis anförde, är av så oerhört omfattande räckvidd, att redan detta gör det synnerligen svårt och i praktiken utförbart att genom en Kungl. Maj:ts utredning inom rimlig tid nå de mål, som motionären syftar på. Ty vid studerande av motionen, utskottets betänkande och de från olika näringsorganisationer inkomna yttrandena finner man snart, att motionen berör så gott som alla svenska näringsgrenar, exempelvis jordbruk och industri, hantverk och handel, inre kommunikationsväsende och yttre sjöfartspolitik. För att verkligen komma någon vart utredningsvägen på alla dessa vart och ett i och för sig så betydande områden av svenskt näringsliv och svensk ekonomisk verksamhet skulle så som jag ser saken en onödig och säkerligen mycket kostsam apparat behöva sättas i gång. Jag använder det något kraftiga ordet onödig, därför att jag, anser att det pågår en ständig, en permanent utredning på alla dessa områden, representerad av den verksamhet, som utövas, vad handel, industri och sjöfart beträffar, av utrikesdepartementet och kommerskollegium och nu från och med instundande juli i, som vi alla hoppas, ännu kraftigare och mera koncentrerad form, av handelsdepartementet, som då träder i verksamhet, och vad vidare beträffar kommunikationer, av civildepartementet med underlydande organ, vilka även från den 1 juli komma att koncentreras i ett särskilt departement, kommunikationsdepartementet.

De frågor, som motionen berör, bjuda i och för sig själva med inre naturlig nödvändighet alla dessa för ändamålet speciellt inrättade statens verk till att med största uppmärksamhet följa utvecklingen på ifrågavarande områden både inom och utom Sverige och att i tid föreslå nödvändiga åtgärder, vartill kommer, att primus motor i det hela, nämligen det enskilda initiativet, vilket — det vill jag från min sida kraftigt understryka — motionären icke på något sätt underkattar, av ren självbevarelsedrift strävar att utnyttja den efter kriget framskapade nya situationen dels genom egna direkta privata åtgärder, dels genom ingripande och initiativ från de särskilda organisationer, som till stöd för alla dessa olika näringar finnas inom landet, exempelvis Lantbrukssällskapet, Industriförbundet, Exportföreningen, Redareföreningen, Sjöfartsföreningen, landets 12 handelskammare m. fl. Genom dessa samfälliga strävanden får ju staten som det högsta organet tillfälle att ingripa och utreda, när så är lämpligt, vilket ju

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)*

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

också sker, men det blir då enligt min uppfattning onödigt att ytterligare ställa till med en utredning på dessa vidsträckta områden, en utredning, vilken som sagt enligt min mening, de facto dagligen pågår.

Från denna mera allmänna motivering för min ståndpunkt vill jag övergå till en detaljgranskning av motionen och utskottets betänkande, och man torde väl då finna i ett flertal fall dessa mina nyss framförda synpunkter bekräftade. Börjar man först med de nära förbindelserna, d. v. s. närtrafiken och särskilt ångfärjeförbindelserna, finner man av järnvägsstyrelsens till utskottets betänkande fogade utlåtande, att alla dessa frågor äro under ingående prövning från statsmakternas sida, och att de därför under alla förhållanden, såsom järnvägsstyrelsen skriver, icke böra sammanblandas med en ny utredning utan att i stället behandlingen av desamma bör fortgå efter uppdragna riktlinjer. Då man betänker, att kommittén för förbättrade kommunikationer med Ryssland tillsattes redan 1911 och att såvitt jag vet, dess arbete var så gott som fullbordat när kriget bröt ut, men att nu kommitténs undersökningar fortsättas och även skola upptagas med finska förhandlare, borde man förstå, att på detta område ett nytt statligt utredningsarbete ej är nödvändigt. Detsamma gäller förbindelserna med England, rörande vilka ett avgivet förslag visserligen ej direkt accepterats av de engelska myndigheterna, men för vilka fortsatta förhandlingar dock komma att pågå.

Övergår man från närtrafiken till våra transmarina förbindelser, så äro säkerligen alla här ense om att dessa böra på allt sätt stödjas, då de ju äro en av de allra viktigaste hävstångarna för vårt lands ekonomiska utveckling. Men vi hava också tack vare kraftiga enskilda initiativ, en målmedveten ledning, ett gott sjöfolk och ett kraftigt stöd från statsmakternas sida på en tid av femton år fått en oöfverträffad handelsflotta med fasta, reguljära linjer till de viktigaste produktionscentra för utländska, för Sverige nödvändiga råvaror samt till de viktigaste avsättningsfälten för svenska industrialster, en flotta och ett sjöfartsnät, om vilka man för ett 20-tal år sedan knappt vågade drömma. Ledarna för denna sjöfart följa också på allt sätt utvecklingen inom den internationella sjöfartspolitikens och äro å sin sida beredda att ytterligare utveckla sin näring allt efter som de internationella förhållandena kräva det. Visserligen är ju mycket möjligt och troligt, att ytterligare stöd från staten sida i framtiden kan behövas, så att denna del av vår sjöfart, exempelvis såsom motionären påpekar, genom ökning av rederilånefonden ytterligare skall förkovras. Men denna fråga är ju redan föremål för behandling inom kommerskollegium, och en ny utredning på detta område är därför ej nödvändig. Jag är också förvissad om att sjöfartsnäringens målsmän för övrigt skola, när så påfordras, vända sig till statsmakterna och där finna det stöd de behöva.

I detta sammanhang påpekar motionären även en annan punkt, där utredning skulle vara påkallad, nämligen i fråga om samsegling och samverkan med de andra skandinaviska länderna. I denna punkt vill jag för min del påvisa, hurusom en sådan samsegling i flera fall redan existerar, exempelvis mellan de svenska och danska ostasiatiska

kompanierna och att för öfrigt samarbetet mellan de nordiska rederierna är nog så livligt. Från svensk synpunkt vill jag förfäktat, att för intet av de skandinaviska länderna det kan vara lyckligt att förcera det ekonomiska samarbetet, varigenom missförstånd och avoghet riskeras, utan man bör i stället låta detta samarbete utveckla sig efter förhållandena. Skulle, såsom motionären antager, en överväldigande utländsk konkurrens på sjöfartens område här framträda, så lider det, enligt min uppfattning, intet tvivel, att icke våra nordiska sjöfartsmän i tid häremot komma att vidtaga lämpliga åtgärder och att de häri skola vinna allt det stöd från sina resp. regeringars sida, som de begära; och i det sammanhanget behöver man ju endast erinra om det intima samarbete på det ekonomiska området, som allt sedan konungamötet i Malmö etablerats mellan de nordiska regeringarna.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.*

(Forts.)

Som man av de till utskottet inkomna yttrandena från de enskilda organisationerna, d. v. s. de direkta enskilda organisationerna för vår sjöfart, nämligen Sveriges redareförening, Sveriges allmänna sjöfartsförening samt vid sidan av dem även Exportföreningen, finner, ha dessa, under livlig uppskattning av motionärens intresse för dessa frågor, icke ansett sig böra tillstyrka motionen. Vore det så, att dessa organisationer skulle anse, att vår sjöfartsnäring vore i behov av en utredning om bl. a. ytterligare understöd från statens sida, för ett närmare samarbete med de övriga skandinaviska länderna etc., så är det självklart, att de i eget intresse skulle tillstyrka en dylik undersökning. Detta om sjöfarten.

Övergår man till behovet av en utredning rörande råvaruproblemet, både för vårt jordbruk, vår handel och industri liksom även för vår sjöfart i vad den avser behovet av tillräckligt gods, så finner man, att det även här, mänskligt att döma, skulle bli svårt att genom en utredning från statens sida vinna några praktiska resultat. Ty även på detta område har det genom privata initiativ undan för undan skapats allt bättre möjligheter. Genom det ständigt växande transmarina sjöfartsnätet, genom en mer och mer skolad och erfaren köpmannakår, som förstått att knyta ökade direkta förbindelser med de råvaruproducerande länderna, hava vi gjort oss allt mer och mer oberoende av utländska mellanhänder, ehuru givetvis på detta område ännu mycket återstår att göra. Vårt lantbruk erhåller nu exempelvis sin majs, sina oljekakor etc. direkt från produktionsorterna, och så är även i många fall numera händelsen beträffande nödvändighetsartiklarna för vår industri. Kommersiellt sett är det emellertid så och torde även så förbli, att man även med direkta förbindelser mången gång kan köpa billigare genom mellanhänder allt efter det internationella marknadsläget.

Motionären påpekar i detta sammanhang det önskvärda i att åstadkomma ett svenskt kommersiellt inflytande på omåden, där för vårt land nödvändiga råvaror produceras och för visso har han i denna punkt alldeles rätt. Men även här vill jag påpeka, att särskilt under och efter kriget svenska finansiella intressen gått in för att exempelvis i Holländska Indien och andra platser söka driva en modern plantageverksamhet, på vilket område som bekant våra grannar danskarna se-

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

dan länge äro betydligt före oss. Vi ha dock under den sista tiden sett, huru svenska företag, särskilt vad oljor, nämligen petroleum och råoljor beträffar, söka slå in på samma linje, och ägde vårt land en ur internationell synpunkt tillräckligt stark finansiell ställning, så är jag övertygad om att detta arbete för direkt svensk råvaruproduktion i främmande land skulle nått ännu längre. Visa sig redan nu i gång varande eller planerade företag på detta område behöva statsunderstöd, komma de för visso att, liksom under de sista dagarna aktiebolaget Spetsbergens Kolfält gjort, vända sig till Kungl. Maj:t med begäran om stöd, och i sådana fall komma ju då även våra statsmyndigheter att få göra de nödvändiga utredningarna för att precisera den ställning, som staten bör intaga. Men att genom en allmän utredning nå positiva resultat, är därför även på detta område enligt min uppfattning, knappast möjligt. Genom ett allmänt statsingripande härutinnan, d. v. s. svensk företagsamhet i utlandet, torde ju för övrigt dylika svenska företag för råvaruproduktion i främmande länder lätt kunna få en politisk prägel över sig, vilket, det vill jag påpeka, torde bli det olyckligaste av allt.

Vad sedan beträffar en utredning av förhållandet mellan vår sjöfart samt exporten och importen, är det givet, att här dessa grenar av svensk företagsamhet gå hand i hand, följande det gamla ordspråket: »handeln följer flaggan». Genom våra enskilda köpmän och rederier, genom våra utrikesrepresentanter, genom Exportföreningen och andra liknande institutioner samt genom landets handelskammare och övriga näringsorganisationer bearbetas ju också efter bästa förmåga fälten för vår utrikeshandel, och genom de olika strävanden, som nyss nämnda institutioner liksom privata rederier och enskilda affärsmän förete, se vi också vår export under normala förhållanden ständigt vinna nya avsättningsområden liksom ständigt nya införselkällor uppspås.

Ett studium av svensk handelsstatistik under de sista femton åren ger härav en klar uppfattning. Vid en utredning av en allmän sjöfartspolitik med eventuellt nya linjer och förbindelser är det emellertid givet, att en av de viktigaste faktorerna för en dylik undersökning måste bli just varuutbytet, men att en utredning efter dessa linjer måste särskilt under denna osäkerhetstid, såsom kommerskollegium och även utskottet påpeka, bli mycket vanskelig.

Om jag sålunda för min del kommit till den uppfattningen, att en allmän utredning på alla dessa områden, jag här berört, näppeligen kan leda till något praktiskt resultat, så ställes jag slutligen inför den fråga, som motionären särskilt poängterar, nämligen det förändrade sjöfartspolitiska läge, som inträtt genom kriget, och då särskilt den tyska handelsflottans decimering och framför allt Kielkanalens pacificering, vilka synpunkter från motionärens sida ju bland annat lett till att utskottet för sin del kommit till det resultatet att, såsom klämman lyder, en undersökning borde vidtagas, »huruvida de av världskriget föranledda förändringar med avseende å den internationella sjöfarten i Östersjön betinga vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en djuphamn å Sveriges sydkust».

Stödd på de skäl, som jag nyss anfört mot en utredning i sin helhet samt på grund av orsaker, som jag nu kommer att ytterligare andraga, har jag, såsom av min reservation framgår, ej heller i denna punkt kunnat följa utskottet.

Visserligen är det alldeles givet, att det nya världslägets konsekvenser måste av oss följas med största uppmärksamhet evad de avse trafiken på Östersjön och naturligtvis över allt i övrigt, men att under nuvarande osäkerhetstillstånd utredningsvägen nå några positiva resultat på dessa områden anser jag även vara omöjligt, ty det gäller här en utveckling, till vilken man kommer att få ta ståndpunkt undan för undan, och naturligtvis även i tid vidtaga åtgärder undan för undan. För att söka bevisa detta, skall jag framdraga några skäl för denna min åsikt.

Till en början vill jag då erkänna, att det är mycket möjligt, att en betydligt större trafik kommer att dragas genom Kielkanalen, detta för övrigt mycket troligt, men på grund av många omständigheter anser jag, att man bör noga akta sig för att överskatta denna möjlighet och denna utveckling. Hamburg och Bremen ha i det hänseendet, såsom jag ser saken, alltför mycket negligerats i utskottsbetänkandet; ty även om dessa hamnars roll för tillfället icke på något sätt är att jämföra med den ställning, de innehade före kriget, så återstår det dock att se, huruvida icke åtminstone en stor del och en mycket stor del av den terrang dessa städer förut innehade på världstrafikens område så småningom kommer att återvinnas. Man har i detta sammanhang icke kunnat undgå konstatera en del blänkare både i den utländska och svenska pressen om ett planerat samarbete mellan amerikanska rederier och Hamburg-Amerikalinjen. Denna fråga följes noggrant av intresserade i vårt land, vilka självfallet måste vara angelägna om att anpassa sig efter dessa förhållanden.

Vad nu speciellt Kielkanalen beträffar, så förtjänar omnämnas, hursom de hittills vunna erfarenheterna av denna, såsom också Handels- och sjöfartsnämnden i Malmö samt Skånes Handelskammare påpekar, icke motsvarat de beräkningar från tysk sida, varpå kanalaneläggningen baserats. Sålunda har man ännu efter 15 år sedan kanalens öppnande icke uppnått mer än 60 % av den trafik som beräknats redan för det första året efter kanalens tillkomst, och ändå ingår däri även den lokala trafiken mellan Hamburg, Bremen och tyska östersjöhamnar. Den viktigaste orsaken härtill torde, såsom Skånes Handelskammare även framhåller, vara, att den tid av ett fåtal timmar, som kan inbesparas vid passage genom kanalen, i icke ringa mån uppväges av den tidsförlust, som i följd av tidvatten, tidtals rådande tjocka, isgång m. m. ofta orsakar vid navigeringen vid inloppet såväl vid Elbe som därifrån till kanalen, vilka hinder givetvis även framdeles komma att bestå.

Handelskammaren påpekar för övrigt, att för närvarande en större trafik än vanligt söker sig genom kanalen, men att detta uteslutande torde vara att tillskriva den omständigheten, att kanalavgifterna, som tidigare spelat en icke oväsentlig roll vid valet mellan olika trafikvägar, numera till följd av valutamarknadens starka nedgång knap-

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

past äro av någon som helst betydelse. Detta förhållande torde givetvis vara av övergående natur, och snart bör man och måste man vänta sådan reglering av kanalavgifterna, att de sa motsvara skälighet för byggnad och underhåll.

Men om nu trots allt detta trafiken skulle komma att utveckla sig i den riktning, som motionären syftar på och som även utskottet finner möjligt, så komma förvisso enligt min uppfattning alla de stora laster, som äro avsedda för Ryssland och dess randstater att gå direkt t. ex. till Danzig, Libau, Riga etc., för såvitt detta befinnes ekonomiskt lönande och hamnarna i tekniskt hänseende äro tidsenliga. En sådan utveckling kan i så fall förvisso icke stoppas genom anläggande av en ny hamn i södra Sverige, utan vi böra i stället, som jag ser saken, koncentrera oss på det omfattande till en kostnad av mellan 100 och 200 miljoner kronor uppgående arbetet för utvidgning och nyanläggning av våra redan existerande större hamnar, Göteborg, Malmö, Stockholm, varjämte givetvis även andra städer, exempelvis Karlskrona, Norrköping etc., böra se till att de få sina hamnar anpassade efter uppväxande nya möjligheter i Östersjöbäckenet. Skulle en direkt trafik av större utsträckning framväxa på hamnarna öster om Östersjön, så blir det även för fartyg som gå dit eller därifrån även om en hamn på sydkusten finnes, en viss onödig omväg, som säkerligen kommer att undvikas. Och att hoppas på att få en dylik hamn som slutpunkt, torde vara uteslutet, då ju vägen därifrån till Danzig, Libau och Riga är alltför kort för att man skulle företaga omlastning av stora bulklaster, liksom säkerligen spannmålsskeppningen och skeppningen därifrån av andra Rysslands exportprodukter fortfarande komme att gå direkt. Vad som kan vinnas å andra sidan i rena transitoaffärer och transitotrafik, bör därför ernås genom våra trenne nu under byggnad varande frihamnar, genom våra svenska redare och genom den i vår utrikeshandel mer och mer tränade köpmannakåren.

Vad sedan vår andel i en eventuellt uppväxande trafik på de östra östersjöhamnarna beträffar, komma givetvis de svenska redarna i eget intresse att se till, att de få sin anpart däri. Utan att behöva inkräkta på redan existerande trafik i vårt land komma de därför givetvis, om förutsättningar härför visa sig finnas, att bilda nya linjer till dessa hamnar vid sidan av de redan existerande på Sverige. Som belysande för en sådan utveckling bör erinras om att exempelvis Aktiebolaget Nordstjernen öppnat en linje på Finland, och för att anknyta Göteborg till nyssnämnda hamnar har i dagarna en linje skapats av Aktiebolaget Sandström, Stranne & C:o i Göteborg, under det från Stockholm Sveabolaget sedan länge har linjer dit. Hur en modern hamn kan verka neutraliserande på konkurrens tendenser från annat håll visas för övrigt av utvecklingen av frihamnen i Köpenhamn, vilken trots trafiken genom Kielkanalen och konkurrensen med Hamburg och Bremen red glans bestått provet, fastän förlagd till det enligt motionärens mening mindre gynnsamt belägna Öresund.

I detta sammanhang anser jag utskottet gått till ren överdrift, då det på sida 6 yttrar, att om den transoceana trafikens huvudväg till Östersjön och Danzig skulle bli Kielkanalen, måste utskottet i lik-

het med motionären hålla före, att det är ett svenskt och statligt svenskt intresse att sådana åtgärder vidtagas, som i mesta möjliga mån kunna vara ägnade att draga till Sveriges kuster åtminstone så mycket av denna trafik, som gör det möjligt för t. ex. ett antal av våra importörer att undvika den ytterligare fraktkostnaden för erforderliga varors särtransport från Danzig, eller någon annan hamn på andra sidan Östersjön». Då det enligt betänkandet är till denna del av motionärens tankegång, som utskottet ansluter sig, så vill jag påpeka, att det sagda strider mot hittills vunna erfarenheter inom svensk utrikes-handel och utrikessjöfart, ty oaktat vi haft den utomordentligt starka konkurrensen från frihamnarna i Hamburg, Bremen och Köpenhamn, ha vi under de sista 15 åren undan för undan alltmer frigjort oss från beroendet av dessa hamnar, av deras köpmän och rederier. I det sammanhanget må framhållas, att exempelvis tyska rederi-, finans- och köpmannaintressen starkt på sin tid arbetade för att med Hamburg som distributionsort dirigera tyska linjer med mindre tonnage över Östersjön för att på så sätt hindra utvecklingen av den direkta svenska handeln och sjöfarten. Men icke förty ha, som sagt, linje efter linje från svensk sida skapats och direkta förbindelser av svenska importörer och exportörer etablerats med utländska affärshus, så att vi generellt sett numera icke behöva vända oss vare sig till Hamburg eller Köpenhamn för att få våra varor. Naturligtvis sker detta fortfarande i vissa fall, exempelvis då ett utländskt affärshus har en generalrepresentant i Skandinavien placerad i Köpenhamn, vilket ofta händer, eller i Hamburg, eller då trafiken sker med t. ex. danska fartyg, som slutlossa i Köpenhamn. Men en sådan konkurrens kommer givetvis alltid att existera, ty att taga allt gods till eller från Sverige på enbart svenska kölar, torde väl knappast vara möjligt. Men när vi nu trots alla dessa svårigheter kunnat under de gångna 15 åren frigöra oss från dessa hamnar, har jag för min del sådant förtroende till våra affärsmän och våra redare, att jag icke kan hysa någon fruktan för att exempelvis våra importörer nu, som utskottet antager, med sina i många fall direkta förbindelser skulle behöva falla tillbaka på Danzig eller någon annan hamn. Att så möjligen en eller annan gång kan bli fallet, är beroende och måste alltid bli beroende av konjunkturerna i det internationella marknadsläget, men i så fall undgås detta förvisso icke genom anläggande av en ny hamn på Sveriges sydkust.

Nej, tvärtom, vi behöva i stället se framtiden an med frejdigt mod. Staten bör snarast möjligt söka lösa de redan utredda eller under utredning varande närtrafikproblemen, vi böra efter bästa förmåga forcera våra pågående frihamnsbyggnader och naturligtvis även övriga hamnanläggningar samt låta våra redare, om det visar sig lönande, även taga sin del av eventuellt ökad direkt transocean trafik på Östersjön, allt detta naturligtvis vid sidan av köpmännens enskilda initiativkraft och initiativförmåga och allt med det stöd från statsmakternas sida, som alla dessa våra näringar och företag kunna behöva, allt eftersom förhållandena utveckla sig. Att våra representanter för olika näringar då icke skola underlåta att vända sig till staten, när så och

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)*

Ang. Sveriges om så blir nödvändigt, behöver man förvisso icke frukta. Med ett
sjöfartspolitik ord, det gäller nu icke att utreda utan det gäller att undan för undan
och sjöfarts- handla.
förbindelser.

(Forts.)

Att genom en allmän utredning dessa frågor, vilka ju för övrigt ligga i framtidens dunkel, vinna något, är därför, enligt vad jag redan förut sagt, såsom jag ser saken, omöjligt, utan i stället är det nödvändigt att alla de, som arbeta inom dessa näringsgrenar, endråktigt söka samarbeta med statsmyndigheterna, som å sin sida måste sträva efter, att med all uppmärksamhet följa utvecklingen och jämte de enskilda i tid vidtaga de åtgärder, som äro nödvändiga, d. v. s. slå till när det gäller.

Vad statens andel i allt detta beträffar, vill jag taga fasta på och särskilt poängtera vad kommerskollegium i sitt avstyrkande utlåtande på sidan 41 i utskottets betänkande anfört. Det heter där, att collegium skall för sin del med största uppmärksamhet följa utvecklingen och framlägga de förslag, vartill omständigheterna kunna föranleda.

Nu kanske någon invänder, att en utredning i enlighet med motionärens eller utskottets förslag i alla fall icke kunde skada, och måhända skall man finna det märkvärdigt, att jag med den ställning, jag intager, motsätter mig en dylik utredning. Jag skall då gentemot detta be att få genmäla, vad jag redan förut anfört, nämligen att jag på grund av de skäl, jag redan framhållit, anser, att en sådan utredning är onödig och i praktiken utan nytta.

Jag vill för övrigt sluta med att uttala en försäkran om, att om jag för min del skulle finna, att några goda och fruktbärande resultat för våra näringar skulle kunna uppnås genom den här föreslagna utredningen, så skulle jag vara den förste att varmt förordad densamma.

Då jag emellertid, som sagt, icke kan följa vare sig motionären eller utskottet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, som innebär avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Lithander*.

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren, som ju reserverat sig inom utskottet, har redan framhållit, att den fråga, som framförts i den förevarande motionen, är av synnerligen stor räckvidd. Det är således alldeles självfallet, att meningarna i frågan skola vara ganska delade, och vi ha väl allesammans funnit, att särskilt i tidningspressen en hel del kritik framförts mot den tanke, som motionären utvecklat i sin motion. Jag kan emellertid icke värja mig för den uppfattningen, att denna kritik i vissa avgörande punkter varit byggd på en missuppfattning, och framför allt att kritiken bottnat i vissa lokala intressen, vadan densamma i viss mån gått vid sidan av den sak, som här förelegat till behandling.

Då jag nu går att något motivera utskottets ställning i den föreliggande frågan, så ämnar jag icke ingå på ett så utförligt och alla de

olika problem, som kunna upptagas till debatt, berörande anförande, som den ärade reservanten här har gjort, och detta förnämligast av den anledningen att jag förmodar, att den ärade motionären kommer att ägna dessa synpunkter sitt beaktande, då han efter vad jag antar, kommer att ha ordet här efter mig.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.*

(Forts.)

Jag ber att få erinra om att motionären ju bygger sitt förslag på den förutsättningen, att trafiken på Östersjön på grund av de efter världskrigets avslutande rådande förhållandena på olika områden kommer att söka sig andra vägar än de som tidigare varit beträdda.

Som en följd av detta anser motionären, att vi i vårt land få söka rusta oss för dessa nya förhållanden, så att vi till största möjliga båtnad för land och folk liksom för industri och handel kunna vara redo att möta dessa nya förhållanden.

De frågor, som denna motion tagit upp till behandling, kunna ju delas i tre olika grupper, nämligen, dels närtrafiken, d. v. s. trafiken med våra grannländer åt olika håll, dels fjärrtrafiken till länder bortom oceanerna och dels i samband härmed frågan om hamnförhållandena.

När utskottet nu upptagit dessa problem till behandling, har utskottet till en början fränskilt närtrafiken, förnämligast av den anledning att frågan om denna kan anses skilja sig från de övriga på grund av den inverkan, som den förändrade departementsindelningen, vilken ju rätt snart träder i kraft, har på denna fråga. I den mån frågan om närtrafiken upptagits till behandling i den föreliggande motionen har det ju förnämligast gällt ångfärjeförbindelsen med utlandet dels väster ut från Göteborg till England och dels öster ut till länderna på andra sidan Östersjön och Bottniska viken. Dessa frågor komma ju självfallet att i och med den nya departementsindelningen hänföras till kommunikationsdepartementet, således till ett annat departement än det, varunder frågor angående handel och sjöfart i allmänhet komma att lyda. Vi ha således inom utskottet för vår del ansett, att denna grupp av frågor borde omedelbart fränskiljas vid behandlingen av här föreliggande motion.

Vad däremot fjärrtrafiken angår, så beror ju bedömandet av denna fråga, som jag nyss antytt, huvudsakligen på den omständigheten huruvida trafiken från transoceana länder till de nya statsbildningarna på östra sidan av Östersjön kommer att söka sig direkt in i Östersjön, förmodligen då genom Kielkanalen, för att sedan beröra hamnar, belägna på södra eller sydöstra kusten av Östersjön. Blir detta förhållandet, har det för motionären framstått som en fråga av synnerligen stor betydelse att vi i vårt land rusta oss för att på något sätt tillgodogöra oss den trafik, som på detta sätt kommer in i Östersjön. Äro vi då icke rustade, menar motionären, särskilt i fråga om hamnar, kommer denna trafik att helt och hållet gå våra kuster förbi. Utskottet har ju också för sin del helt och hållet kommit till samma uppfattning som motionären, nämligen att om förhållandena komma att utveckla sig på det sätt jag nyss antytt, så är det av vikt för oss att rusta oss, så att vi kunna leda dessa nya transportvägar till oss och bli i tillfälle att för vårt eget behov utnyttja dessa nya möjligheter.

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

För utskottet har det stått klart, att sådana förhållandena hitintills varit, kan man säga, att vårt land varit synnerligen väl rustat beträffande sjöfartsförbindelser. Våra hamnstäder ha ju varit utrustade på ett sådant sätt, att de varit i stånd att ombesörja den för vårt land nödvändiga sjöfarten, och jag tror också, att så allttjämt kommer att bli förhållandet i den mån trafiken berör vårt land, och detta såväl då det är fråga om export som då det gäller import. Men jag tror också, att därest förhållandena komma att utveckla sig på det sätt motionärerna tänkt sig, så att stora, djupgående fartyg komma in i Östersjön genom Kielkanalen eller Stora Bält, så måste vi ju på något sätt söka bereda möjlighet för dessa fartyg att komma in till vårt land. Som vi veta är det på grund av djupförhållandena i södra delen av Öresund omöjligt för fartyg av större djup att komma upp till hamnen i Malmö, och som en följd av detta måste man för den skull tänka sig en djuphamn på vårt lands södra kust.

Det är dessa synpunkter som gjort, att utskottet för sin del kommit till den uppfattningen, att den fråga, som i detta sammanhang är av största betydelsen, och som det är mest trängande att få utredd, det är just frågan om en djuphamn. Sedermera blir det ju beroende på huru förhållandena själva utveckla sig, om en utredning i den riktning, och i de stora mått, som motionären skisserat upp, bliva nödvändiga.

Jag ber, att i detta sammanhang få framhålla, att inom utskottet har den meningen varit ganska enhällig, såvitt jag kunnat finna, att man här måste bortse från de uttalanden, som gjorts, och vari det påståtts, att vi skulle sträva efter att göra vårt land till ett transitoland för trafiken från väster till länderna öster om Östersjön. Jag tror, att motionären i det avseendet har rätt, när han uttalat, att trafiken till dessa länder kommer att sjöledes söka sig väg till hamnar belägna på Östersjöns södra sida, och att vi således icke kunna räkna på att vårt land skall bli transitoland för denna trafik. Det får väl anses ganska självfallet, att transporten över land måste ställa sig betydligt dyrare än transporten sjöledes, och att detta måste medverka till att vi icke få bygga alltför stora förhoppningar på att vårt land på detta sätt skall kunna göras till transitoland för trafiken mellan andra länder.

Reservanten bygger emellertid sitt resonemang huvudsakligen på de synpunkterna, att den utredning, som motionären här påyrkar och som utskottet i viss mån tillstyrkt, redan pågår, och att således de utredningar, som kunde behövas, vore igångsatta, vadan resultatet av desamma ändå komme att framläggas för oss. Denna allmänna utredning anser alltså reservanten icke böra komma till stånd. Jag vill emellertid i detta sammanhang betona, att i utskottets förslag ingalunda påyrkas en sådan allmän utredning, varom reservanten talat, utan, som jag nyss antydde, begränsar utskottet sitt förslag till en begäran om utredning angående vad som får anses mest trängande och för våra förhållanden av största behov att få utrett, nämligen djuphamnsförhållandena.

Jag ber således för min del att få säga, att utskottsmajoriteten

för sin del icke kunnat komma till annat resultat än att det, så-
som frågan nu ligger och med de synpunkter man kan lägga på dessa
problem, skulle vara rätt egendomligt, om man såsom svar å en mo-
tion av den erkänt stora betydelse för olika förhållanden i vårt land
som här föreligger, skulle kommit till det resultat, vartill reservanten
kommit, nämligen att motionen icke borde till någon åtgärd för-
anleda.

Jag tror, att utskottet har synnerligen goda skäl för sin stånd-
punkt och ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets
hemställan.

Herr Thore: Herr talman! Som herrarna torde finna, har
denna sjöfartsmotion en ganska vid omfattning. Den sträcker sig
ju, kan man säga från fjällen i Norrland till djupen i södra Östersjön,
och däremellan har behandlats åtskilligt både stort och smått.

Utskottet har icke kunnat följa motionärerna på hela vägen, man
har i allt fall kommit till samma slutmål, i det att utskottet ansett
lämpligt att föreslå utredning om anläggning av en djuphamn någon-
städes vid södra Sveriges kust.

Den som har följt med denna motions öden vet ju, att djup-
hamnsfrågan ganska livligt har debatterats i handels- och sjöfartskret-
sar samt i tidningspressen. Man kan emellertid ingalunda säga att
motionen fått någon god press, ty så vitt jag förnämmit, har man på
alla de håll, där det kan anses, att sakkunnighet på området förefin-
nes, ställt sig avvisande och ganska mycket avvisande till motionärens
hemställan. Det torde även vara anledning påpeka, att den person
inom tredje tillfälliga utskottet, som främst kan antagas sitta inne
med förutsättningar att kunna bedöma dessa saker, reserverat sig
mot det resultat vartill motionären och utskottet kommit. Det finns
ett sjömansuttryck, som kanske förefaller egendomligt, men som i
allt fall är bokstavligen sant. Det lyder: »så länge ett fartyg har
minst en tum vatten under kölen, behöver man icke frukta för att
det stöter på grund». Men det tycks, som om utskottet skulle anse
att det vore för litet med denna »tum» och ville ha åtskilliga meter
vatten under fartygets köl.

Jag har tagit reda på, hur det förhåller sig med våra större
hamnar nämligen, huruvida de verkligen äro så grunda och omoderna
för övrigt, att de icke kunna taga emot den sjötrafik, vilken för
närvarande finnes eller som under närmaste framtiden kan väntas.
Jag har funnit, att så ingalunda är förhållandet. I Göteborg t. ex.
ha vi ett djup i inseglingsrännan upp till centralhamnen på 9,25 m.
och man skall ytterligare fördjupa här till 10 m. I Malmö håller
industri- och handelshamnen ett djup av 8,5 m. och meningen är att
det framdeles skall bli ända till 11,5. I Oxelösund, i yttre hamnen,
är djupet 11 m. och i inloppet till Stockholm vid Oscar Fredriksborg
10,5 m., med vilket djup fartyg kunna komma upp till Värtahamnen
eller Stadsgårdshamnen.

Undersöker man nu vilka fartygsstorlekar, som motsvara dessa

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

djup, så framgår, att Sveriges största lastfartyg, Sir Ernest Cassel, med en bruttodräktighet av 7,711 ton, vilket motsvarar ett lasttonnage av 11—12,000 ton, har ett djupgående av 8,1 m.; det bör sålunda kunna trafikera en hel del av våra hamnar, och man behöver därför icke åstadkomma någon fördjupning ens för ett så stort fartyg. Och det största fartyg, som vi över huvud taget äga, nämligen »Stockholm», som håller 12,846 bruttoton och som om det vore ett lastfartyg måhända skulle lasta 16,000 ton, drager ett djup av 9,4 m. Det finns knappast någon anledning att antaga att fartyg över en storlek på 9—10,000 ton *i regel* komma att trafikera Östersjön.

Jag har hört, att man å jordbrukarhåll tror, att lantbruksprodukterna skulle bli billigare, om de fraktades med mycket stora fartyg. Detta är dock icke riktigt, ty om man undersöker, vilka varor det här gäller, framgår, att det är relativt små fartyg, som föra produkter särskilt avsedda för jordbruket.

Det är egentligen två omständigheter, som motionären bygger på, när han föreslår den ifrågavarande utredningen. Den ena är den vägbesparing, som skulle uppkomma genom att fartygen gå genom Kielkanalen i stället för runt Skagen. Den andra — och det är väl det förnämsta skälet — innehåller att de transmarina linjerna hädanefter skulle få sina slutpunkter förlagda till Östersjön.

Jag har här en distanstabell i Nautisk Årsbok för år 1920. Enligt föreliggande uppgifter visar sig att man, ifrån Dover räknat, gör en distansbesparing vid en fart genom Kielkanalen — vi tänka nu på fjärrtrafiken, ty något annat kan det här icke vara fråga om — om cirka 200 nautiska mil jämfört med vad förhållandet vore, om fartygen ginge runt Skagen. Med en hastighet av 10 knop skulle det bli en tidsbesparing av 20 timmar. Då får man emellertid komma ihåg att fartygen icke kunna gå med full fart genom Kielkanalen och dessutom finnes det en del andra hinder för trafiken, som för övrigt påpekats av herr Nylander, och som även framhållits i en av bilagorna till utskottsbetänkandet, nämligen de hinder, som uppstå i följd av tidvatten, tidtals rådande tjocka, isgång m. m., vilka göra att tidsbesparingen ingalunda blir så stor som man eljest kunde förvänta.

Nu talar visserligen motionären om att man beträffande Kielkanalen icke behövde räkna med strömsättning, sjögång o. d. Ja, vad strömsättningen beträffar, så är jag icke så säker på den saken, men däremot kan jag vara med om att någon sjögång blir det icke gärna i Kielkanalen. Jag kan dock icke tänka mig, att stora fartyg, som passerat över oceanerna, skola behöva gå in i Kielkanalen för att få smult vatten. Om de rett sig förut, kunna de nog reda sig runt Skagen.

Det förefaller mig, som om man hade en viss felsyn på tingen när det gäller fraktberäkning till sjöss. Herr Lübeck, som i viss grad är så att säga järnvägs människa, har nog anlagt samma synpunkter på avstånden till sjöss som på avstånden till lands, där frakterna ju utgå efter kilometerantalet. Så är det icke till sjöss. Avstånden ha där icke samma stora betydelse, ty på grund av uppkommande navi-

geringssvårigheter och en mängd andra omständigheter kan man vid fraktberäkningen icke lägga sådan vikt vid om avståndet blir något kortare eller något längre, detta med hänsyn till de stora avstånd, som där ifrågakomma.

Jag skall taga ett exempel. Vid fart från Buenos Aires till Danzig 7,000 nautiska mil skulle det enligt beräkningar uppkomma en vägbesparing på 200 nautiska mil, sålunda med ungefär 3 % av hela sträckan. Och under en fart från Ostasien, med en väglängd av cirka 14,000—15,000 nautiska mil, skulle vägbesparingen bli endast ungefär 1½ %. Denna skillnad spelar givetvis föga roll för förbilligande av transporten.

Tages hänsyn till den förnämsta av de transoceanska hamnarna, nämligen New York, så framgår att avståndet från New York till Göteborg praktiskt sett är detsamma som avståndet från New York till Hamburg, ty i ena fallet tages vägen norr om Skottland och i andra fallet genom Engelska kanalen. Vid denna trafik bortfaller alltså varje vägbesparing.

Vidare är det ju klart, att ett fartyg, som går genom Kielkanalen får betala för genomfarten, och att alltså här en utgift föreligger. Kostnaderna för farten genom Suezkanalen, som före kriget uppgingo till omkring 7 francs per ton, ha nu höjts ganska väsentligt. Det är ganska antagligt, att även avgifterna genom Kielkanalen måste höjas.

Nu har det sagts, att lättnader i trafiken skulle inträda på grund av Kielkanalens internationalisering. Jag tror dock icke mycket på denna sak. Anledningen till fördjupningen av Kielkanalen från 9 till 11 m. var nämligen uteslutande av militär natur, och kostnaderna härför måste sålunda uppföras på Tysklands militärbudget. Nu är det ju klart, att Tysklands militärbudget icke kan mer belastas härmed, och man kan väl knappast tänka sig, att andra länders militärbudgeter eller budgeter i allmänhet skola subsidiera Kielkanalen i syfte att skapa billigare kanalumgälder. Att gå till Nationernas förbund, som enligt utsago icke har en penny och icke en soldat med begäran att detta skall nedlägga kostnader för befordrande av Kielkanaltrafiken är ju heller icke tänkbart. Jag kan därför icke anse, att en internationalisering av Kielkanalen kan medföra någon egentlig stimulus för handelssjöfarten att befara Kielkanalen.

Så komma vi till det andra skälet för motionärens ståndpunkt, nämligen att man i Östersjön hädanefter erhåller en slutpunkt för de transmarina linjerna. Detta är naturligtvis en tanke, som tål att diskuteras. Jag har dock liksom de flesta andra, som undersökt denna sak, kommit till det resultat, att det icke finns några förutsättningar för att de transmarina linjerna i regel kunna få sin slutpunkt i Östersjön. Här ha vi ett bestämt västeuropeiskt intresse mot ett östeuropeiskt. Det finns ingen som helst anledning att antaga, att de stora hamnar, som upptaga trafiken från de transoceaniska länderna, Liverpool, Southampton, London, Antwerpen, Rotterdam, Hamburg och Bremen samt såsom hamnar i andra rang, Bergen, Kristiania, Göteborg, Köpenhamn och i viss mån Malmö, skola finna med sin fördel förenligt att släppa förbi trafiken och låta den gå direkt in i Östersjön.

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

England har naturligtvis ett stort intresse av att det öppnas linjer emellan England och Östersjön, men England har intet intresse av att den stora oceantrafiken går förbi Englands kuster utan att beröra dem och ledes in i Östersjön. Något intresse från Tysklands sida finns givetvis icke heller. Vad Amerika beträffar, skulle man visserligen kunna tänka sig, att det möjligen ville ha direkta linjer i detta avseende, men å andra sidan framgår det oförtydligt, att Amerika tänker reorganisera sjöfarten över Hamburg genom Hamburg—Amerikalinjen, och att det kommer att anknyta sin trafik på Centraleuropa i stor utsträckning på Hamburg. Platserna på Nordsjöns östsidan och Kattegatt såsom hamnarna i Kristiania, Göteborg, Malmö och Köpenhamn ha i allmänhet så stor betydelse för den trafik, som går inåt Östersjön, att dessa hamnar över huvud taget icke kunna utgallras från routen. Man kan icke gå förbi dem och man behöver tydligen icke gå förbi dem, så länge man kan komma in i Östersjön dels genom Öresund och dels, särskilt för mera djupgående fartyg genom Stora Bält.

Jag antager nu, att utredningen giver vid handen, att en djuphamn borde anläggas vid Skånes sydkust eller eljest på Sydsveriges kust. Det finge väl då vara staten, som fick anlägga denna hamn. och om det skulle bli någon hamn, som kunde taga emot denna stortrafik med djupgående fartyg, och som komme att draga kostnader på åtskilliga tiotal miljoner kronor. Ty det är ju här icke blott själva hamnanläggningen, med kajer, kranar och lossnings- och lastningsanordningar som det gäller, utan det är också fråga om magasiner, om järnvägsförbindelser, och om inrättande av bostäder m. m. Det blir naturligtvis ett helt samhälle, som måste byggas upp och vem skulle taga hand om detta om icke statsverket. Jag undrar just, var vi skulle taga medel härtill. Är det meningen, att vi tillsvidare skulle inställa järnvägsbyggnaderna i Norrland eller elektrifieringen av våra järnvägar och monteringen av våra vattenfall? Och jag undrar hur det skulle gå med alla hamnförbättringarna vid små samhällen kring våra kuster, deras fiskehamnar och skyddshamnar. Jag frågar, hur dessa nog så viktiga önskemål skola tillgodoses.

Om nu staten anlade en dylik hamn, finge den naturligtvis också tillse, att den ekonomiskt bure sig. Jag kan då icke finna annat än att åt den nya djuphamnen måste givas en viss monopolställning gentemot andra hamnar. Hur är det nu med våra hamnar? Jo, de bekostas av kommunerna, de drivas av kommunerna, och dessa hamnar tävla sinsemellan ifråga om att i största möjliga mån få transporten av gods just över sina hamnar genom billiga tariffer, genom snabb lastning och lossning, genom bekväm distribution till de olika orterna i landet. Så är det nu, men hur skulle det bli med en statens hamn? Jo, den torde dels på grund av sin statliga natur, dels för att kunna hålla sig uppe tvingas att driva illojal konkurrens med övriga hamnar. Bakom detta förslag ligger så vitt jag kan finna ett statens ingrepp i den hittillsvarande hamnpolitiken, som för mig är mycket betänklig. Det är ett av skälen till att jag ställer mig mot förslaget.

Man kan säga, att allt går igen. Det fanns på 1600—1700-

talen en sådan handelspolitik i detta land att det icke var tillåtet för alla städer att handla direkt på utlandet. De norrländska hamnarna fin-
go ej direkt handla på utlandet, utan den handeln skulle gå genom Stockholm. Med de finska, åtminstone de österbottniska städerna var det på samma sätt. Det förorsakade en del missämja städerna emellan. Jag tror knappst det är lämpligt införa ett sådant system nu, att en hamn skulle få något slags monopol gentemot andra hamnar runt efter vår kust, utan därvidlag är det nog lämpligt, att man låter den fria konkurrensen råda.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)*

Om man undersöker fördelen för Mellansverige av en djuphamn i södra Östersjön, detta stora trafikkomplex utefter sjöarna och kanalerna från Göteborg och fram över mot Stockholm och Norrköping, bör man förstå att för hela detta betydande industri- och handelsområde fördelen av en hamn nere vid södra kusten skulle bli minimal. Det ligger nog en viss sanning i det bekanta uttrycket av salig dumbom, att det är så märkvärdigt ställt, att floder stryka fram där stora städer ligga. Han kunde tillagt: där stora hamnar ligga.

Det är åtskilligt såväl i motionen som i utskottets utlåtande, som inbjuder till kritik. På sidan 6 talar utskottet om huru den ifrågasatta utredningen skulle ske. Det förefaller mig som vad som här uttalas i vissa avseenden är, jag vågar nästan säga barnsligt. Det talas om att undersökningen bör omfatta den föreliggande världspolitiska situationen, huvudsakligen i dess handelspolitiska yttringar såvitt desamma beröra Östersjöländerna, frågan om Kielkanalens internationalisering och därmed sammanhängande frågor av trafikteknisk art, stämningar och planer inom industri-, handels- och redarekretsar framför allt uti Amerika och England samt Japan och särskilt i vad dessa planer avse vårt lands intressen, omfattningen av vår import och export o. s. v. Man skulle således utröna de stämningar och planer som råda inom industri-, handels- och redarekretsar i Amerika, England och Japan. Man skulle alltså sända frågeformulär t. ex. till Vita Stjärnlinjen, till Royal-Maillinjen, till Leylandlinjen, till P. & O. C:o eller till Hamburg-Amerikalinjen, för att nu icke nämna andra storrederier för att få reda på deras planer och deras sjöfartspolitik. Tror verkligen utskottet, att man därifrån skulle få svar om man nu överhuvud fick svar, som i något avseende skulle kunna vara belysande för huru deras sjöfartspolitik komme att läggas? Ifrån de svenska rederierna finge man naturligtvis svar, men jag tror, att de frågeformulär, som besvarade sändes tillbaka, blevo ganska magra. Man skulle antagligen komma att svara från svenska redarna: Vi ha blicken öppen, vi sova ej, vi studera trafikvägarna, vi göra vad vi kunna, men framlägga planer över hur det skall bli i framtiden, det kunna vi omöjligen göra. Och är det så, att någon redare funderat ut någon godbit, tror jag han behåller den själv och inte släpper ut den till sina konkurrenter.

Man bör vara försiktig med utredningar av denna art. Jag vill påminna om en utredning, som man här i kammaren för ett par tre år sedan var ganska intresserad för, och så var det med våra myndigheter också, nämligen beträffande ångfärjeförbindelse Göteborg—

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

England. Jag uttalade ett par gånger mina betänkligheter mot förslaget, ty jag trodde icke, att det skulle visa sig vara realiserbart. Men stämningen var sådan, att över huvud inga betänkligheter vunno gehör. Så man fick projektet färdigt och det gällde att få England att gå med. Nu har ju emellertid detta land ställt sig ovilligt, vill ej vara med på ångfärjeförbindelse mellan Immingham och Göteborg. Utsikterna att få färjeförbindelse mellan dessa orter äro nu ungefär lika stora som för en tunnel under Nordsjön. Vad ha vi vunnit med detta? Vi ha ingenting vunnit, men måhända Norge. Det visade sig, att när vi togo upp projektet, norrmännen blevo ganska ivriga att söka modernisera sin trafik mellan Norge och Storbritannien. De ha nu byggt större passagerarfartyg, och meningen är att routen även i annat hänseende skall förbättras. Man finner därav att i trafikfrågor, som röra konkurrensen mellan de olika nationerna, man får visa en viss försiktighet i sina projekt, ty eljest kan resultatet bli, att man själv blir lidande och konkurrenterna däremot få en fördel.

Herr talman, jag skall i likhet med den förste ärade talaren hemställa om avslag på utskottets hemställan.

Herr Corneliussön: Herr talman! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen av förevarande fråga, anser jag mig nu böra deklarerera min ståndpunkt till densamma.

Jag kan icke underlåta att nämna att, då jag först läste igenom den stora motionen, jag var mycket tvivlande beträffande hur jag skulle ställa mig till frågan. Vid närmare undersökning kunde jag dock icke undgå att komma till samma ståndpunkt som utskottet kommit till, nämligen bifall till motionen något begränsad.

Man bör nu icke utgå från de synpunkter, som de herrar gjort, som nyss talat. Ty de äro rädda för att en beskärning av Göteborgsintresset skall göra sig gällande; däruti se de en stor fara. Något sådant har inte oroat mig, utan jag har i huvudsak följt motionären och delat hans stora tanke om det för hela landet gemensamma intresset.

Nu säger herr Thore, att han sparar tvåhundra nautiska mil. Ja, det är ju icke en obetydlig besparing under nuvarande förhållanden, som en transatlantisk ångare kan göra. Av motionen har jag fått den uppfattningen, att Kielkanalen hädanefter skulle bli internationell och att där således icke skulle tagas någon avgift. Man kan då tänka sig, att en sådan besparing av vägen gör, att man får en stor transatlantisk sjöfart in i Östersjön. Ingen, som kommer att bli medlem av utredningskommittén, kan väl ha den uppfattningen, att man skall börja bygga en större hamn på Sveriges sydkust, där inga möjligheter nu finnas för en sådan hamn, utan det är väl endast möjligt att i någon utsträckning hjälpa till med fördjupning och en del andra arbeten. Där en enskild kommun icke förmår utföra en sådan diuprensning, anser jag att det skall ligga i svenska statens intresse att bistå en sådan kommun och göra det möjligt för platsen att mottaga den transatlantiska sjöfart, som skulle kunna ifrågakomma. Just av detta skäl har jag gått med på motionens syfte.

Jag har även den uppfattningen, att motionären icke gärna hade

kommit fram med ett sådant förslag, om han icke hade ansett, att det vore en för hela landet synnerligen viktig fråga och att statsmakterna borde ha sina ögon fästade på den.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.*

(Forts.)

Jag har således kommit till den ståndpunkten, att jag har gått med på motionen. Jag skall nu icke uppehålla tiden längre — jag har nämligen en viss motvilja mot långa anföranden — utan jag skall helt enkelt be herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Då tiden är långt framskriden och många ärenden stå kvar på föredragningslistan, skall jag fatta mig så kort som möjligt, detta så mycket mer som de synpunkter, jag vill framföra, delvis blivit på ganska uttömmande sätt belysta i föregående anförande.

Jag är givetvis tacksam mot utskottet och likaledes mot alla dem, som genom utskottet blivit hörda i saken, för den i stort sett synnerligen välvilliga och förstående behandling de ägnat den föreliggande frågan, något som jag vill se som ett tecken på, att denna förståelse också för framtiden kommer att bestå och växa sig starkare. Även herr Nylander som reservant har i det fallet anslutit sig till, kan man säga, den förståelse, som i varje fall blivit uttalad för motionens syfte. Att herr Nylander icke ansett, att motionen har haft god press, kan möjligen bero på, att herr Nylander icke sett så långt utanför gärdesgården, när han läst sina tidningar.

Vad som ligger bakom denna fråga är ju framför allt den tanken, att vi stå inför en tid av ofantligt skärpt industriell konkurrens, där det för oss gäller att se upp på allt sätt, om vi skola vidmakthålla och stärka den ställning vi under de gångna årtiondena lyckats intaga. Det är ju oss alla klart, att vi på grund därav att Sverige ur sjöfartssynpunkt praktiskt taget är en ö, måste hålla på vår sjöfart som en av de allra viktigaste faktorerna. Ingen av oss underskattar i det fallet vad som blivit gjort under de gångna åren, särskilt de båda senaste årtiondena, icke minst då från sjöfartsstäder sådana som Göteborg och Stockholm. I Göteborg har man t. ex., som här påpekats, under loppet av endast ett par årtionden fått fram en transocean handelsflotta av mycket respektingivande omfattning.

Det är två huvudfrågor motionen kommit att i detta sammanhang särskilt avhandla. Den ena rör våra närförbindelser, främst den så att säga, tvärgående förbindelsen från Sverige åt väster och öster, till England och till Östersjöländerna. Jag skall icke här närmare ingå på denna fråga, därför att jag ej kommer att för min del yrka på bifall till motionen utan till utskottets förslag, med den begränsning som man där givit ärendet, även om jag ej kan i allo dela utskottets uppfattning om att man skulle kunna skilja av närtrafikfrågorna från fjärrtrafikfrågorna. Allra minst kan jag dela den uppfattning utskottets ärade ordförande gav uttryck åt, då han sade, att dessa frågor för framtiden komma att höra under särskilda departement och man därför skulle ha anledning att skilja på dem. Jag skulle snarare vilja säga, att det därför är anledning att hålla ihop dem litet mer än vad skulle bli fallet vid strikt följande av utskottets förslag.

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

Jag vill i fråga om närtrafikfrågan i förbigående konstatera, att mellan herr Thore och mig råder full överensstämmelse i det fallet, att ingen av oss har någon större tilltro till, att vi för närvarande böra räkna med ångfärjeförbindelse Göteborg—England. Vi hava kanske även båda den uppfattningen, att dessa planer kommit att ligga i vägen för en synnerligen önskvärd förbättring av våra närförbindelser väster ut. I fråga om närförbindelsen öster ut vill jag särskilt konstatera det oklara läge vari den saken ännu ligger, trots den varit under utredning mer än ett decennium. Jag tror, att trots de oklara förhållanden, som råda på andra sidan Östersjön, det är på tiden, att vi med kraft söka komma en lösning närmare.

Det tycks numera även råda stor enighet därom, att vi ej skola påräkna så mycket av den transitotrafik, man tidigare på många håll räknat med mellan England och Östersjöländerna över Sverige. Jag skall icke ingå på den frågan, endast i förbigående påpeka, att herr Thore gjorde sig skyldig till en liten felläsning av motionen, då han talade om sjögången i Kielkanalen i sammanhang med den transoceana trafiken. Jag tror han skall i motionen återfinna den just i sammanhang med frågan om transitotrafiken England—Ryssland och särskilt på tal om passagerartrafiken, i det jag framhållit att vägen via Kielkanalen, icke i Kielkanalen erbjöde mindre sjögång än om man skulle taga vägen via Göteborg.

Vad som emellertid här är den bärande frågan, och som också genom det sätt på vilket utskottet tagit saken, blivit särskilt framträdande, det är frågan om Östersjötrafiken. Jag medger mycket gärna, att det kan sägas vara en trossak i viss mån detta, att Östersjön för framtiden i växande grad, fast det är svårt för någon att bedöma hur pass hastigt, kommer att bli slutpunkten för den stora transoceana trafiken mot norra Europa och att således denna transoceana trafik ej kommer för lång framtid — man må politiskt se saken hur man vill — att nöja sig med att stanna utanför Östersjön, exempelvis vid London, Antwerpen eller Hamburg, under det att det faktiska förhållandet råder, att bakom Östersjön bor en folkmängd på hundratal miljoner människor, vilkas kulturella behov och därmed följande behov av transportmedel för fraktande av förnödenheter in och ut absolut kommer att stiga. Jag kan icke tänka mig annat än att det är absolut onaturligt om man utgår ifrån, att slutpunkten för trafiken på Polen, Ryssland och Finland, Danzig, Libau och vilka hamnar det nu må bliva, som må komma att växa upp under de närmaste årtiondena för all framtid skulle vara hänvisad till omlastning utanför Östersjön, då dock djupförhållandena icke lägga något hinder i vägen för transoceanfartyg att komma in i Östersjön. Vilken väg komma de då att gå? Ja, jag skulle vilja säga att man i det fallet kanske överdrivit en liten smula den synpunkten, att Kielkanalen skulle vara det avgörande momentet i frågan — jag har nog själv givit anledning därtill i min motion. Kielkanalen spelar visserligen en mycket stor roll i detta avseende och djupförhållandena lägga icke hinder i vägen för införande redan nu av stora transoceanfartyg i Östersjön den vägen —

det förhållandet har jag velat särskilt understryka — men vill denna transoceantrafik taga sig in till Östersjön och undvika omlastning från Nordsjöhamnarna, är det också ett faktum, som exempelvis herr Thore berörde, att den mycket väl kan taga sig in även genom Bälten. Det ensamt avgörande för frågan är sålunda icke, huruvida fartygen gå genom Kielkanalen eller genom Bälten, utan avgörande blir i första hand att denna transoceantrafik över huvud taget kommer att söka sig in i Östersjön.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)*

Vad nu tidsbesparingen i förhållande till vägen omkring Danmark angår, tror jag emellertid att herr Thore bagatelliserat denna sak för mycket. Herr Thore nämnde särskilt en siffra på 18 timmar för enkel resa och tänkte då på en trafik, som ginge direkt från Engelska kanalen runt Danmark i stället för genom Kielkanalen; från dessa 18 timmar skulle så dragas den relativa tidsförlängning, som kanalfarten medför. Men man bör också räkna med den trafik, som angör Hamburg, där man avlastar t. ex. hälften av lasten för att sedan gå vidare in i Östersjön och vice versa. I så fall blir naturligtvis tidsbesparingen större.

Om vi sålunda utgå ifrån, att denna transoceantrafik kommer att gå in i Östersjön, ha vi anledning att söka inventera de svenska hamnmöjligheter vi ha att räkna med därinne. Då är förhållandet det, att Malmö med sina mycket goda resurser i övrigt faktiskt är avstängt från Östersjön genom Flintrännen i vad angår den djupgående trafiken, i det Flintrännen nämligen icke är djupare än 7,3 m. De fartyg, man har att räkna med ifråga om den transoceantrafiken, komma givetvis att fordra ett vida större djup än så. Flintrännans fördjupande är därför ett problem, som jag tror man i varje fall bör närmare undersöka än man hittills gjort — detta företag kommer emellertid att medföra kostnader, som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppskattas till 2 å 300 miljoner kronor, med nu gällande priser. Detta är en stark nackdel för Malmö hamns utveckling, hur stora möjligheter denna hamn än eljes må hava.

De andra hamnar, man har att räkna med vid den blivande stora stråkvägen genom södra Östersjön, äro som bekant icke av sådana dimensioner, att de över huvud taget kunna locka dit den stora sjöfarten, varken Trälleborg, Ystad, Karlshamn eller Karlskrona.

Jag för min del har ansett, att det är ett riksintresse, att man icke överlämnar endast åt de olika parterna själva att i konkurrens med varandra skapa något som ändå icke kan bli något annat än en serie halvmesyrer. Det kan behövas att man verkligen, och detta med hänsynstagande även till de intressen, som staten kan hava ifråga om järnvägspolitiken, ser till, hur utvecklingen i detta fall ur statssynpunkt lämpligen bör tänkas.

Att man därvidlag i möjligaste mån bör lita till de möjligheter, som redan finnas ifråga om inrättningar, köpmannakårer o. d., är självklart, och det är ju icke uteslutet, att en utredning kan giva vid handen, att samverkan t. ex. mellan Malmö och Trälleborg, genom vilken samverkan Malmö skulle vinna en uthamn nere vid sydkusten, vore en lösning, som kunde ifrågakomma.

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

Det har här ifrån alla håll erkänts, att vårt beroende av utlandet ifråga om import av förnödenheter för så väl jordbruket som industrien och även när det gäller varuförmedlingen, i många avseenden är förhållandevis stort och att det därför kunde vara angeläget för oss — det erkände även herr Nylander — att se till, om vi icke kunde uppnå större kommersiellt inflytande på andra marknader. Jag medgiver mycket gärna, att denna fråga liksom också frågan om skandinavisk samverkan på detta område, eventuellt en fortsatt och mera utvecklad skandinavisk samverkan ifråga om den transoceana trafiken, är av ganska ömtålig natur, och jag vill visst icke säga — det har aldrig från min sida sagts — att det skulle ifrågakomma något direkt statligt ingripande i detta avseende. Men det kan ändå ur statens synpunkt tåla att tänka på, om man icke borde undersöka och utreda, hur staten skulle kunna stödja denna sak i fortsättningen. Händelser på allra sista tiden har visat, hurusom enskilda intressen i Norge med statens välsignelse skapat sig eller åtminstone tyckas vara på väg att skapa sig kommersiellt kolonialt inflytande i främmande länder, och detta kan ju giva oss anledning att tänka efter, huruvida icke en större energi och en större målmedvetenhet än hittills härvidlag borde komma till synes.

Vad är då statens uppgift i föreliggande frågor? Jag vill gentemot vad som här framkommit, gentemot allt detta tal om risker för en statssocialisering o. d. starkt betona, att det i slutet av min motion uttryckligen sägs ifrån, att det givetvis icke kan komma ifråga något direkt ingripande från staten annat än i mycket begränsad omfattning, och man bör i detta sammanhang erinra sig att i motionen avhandlas frågor om ångfärjetrafik o. d., där alla erkänna, att ett direkt statsingripande kan komma ifråga.

Vad staten för sin del måste taga som sin uppgift, det är att målmedvetet utgöra en viss sammanhållande kraft och se saken på litet längre sikt än som torde ske, om man låter den enskilda och kommunala konkurrensen på detta område, ifråga om sjöfarten och hamnpolitiken, fritt utveckla sig. Det är vidare så, det erkände också herr Nylander, att man, när det gäller exempelvis sjöfartspolitik, icke får räkna med, att statens stöd i fortsättningen helt kan undvaras. För närvarande äro konjunkturerna goda, men staten har tidigare fått lov att ingripa, och de tider komma säkerligen, då statens stöd återigen kan påkallas. Det kan då också komma ifråga att begära statens stöd ifråga om utvecklingen av våra handelshamnar. För min del hör jag till dem, som icke alls skulle se med någon förskräckelse, om det komme att inträffa, att exempelvis beträffande Göteborgs stad med den ofantligt stora betydelse dess hamn har och alltid kommer att ha som storhamn, staten skulle träda stödjande emellan och befrämja dess vidare utveckling. Staten har givetvis ett intresse utöver vad kommunerna ha i detta avseende, och det vore icke mer onaturligt att ge ett sådant stöd än det stöd staten giver vid tillkomsten av stora järnvägsanläggningar i landet.

Men när man i detta sammanhang söker måla på väggen så som herr Thore gjorde, då han talade om det sätt, varpå staten skulle medverka vid en eventuellt erforderlig sydsvensk djuphamn, tror jag

att han går för långt. För det första är det icke så avskräckande belopp, som herr Thore nämnde: några tiotal miljoner kronor, då man alltid i denna sak måste fasthålla, att det här icke är en fråga för i dag eller för i morgon utan en fråga, som hänför sig till flera tiotal år framöver, under vilken tid uppmärksamheten måste vara inriktad på hur ifrågavarande trafik utvecklar sig. Då spela de av herr Thore antydda beloppen icke så stor roll, särskilt icke om de ses i belysning av vad herr Nylander nämnde, att det nu planeras utveckling av våra hamnar för kostnader, som gå löst på hundratals miljoner kronor. För det andra är det för tidigt att tala om hur staten kan tänkas ekonomiskt medverka.

Då emellertid statens stöd säkerligen kommer att i olika sammanhang påkallas, tror jag det vore nyttigt, att staten skaffade sig möjligheter till en vid översikt av dessa frågor i så god tid, att den vet, när dess stöd rimligtvis kan behövas och hur detta stöd i så fall skall lämnas. Jag vill också säga, att det är ett stort missförstånd, när man som herr Nylander gjorde, söker göra gällande, att det här skulle vara fråga om ett stort allmänt utredningsprogram, någonting av en »oerhört omfattande räckvidd», som orden föll sig, och om ett allmänt statligt ingripande o. s. v. Detta är ju att överdriva och missförstå vad som varit motionens syfte. Jag för min del har fullkomligt klart för mig, att det skulle vara en stor olycka, ifall man lade utredningsarbetet på någon stor kommission, som så skulle ligga på saken i årtal, att man under tiden icke kunde vidtaga eventuellt nödvändiga åtgärder — det har givetvis aldrig varit min mening. Jag anser också, ehuru jag medgiver, att slutorden i motionen på en punkt kunna giva anledning till missförstånd, att den utredning man här åsyftar bör sammanhållas av det nya departementet för handel, industri och sjöfart.

Man skulle alltså enligt min mening lägga upp ett program för vad som från statens sida kan behöva åtgöras i berörda avseenden samt efter hand med sakkunnig hjälp komplettera sitt vetande genom utredningar, som kunna vara av nöden, och det kan givetvis icke komma ifråga att man får underlåta vidtaga aktuella åtgärder i väntan på full utredning av förhållanden, som ligga kanske först ett tiotal år framåt i tiden. Vad som absolut är nödvändigt är däremot, att då man vidtager varje särskild åtgärd, man har en klar överblick vart man vill komma ifråga om sjöfartspolitik, den transoceaniska trafiken och utvecklingen av vår hamnpolitik.

Jag skall till slut erinra om, att när vi bedöma vår Östersjöfråga och dess chanser i fortsättningen, vi icke böra glömma, att vårt lands framtida utveckling i ofantligt hög grad är knuten just vid Östersjön. Hela vårt lands industriella framtid sammanhänger ju i övervägande grad med Norrlands utveckling. Uppe i Norrland ha vi byggt vår inlandsbana och kompletterat den med tvärbanor, som avser att på kortast möjliga väg leda ned trafiken till kusten, till Östersjökusten. Vi ha där stora svårigheter att övervinna, som vi i ett annat sammanhang få tillfälle att diskutera, nämligen på grund av isförhållandena, men vad vi ha anledning att under alla förhållan-

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)*

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

den noga tillse, är att så vitt möjligt bevara den stora framtida norr-
ländska trafiken åt det svenska tonnaget, och detta när det gäller
transporten av varor såväl in som ut. Jag ber att i detta samman-
hang få påpeka det förhållandet, att man i Norge har sin uppmärk-
samhet starkt riktad på de möjligheter, som ett exploaterande av det
svenska Norrland ur trafiksynpunkt skulle kunna erbjuda, och att
man för närvarande står inför betydande hamnutvidgningar i Trond-
hjem, som näppeligen kunna sägas vara avsedda enbart för norsk
trafik.

Herr talman, jag har utöver vad som förut sagts här velat läm-
na en del bidrag till förståelse av denna sak, och jag har velat fram-
hålla den ofantligt viktiga framtida innebörden av den föreliggande
frågan.

Jag skall, som jag nämnde, nöja mig med att yrka bifall till
utskottets förslag, därför att, om den regering som sedan tager den-
na fråga om hand, åstadkommer en undersökning av våra Östersjö-
trafikförhållanden och därmed sammanhängande djuphamnsförhål-
landen, är jag övertygad om, att det önskemål, som jag i övrigt ve-
lat få fram beträffande en klar översikt av våra framtida trafik-
förhållanden, även kommer att uppfyllas i önskvärd utsträckning.

Jag ber sålunda som sagt, herr talman, att få yrka bifall till
utskottets förslag.

Herr Rönning: Herr talman, mina herrar! Då jag i huvudsak
ansluter mig till de synpunkter, som utvecklats av herr Nylander,
kan jag begränsa mitt anförande högst avsevärt.

Jag förstår icke riktigt min ärade bankkamrat herr Cornelius-
son, som framhöll, att herr Lübeck utan allt tvivel hade försökt
gagna riksintresset genom att föra fram den föreliggande frågan i
sin motion. Man fick det intrycket av herr Corneliussons yttrande,
att någon av de föregående talarna skulle ha lagt sina ord så, att
han icke hade samma uppfattning som herr Corneliusson. Jag har
följt med debatten, och jag tillåter mig erinra, att redan den ärade
reservanten, herr Nylander, började sitt anförande med att just fram-
hålla, att herr Lübeck utan tvivel med sin motion önskat gagna
svensk sjöfart och svenkt näringsliv. Och jag för min del är också
övertygad om, att så är fallet.

Men även om herr Lübeck har de allra bästa avsikter med sitt
förslag, så är därav icke sagt, att riksdagen därför bör biträda den
motion, som nu behandlas. Jag antager, att var och en av kammarens
ledamöter, som läst igenom det föreliggande utskottsbetänkandet, har
fått ett starkt intryck av de många bilagor, som åtfölja utskottsbe-
tänkandet, bilagor från näringslivets olika organisationer, från
sjöfartsföreningar, från handelskamrar, från Exportföreningen. Och
ni, mina herrar, tro väl icke, att icke dessa näringslivets olika orga-
nisationer äro minst lika intresserade av, att allt göres som göras
kan för att främja svensk sjöfart och svenskt näringsliv, som nå-
gonsin herr Lübeck. Alla dessa olika sammanslutningar komma
likväl till det resultatet, att man bör avslå motionen i fråga. Ni,

mina herrar, kunna blott läsa igenom sådana uttalanden som det av Sveriges redareförening, som slutar med ett avstyrkande och dessutom framhåller som ett önskemål, att om statsmakterna skola ingripa på detta område, så föreligga så mycket viktigare uppgifter än denna, som statsmakterna kunna vara med om att lösa. Jag hänvisar dessutom till Sveriges allmänna sjöfartsförening, som har gjort ett liknande uttalande, liksom Sveriges allmänna exportförening och flera handelskamrar.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.*
(Forts.)

Utskottet har blott till en del bifallit den ärade motionärens hemställan. Han var självklart icke nöjd med utskottets hemställan, men han resonerade antagligen som så, att det är bättre att vinna något är intet, och då tog han tacksamt emot den lilla smula, som har fallit från utskottets bord. Jag anser, att det hade varit lyckligare, om utskottet även yrkat avslag på denna del av motionen. Ty vilken är utgångspunkten för herr Lübecks motion i denna del? Visserligen försökte han i sitt nyss hållna anförande försvaga de ord, som han använt i motionen. Jo, utgångspunkten är antagandet, att den stora oceantrafiken till Östersjön i framtiden kommer att dragas genom Kielkanalen. Och därför att herr Lübeck och möjligen flertalet av utskottets ledamöter anse, att det finnes en viss sannolikhet för en sådan utveckling, så kräves, att riksdagen redan nu skall avläta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en utredning, som icke blott kräver tid utan ävenledes pengar och krafter från sakkunnigt folk. Nå, då anser kanske mången: skulle det vara så farligt, om man verkställer denna utredning, även om man kommer till ett negativt resultat? Utgifterna kunna icke bli så ofantligt stora. Nej, för själva beloppets skull tror jag, att man icke behöver hesitera att biträda utskottets hemställan. Men mina herrar, det är en svaghet hos oss svenskar, vi som bo i ett land med 6 miljoner invånare och som ha begränsade ekonomiska tillgångar, att vi splittra vårt arbete onödigt mycket. Vi ha stora viktiga uppgifter för näringslivets befrämjande, som vi stå i begrepp att och hoppas kunna lösa. Är det då skäl i att nu kasta in en ny fråga, att få ett nytt spörsmål utrett, då vi ha svårt att ekonomiskt kunna lösa de uppgifter, som vi alla antagligen så gärna se lösta under de närmaste åren, bättre förbindelser väster över och bättre förbindelser även öster ut? Vi ha ej heller icke allt för många krafter till vårt förfogande för ett utredningsarbete på detta område, för att dessa krafter skola splittras i olika kommittéer för att utföra de olika utredningarna.

Jag anser därför, att kammaren handlar synnerligen oklokt, om den biträder det tredje tillfälliga utskottets hemställan. Och, herr talman, till detta mitt uttalande ber jag endast få tillägga några få ord.

Det är en ståndpunkt, som herr Lübeck förfäktade och som jag, trots att jag är näringsidkare, önskar taga avstånd ifrån. Det är kravet från vissa näringsidkares sida, att staten alltid skall träda emellan för alla möjliga ändamål vilka avse att främja näringslivet, även då näringslivet icke absolut är i behov av en sådan statens hjälp.

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

Jag anser, att det är näringsidkarnas oavvisliga skyldighet att göra allt vad de själva förmå för att bygga upp allt som kan byggas upp för att gagna vårt näringsliv. Det är endast då vi näringsidkare befinna oss i ett sådant läge, att våra ekonomiska och andra krafter icke räcka till, som vi, då det gäller ett statsintresse, böra vända oss till staten med hemställan om hjälp.

Nu uttalade herr Lübeck som sin uppfattning, att om Göteborg i en framtid t. ex. begärde statshjälp för att få sin hamn utvidgad, så är detta väl ett statsintresse och icke mer än rätt och billigt, att staten hjälper till. Jag är icke blott näringsidkare utan även näringsidkare i Göteborg, och jag vill självklart icke påstå, att icke en sådan situation kan inträffa, då Göteborgs samhälle icke ekonomiskt förmår vidtaga en åtgärd, som är synnerligen önskvärd för att utvidga vår hamn, men jag hoppas, att från det samhälle, som jag tillhör och vars köpmannakår jag även tillhör, icke några dylika krav behöva framkomma efter de ekonomiskt gynnsamma år, som sjöfarten och andra näringar haft i vårt land. Jag hoppas i stället, att det skall vara möjligt för Göteborgs näringsidkare att stå på egna ben även i denna fråga. Jag är i princip emot statsingripande på detta område. Jag tror visserligen att undantag kunna förefinnas, då ett statsingripande är både nödvändigt och önskligt. Men i regel tror jag så icke är fallet.

Trots att jag är varmt intresserad både för vår handel och vår sjöfart, anser jag, att andra kammaren gör klokast i att biträda herr Nylanders reservation och att avslå det föreliggande utskottsbetänkandet.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Jag nödgas ännu en gång taga eder tid i anspråk för att framföra några repliker med anledning av de anföranden, som här i kväll hållits i denna fråga.

Jag ber till en början att få vända mig till utskottets ordförande, herr Eriksson, som framförde den synpunkten, att utskottet aldrig hade tänkt sig, attt vi skulle räkna på någon större transitotrafik på vårt land. Då vill jag framställa den frågan: om vi icke så skola göra, vad skola vi då behöva bygga en sådan ny hamn för? Ty som slutstationer för transoceantrafik ha vi väl tillräckligt med hamnar, och den transoceantrafiken motiverar alltså icke skapande av en ny hamn och utredning av denna fråga.

Gentemot herr Corneliusson vill jag framföra samma synpunkt, som herr Röing nyss gjorde, nämligen att jag ber herr Corneliusson vara övertygad om, att det är icke alls några lokalpatriotiska skäl, som för mig varit avgörande, när jag framlagt min reservation och hållit det anförande, jag i kväll gjort, utan det har varit just ur riksintressets synpunkt, nämligen att jag icke kan förstå, huru riksintresset kan gagnas genom en utredning i denna fråga.

Gentemot motionären vill jag invända, då han sade, att jag i mitt anförande gillat motionens syfte, att jag just genom min reservation och mitt anförande poängterat, att jag icke gillar motio-

nens syfte, ehuru jag är motionären tacksam för de linjer, han dragit upp, vilka alltid äro av intresse att diskutera, ehuru jag anser, att det varit onödigt, att de bragts till diskussion här i kammaren vid detta tillfälle

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.*

(Forts.)

Vidare vill jag gentemot herr Lübeck invända det, att jag icke talat om någon »god press», utan det var herr Thore som berörde detta. Herr Lübeck sade, att jag icke sett utom gårdsgården. Då vill jag säga, att jag har hoppat över många gårdsgårdar just för att se så mycket som möjligt i den här frågan.

Herr Lübeck framförde det önskvärda i, att vi visavi våra förbindelser öster ut borde, som han sade, söka komma närmare dessa spörsmål. I anledning härav vill jag ytterligare poängtera, vad jag redan framförde i mitt första anförande, nämligen att dessa frågor sedan länge äro under utredning och att just med hänsyn till det förändrade världsläget utredningar i ny riktning förestå och redan vidtagits exempelvis i fråga om ångfärjeförbindelsens dragning över Finland i stället för till Baltischport. På detta område äro vi alltså redan i gång, och fortfarande finner jag, att vi icke behöva någon extra, särskild utredning för detta ändamål.

Sedermera vill jag ytterligare såsom min åsikt framföra, att jag har mycket svårt att finna det praktiska eller nyttiga i det yrkande, till vilket herr Lübeck kommer. Ty är det nu så att, såsom han själv framför i sin motion, de östra Östersjöhamnarna komma att bli en betydelse för den transoceaniska sjöfarten, som han antager, då kommer naturligtvis även den transoceaniska sjöfarten att taga dessa hamnar som slutpunkt. Och vi kunna — det vill jag ännu en gång säga — säkerligen icke förebbringa några allvarliga hinder för en dylik utveckling genom anläggandet av en hamn i Sydsverige. Ty som ett orubbligt faktum står det kvar, vad motionären framför på sidan 12: »I kampen mellan svenska och danska hamnar å ena sidan och östersjöhamnarna i sydost å den andra komma således de naturliga maktmedlen i vad de avse antalet invånare i olika hamnars uppland att förhålla sig till varandra ungefär som 1:20, och man kan, även om hänsyn tages till varuomsättningens beroende av andra faktorer, ej hysa tvivel om vilken huvudriktning trafiken småningom strävar att taga.» Inför dessa fakta måste det gå så, att om det nu blir som motionären antager, så måste trafiken som slutstationer taga dessa hamnar, vad vi än göra. Och att då beräkna, att för de större lasterna skulle användas en svensk hamn som transitohamn, anser jag fullkomligt uteslutet. Utan jag ber att få sluta med, att vad transitotrafiken beträffar, vilken jag, som herrarna höra, icke stirrat mig blind på, måste vi så mycket som möjligt draga den till oss, men ej genom en utredning om en ny hamn utan som jag förut framfört genom forcerande av våra redan pågående frihamnsbyggen och ordnande av våra närtrafikproblem. Därför, herr talman, yrkar jag fortfarande bifall till min reservation.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Då jag som medlem av tredje tillfälliga utskottet haft att taga ståndpunkt i den föreliggan-

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

de frågan, har jag måst göra det i beklaglig avsaknad av speciell sakkunskap. Jag har emellertid å andra sidan kunnat taga ståndpunkt fullständigt frigjord från alla lokala hänsyn. Jag är varken göteborgare eller stockholmare utan dalkarl, och sjöfarten på Siljan har icke inryckts i motionärens mycket omfattande undersökningsprojekt. Jag har måst bedöma den föreliggande frågan med mitt enkla lekmanaförstånd.

Motionären kräver, som herrarna ha funnit, ett målmedvetet program för vår samtida sjöfarts- och hamnpolitik. Jag har emellertid i likhet med utskottet och herr Nylander funnit, att hans projekt är alltför omfattande. Det program, som han har skisserat, har en alldeles ofantlig räckvidd. Ja, det är snart sagt obegränsat. Och jag tror, att herr Nylander har rätt däri, att om man skulle slutföra denna undersökning på det sätt, som motionären antytt, så skulle det komma att taga flera år i anspråk, och det är högst sannolikt, att när resultatet föreläge, skulle utredningen på många punkter ha förlorat sin aktualitet.

Jag har icke endast funnit, att utredningen, som den skisserats av motionären, skulle bliva alltför omfattande. Det har också förefallit mig, som om motionärens framställning lede av en viss oklarhet, som om det vore svårt att få veta, vilken utredning motionären egentligen eftersträvar. Han säger nämligen i sin motion, att »visserligen har det blivande departementet för handel, industri och sjöfart anledning att uppmärksamta följande hithörande frågor, men den här åsyftade utredningen synes därför ej böra anstå i avvaktan på de nya departementens tillkomst och organiserande, särskilt som en del trafikuppgifter äro av den art, att en närmare undersökning ej bör onödigtvis uppskjutas». Å andra sidan har han i ett i dag offentliggjort uttalande förklarat, att syftet med hans motion i viss mån har vunnits redan genom att frågan bragts under debatt. Han har vidare förklarat, att någon kostbar utredningskommitté önskade han icke alls. Och slutligen har han förklarat, att utredningen torde böra ledas eller, som orden föllo nyss här i debatten, sammanhållas av det blivande departementet för industri, handel och sjöfart. Sedan motionären nu förklarat, att han icke kommer att framställa yrkande om bifall till sin motion, har jag emellertid ingen anledning att närmare uppehålla mig vid denna oklarhet i motionärens framställning.

För mig har det avgörande varit, då jag tagit ställning till utskottets förslag, att den av motionären skisserade utvecklingen av vår transmarina östersjötrafik synes mig, som utskottet uttryckt saken, »bära sannolikhetens prägel». Den uppfattningen har icke rubbats av allt vad som anförts under den långvariga debatten. Mig har det synt, som om den karta, som är vidfogad motionen, redan den är i här berörda hänseende synnerligen värtalig. Naturligtvis är det möjligt, att motionären överskattat den framtida betydelsen av Kielkanalen. Det är också möjligt, att han felbedömt läget i åtskilliga andra hänseenden. Men den möjligheten föreligger ju också i fråga om vad motparten dragit fram under den förda debatten. Jag vet

icke, om herrar Röing och Nylander på det område, där vi nu röra oss, skola anses vara bättre sjömän än herr Lübeck. För min del har jag icke alls kunnat hängiva mig åt några drömmar om att Ryssland eller upplandet bakom Danzig, Libau och Riga, sedan ordnade förhållanden återinträtt, skall nöja sig med att få sina transoceana handels- och sjöfartsintressen tillgodosedda genom en hamn i södra Sverige, men det har synt mig nödvändigt, att vi i god tid rusta oss för att hindra, att våra transoceana export- och importintressen bliva beroende av omlastning i Danzig eller annan utländsk hamn i stället för i en så väl utrustad svensk hamn, att den kan locka till angörande även av andra än svenska fartyg.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)*

Jag giver herr Nylander rätt i, att vi ha en företagsam redare — och köpmannakår i vårt land. Jag vill icke heller underskatta betydelsen av det enskilda initiativet och den fria konkurrensen. Men jag kan icke finna det vara landsgagneligt, att när nu Malmö, Göteborg och Stockholm offra bortåt 150 miljoner kronor för sina hamnanläggningar, så skall Sveriges betydelsefulla djuphamnsfråga utlämnas till en dragkamp mellan dessa och åtskilliga andra av våra hamnstäder med väsentligt mindre ekonomisk bärkraft. Ett sådant förfaringssätt leder till ett ekonomiskt slöseri, som vi icke ha råd till. Och det är icke sagt, varken att vi på det sättet få den blivande djuphamnen på den lämpligaste platsen eller att vi få den utrustad på det sätt, som med hänsyn till hela landets intresse vore önskvärt.

Med dessa ord har jag antytt den huvudsynpunkt, som varit avgörande för mig i mitt ställningstagande till motionen.

Innan jag slutar, skall jag be att få göra några korta anmärkningar med anledning av vad som anförts under debatten.

Herr Nylander krävde i sitt första anförande plats för det enskilda initiativet, och han hemställde, att representanterna för det enskilda initiativet skulle få röra sig fritt med påräkande av stöd från staten, när sådant skulle vara behövt. För min del tvivlar jag icke alls på, att de enskilda redarna och redarrepresentanterna komma att göra framställning om understöd från statens sida, när de anse sådant vara behövt. Men jag är icke övertygad om, att utvecklingen av vår sjöfartspolitik på detta sätt länkas in på de banor, som äro för landet gagneligast.

Jag hade tyvärr icke tillfälle att vara inne under hela herr Thores anförande, men jag hörde, att bland det artilleri, som han bröstdade av, befann sig också en fruktan för att utskottets förslag innefattade en statssocialistisk tanke. Jag skulle vilja hemställa till herr Thore, om det icke är att begå en grymhet mot den gode högermannen herr Lübeck att misstänka honom för en sådan nedrighet som att biträda någonting dylikt.

Jag vill i förbifarten också fästa uppmärksamheten på herr Thores inlindade medgivande av, att frågan om de transmarina linjernas slutpunkt i Östersjön tål att diskuteras. Det var visserligen inlindat, men det fanns i herr Thores anförande i alla fall.

Herr Röing fäste kammarens uppmärksamhet på åtskilliga av de sakkunnigas uttalanden i frågan, som ha inkommit till utskottet.

Ang. Sveriges sjöfartspolitik och sjöfartsförbindelser.

(Forts.)

Jag vill beträffande dessa citat endast säga, att det är ingen anledning att förvåna sig över, att dessa uttalanden gå i avstyrkande riktning i de fall, där de komma från håll, som ha speciella intressen att bevaka.

Gentemot min ärade partikamrat, som också citerade ett uttalande från Sveriges allmänna sjöfartsförening, vill jag å min sida också göra ett litet citat. Det återfinnes i utskottsutlåtandet på sidan 7, och det innehåller, att »styrelsen för Sveriges allmänna sjöfartsförening, som uti sitt över motionen avgivna yttrande i öfrigt förklarat sig icke kunna biträda motionen i den form den av motionären givits, i samma yttrande anfört, att styrelsen å andra sidan ingalunda underskattade betydelsen av att från statens sida företoges undersökningar till sjöfartens gagn inom sådana mera begränsade områden, där statens direkta ingripande eller medverkan kunde finnas behöfelig, samt att i sådant hänseende motionen kunde anses innebära beaktansvärda uppslag». Det är, mina herrar, ett sådant uppslag, som utskottet har upptagit i sitt förslag. Och jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att vad utskottet föreslår är ingenting värre än en anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, »hurvida de av världskriget föranledda förändringar med avseende å den internationella sjöfarten i Östersjön betinga vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en djuphamn å Sveriges sydkust, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda».

Detta utskottets förslag synes mig, trots allt vad som här andragits under den långvariga debatten, vara framsynt och välbetänkt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! När jag genomläste herr Lübecks motion, kunde jag icke finna annat än att den — som också från många håll vitsordats och det även från deras sida, som tagit avstånd från den — berör ett utomordentligt intressant och viktigt spörsmål, som naturligtvis måste anses vara även för vårt land av en synnerligen stor betydelse. Då man läser motionen, kan man icke frigöra sig från att finna, att motionären är besjälad av intresse för denna sak men även av en viss oro för att det skall komma någonting, som kan skada den utveckling, vi haft och lyckligtvis haft under de senaste par decennierna, en utveckling som ju — såsom här talats om av herr Nylander och andra — medfört, att våra sjöfartsförbindelser vuxit till, att våra rederier utvecklat sig synnerligen kraftigt och att vi nu ha stora sjöfarande transoceaniska flottor o. s. v. Motionären hyser farhågor för, att här skulle kunna inträffa något till följd av de omstörtningar, som ägt rum i världen på alla områden, vilket skulle kunna föranleda till att några ändringar skulle kunna inträda i detta avseende, och han hyser en fruktan för att man från svensk sida icke skall vara på sin vakt och söka iakttaga vad som händer och sker i den vägen, på det att icke något må inträffa, som vi sedan kanske komma att ångra. Det är väl i alla fall på det sättet, att det hänt mycket i världen under de sista åren, som inverkat även på oss och som beröra många förhållanden på vårt näringslivs område, den skärpta konkurrensen på det industriella området i synnerhet. Särskilt

kan jag säga, att vi kommit att känna ett beroende i vissa hänseenden av andra länder, som man icke känt till förut och som man tidigare icke hade att frukta på samma sätt, som man funnit att man nu måste göra. Detta gör, att man måste undersöka, i vad mån det är möjligt att frigöra sig från sådana omständigheter och säkerställa sig, så att vi må kunna ställa oss, om jag så må säga, på våra egna ben och icke bli undanträngda på sådana områden, där vi redan vunnit terräng.

Det är dess bättre här konstaterat, och det veta vi alla, att Sverige har, såsom herr Nylander framhöll, lyckats att genom sin driftiga och dugliga köpmanskår kunna emancipera sig från beroendet av vissa världshandelscentra, såsom London, Hamburg, Antwerpen och andra, så att numera varor kunna komma direkt till Sverige, som förut voro helt och hållet underkastade omlastning i någon av dessa stora sjöfartshamnar. På samma sätt har det ju varit med vår sjöfart, och det finns ingen människa, som bestrider, att icke det utvecklats ett kraftigt och rastlöst arbete på dessa områden, ett intensivt och duktigt arbete, vågar jag säga. Men jag kommer tillbaka till vad jag nyss nämnde: förhållandena äro omkastade, och till dessa omkastningar hör möjligen — jag säger möjligen, icke ovillkorligen — en av de omständigheter, som av motionären blivit framförda, nämligen vilken inverkan det kan ha på hela handeln på Östersjön, att t. ex. Kielkanalen blivit öppnad för allmän trafik. Det går icke an att förbise att det är en väg som ginar högst betydligt även om man med herr Thore anser, att det icke har så stor betydelse, när man räknar med sådana avstånd som från Kina och Japan. Men det har i alla fall en stor betydelse, att en sådan sjöfartsled blivit öppnad, där de största fartyg kunna fullkomligt lugnt och tryggt gå sin väg fram. Det gäller för övrigt icke blott distansen utan även de många obehag, som kunna vara förenade med en dylik omfart omkring Jutska halvön och Skagen, vilket, såsom herr Thore mycket väl vet, är från navigeringssynpunkt förenat med farligheter och olägenheter.

Nu vågar jag icke uttala mig bestämt, om detta kommer att medföra de stora konsekvenser, som motionären möjligen tänkt sig, men, mina herrar, det går icke an att förbise, att bakom Östersjön ligger en sammanfattning av en hel mängd länder, jag menar Östersjöländerna, Polen och Ryssland, som numera icke äro enhetligt samlade under ett värde och följaktligen äro mera oberoende att kunna själva bestämma för sig eller kanske låta bestämma för sig av andra länder än det, som förut var deras huvudman, nämligen Ryssland, låta bestämma för sig av länder, som ligga mycket längre västerut men som kunna ha mycket stora intressen att bevaka där. Vad som kan inträffa i detta fall för oss, om dessa länder omhändertagas av stora mäktiga intressen i t. ex. England eller Amerika, det är icke så gott att säga, men ett är alldeles säkert, och det är, att man har ovillkorligen skyldighet att i högsta grad vara på sin vakt, då man betraktar dessa förhållanden.

Herr Lübecks motion skall naturligtvis medföra ett synnerligen omfattande utredningsarbete. Säkerligen är det en sak, som kan vara svår att utreda och som kanske i vissa delar kan visa sig omöjlig att utreda, men icke går det an att göra som herr Nylander, att bit för

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)*

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

bit plocka fram vad motionären talat om och säga, att den saken och den saken redan är föremål för utredning. Naturligtvis kan man säga detta, men det är icke det, som motionären syftar på. Om t. ex. vissa intressen taga hand om att utreda frågan om sjöfarten åt det ena eller andra hållet, såsom trafiken till England eller till Ryssland, taga hand om näringsproblemen, sjöfartsproblemen, hamnanläggningsfrågorna o. s. v., kan man säga, att det hela är under utredning, men vad som här erfordras och som motionären syftar på är att få någon, som tager en överblick över allt detta och söker utröna, om icke genom en sammanfattning av alla dessa olika intressen något kan komma fram, som visar, att här får läggas en blick på det hela, som jag skulle vilja säga icke blott är en blick utan en överblick av det hela.

Det hjälper icke att säga, att den ena och den andra saken är under utredning, lika litet hjälper det att, som herr Röing i sitt anförande, göra gällande, att här är blott fråga om att näringslivet och dess representanter ropa på understöd på det ena och andra sättet. Jag har ingalunda uppfattat motionen på det viset, och om herr Lübeck i sitt anförande nämnde något om understöd av staten för sådana hamnanläggningar, bör det icke därför ovillkorligen betyda, att det är ett rop på understöd. Om man från det håll, där jag tror, att den enda möjligheten finnes att kunna skapa en överblick, nämligen från statens sida, söker åstadkomma reda i begreppen i alla dessa förhållanden, kan det mycket väl hända, att det ingalunda kommer att föranleda några sådana statsutgifter, som herr Röing talade om.

Såvitt jag förstår, har man här upptagit till behandling ett spörsmål, som är kanske ett bland de viktigaste, som riksdagen över huvud taget vid denna session åtminstone har haft att behandla. Att här tala om att det icke går och att det är omöjligt — naturligtvis kan man säga det, med det är omöjligt att bevisa det, förr än man börjat taga itu med frågan och bit för bit plockat fram det ena efter det andra och undersökt, om det är något att göra åt det. Men det hjälper icke att säga som herr Nylander, att det går sin gilla gång i alla fall, och att dessa problem lösa sig själva, det ena efter det andra.

Jag vill, herr talman, sluta med att som min uppfattning om saken säga, att vad som här erfordras är att få fram den man eller de personer, som här kunna åstadkomma en överblick över det hela och söka att på ett planmässigt sätt utröna, huruvida det går an att skapa ett system i de utomordentligt viktiga frågor, som i denna motion beröras.

Herr Lübeck: Herr talman! Det är blott fråga om några minuter för ett par repliker och förtydliganden.

Jag vill säga till herr Röing, att det var oriktigt, när han påstod, att min motion skulle vara enhälligt avstyrkt av alla hörda myndigheter. Då har herr Röing icke läst utskottsutlåtandets bilagor. Jag vet icke, om majoriteten av myndigheterna har avstyrkt motionen, men i varje fall är det åtskilliga, som tillstyrkt densamma.

Herr Röing antydde vidare, att jag försvagat mina ord i motionen med vad jag här sagt i fråga om östersjötrafiken. Jag medgiver, att jag icke är så tvärsäker i denna fråga som herr Röing, och jag

sade därför också, att jag tror mig vara på rätt väg i detta resonemang. Jag vill för övrigt i detta sammanhang framhålla — vilket jag icke kom att säga första gången — att min uppfattning i denna sak grundats på de ingående och synnerligen intressanta studier, som ingenjör P. G. Hörnell gjort och som varit publicerade i åtskilliga tidskrifter under de senaste månaderna.

*Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.*

(Forts.)

Vidare vill jag säga till herr Olsson i Mora med anledning av vad han yttrade, att det nog är riktigt, att jag i viss mån ändrat uppfattning i fråga om gången av den utredning, som här skulle komma i fråga. Det kan förklaras därav, att vid den tidpunkt, då motionen skrevs, låg tidpunkten för inrättandet av det nya departementet för handel, industri och sjöfart mera avlägsen än nu, när vi kommit fram i slutet av riksdagen, och eftersom jag visste, att det var åtskilliga frågor, som trängde till sin lösning och som jag hoppades skulle komma fram fortare än sedermera visat sig vara fallet, uttalade jag då den uppfattningen, att man icke borde onödigtvis sitta och vänta på inrättandet av detta departement.

Ja, herr Röing, det är min uppfattning, och det är väl också herr Röings, att det är ett riksintresse, att såväl Göteborgs hamn som Stockholms hamn utvecklas och att man tager vara på alla de mycket stora naturliga betingelser, som dessa båda hamnar nu och för all framtid komma att hava. Det kan icke vara fråga om att komma dessa hamnar till livs. Det är väl icke heller någon, som misstänker mig såsom stockholmare, för att jag skulle vilja komma Stockholms hamnintressen till livs. Det är icke desto mindre ett riksintresse att få undersökt, om vi icke inför den starkt växande trafiken på södra Östersjön hava att bevaka något, som vi icke kunna tillgodose vare sig genom Stockholms eller Göteborgs hamn. Detta behöver naturligtvis icke bli till skada för dessa hamnar.

Det är vidare ett fullständigt missförstånd, när man söker göra gällande, att jag skulle hava tänkt mig, att vi kunde i stället för till Danzig förlägga slutpunkten för den transoceana trafiken till en sydsvensk hamn. Min mening har uppenbarligen varit, såsom alldeles tydligt framgår av motionen, att vi skulle hava en hamn där nere tillräckligt effektiv, för att vi skulle få vår del av trafiken genom södra Östersjön. Handeln och omlastningen till svenska orter kommer därefter nog att besörjas med hjälp av en duktig köpmannakår, ty en sådan kommer naturligtvis att småningom hand i hand med hamnen växa fram. Skulle därigenom också en del transitohandel komma till stånd, så är därmed ingen skada skedd, men det är icke huvudsaken.

När herr Röing talade om eventuellt statsunderstöd till Göteborgs hamn och framhöll, att i det avseendet skulle nog staden kunna reda sig själv, då vill jag säga, att jag delar denna hans förhoppning. Jag gjorde endast ett principiellt uttalande om att den tanken icke var främmande för mig, att det kunde vara ett statsintresse att stödja utvecklingen av kommunala hamnar, utan att man däri behövde se de konsekvenser, som herr Thore antydde, nämligen att detta skulle leda till statssocialism. Jag föranleddes för övrigt till mitt uttalande av den diskussion, som jag nyligen hade äran föra

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.

(Forts.)

med herr Röings kolleger i Göteborgs börssällskap. Där riktades till mig den frågan, om det icke vore ett statsintresse att stödja — även ekonomiskt — Göteborgs hamn, en fråga som jag rent principiellt bejakade.

Vad den sydsvenska hamnen angår, så skulle jag vilja peka på det förhållandet, att Köpenhamn nått en utveckling, som för närvarande är mycket betydande, och det finnes, med tanke på de förutsättningar som det ena och andra landet har för sin sjöfart, inga skäl, varför icke vi skulle kunna på sydkusten få fram en hamn med minst samma betydelse som Köpenhamns. Jag vill också peka på det förhållandet, att i Köpenhamn man icke synes vara blind för vad det för framtiden betyder att icke behöva vara beroende av Flintrännan — Drogden. Där lär man målmedvetet börjat inrikta sig på att utveckla sin hamn även åt söder, mot de stora djupen i Kjögebukt. Jag tror, att vi böra iakttaga, vad detta kan innebära för vårt vidkommande.

Till slut, herr Röing, nog kunna vi väl vara ense om, utan att behöva deklamera om det inför kammaren, att vi måste lämna rum åt den privata, fria företagsamheten och åt det enskilda initiativet, liksom vi också äro ense om, att näringslivet, så långt det är möjligt, skall reda sig självt. Men när det kommer till en sådan situation, att näringslivet icke kan reda sig självt, och sådana situationer kunna inträda, då är det icke för mycket begärt, att staten skall handla målmedvetet efter ett visst program. Det har exempelvis, när det hittills gällt rederilån och subvention åt de transoceaniska linjerna, varit ganska enkelt för staten att lämna understöd till det ena och det andra. Man nöjde sig med, att det var duktigt folk, som skulle komma att sköta saken och visste att allt som skulle komma till stånd var nytt och värt att understödjas, men sådana tider hava vi icke alltid att räkna med.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! I anledning av vad herr Lübeck nyss nämnde vill jag understryka, att jag icke som *enda* möjlighet gjorde det antagandet, att en eventuell ny hamn på Sveriges sydkust skulle bli slutstation för den transoceaniska sjöfarten på Östersjöländerna, utan jag framhöll, att antingen blir det så, eller också komma fartygen att gå direkt till hamnarna öster om Östersjön, vilket jag ansåg naturligt, och då blir det en fullkomligt onödig omväg att gå till en sådan sydsvensk hamn. Och vad den svenska trafiken på Östersjöns ostkusthamnar beträffar, komme den att utveckla sig genom etablerandet av nya linjer, vilket redan skett, såsom exempelvis Johnsonlinjen gjort, då den etablerat den av mig förut berörda nya linjen vid sidan av de förut existerande.

Gentemot herr Lindman vill jag också framföra ett par saker. Herr Lindman framhöll nödvändigheten av att draga nytta av de lärdomar som vi nu fått under kriget, då vi sett, hur olyckligt det är att vara beroende av utlandet. Ja, jag har nyss i ett av mina förut hållna anföranden påvisat, att vi under de sista femton åren mer och mer gjort oss oberoende av utlandet. Kommer det ett nytt världskrig och därmed följande komplikationer, då tror jag, att vi i alla fall på grund av maktpolitiska faktorer icke kunna helt och

fullt frigöra oss från ett sådant beroende, ty Sveriges ställning är väl i alla fall sådan, att vi under krig knappast kunna hindra ett sådant beroende, även om vi vilja det. Jag har å andra sidan icke alls, som man skulle kunna tro av herr Lindmans anförande, förbisett Kielkanalens eventuella betydelse, men jag poängterade i mitt första anförande, att av de hittills vunna erfarenheterna om kanalen framgår, att man bör akta sig för att överdriva kanalens framtida betydelse.

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

Vidare invände herr Lindman mot mig, att man icke kan resonera, som jag gör, att dessa farhågor kunna utredas bit för bit, utan att man måste ha ett sammanhållande organ för att få överblick över det hela. Det är just, vad jag poängterat, nämligen att vi från den 1 juli få ett särskilt statsorgan, som skall överblicka det hela. Jag tog för övrigt särskilt fasta på kommerskollegii uttryckliga förklaring, att kollegium å sin sida kommer att såsom statens representant söka överblicka det hela och i sinom tid föreslå åtgärder. Jag anser fortfarande, att inför ett sådant uttalande och när vi efter den 1 juli få ett särskilt statsdepartement, som skall ha dessa frågor om hand, är det onödigt att få till stånd en särskild utredning.

Jag vill emellertid sluta med att säga, att samtidigt som jag fortfarande yrkar på detta, vill jag ännu en gång understryka, att jag minsann ej underskattar betydelsen av alla de frågor som i motionen upptagits, tvärtom, men att jag anser, att det tillhör handelsdepartementet att ta hand om dessa frågor och att därför som jag flera gånger i kväll framhållit, en ny särskild utredningsinstitution enligt min åsikt är obehövlig.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Om jag, herr Lübeck, använde ordet *samtliga* utlåtanden, så giver jag herr Lübeck fullständigt rätt i att det finns utlåtanden, som gå i den riktningen, att de biträda herr Lübecks framställning, men jag är icke säker på, att jag använde ordet *samtliga*. I så fall kom jag att i hastigheten använda ett felaktigt uttryck. Vad jag emellertid önskade framhålla var, att sådana representativa organ för vårt näringsliv som Sveriges redareförening, Sveriges allmänna sjöfartsförening och Sveriges allmänna exportförening samt de stora handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Skåne avstyrkt den föreliggande motionen. Varför jag framhöll min principiella ståndpunkt i frågan var, att herr Lübeck anförde ett anslag till Göteborgs hamn som exempel på en fråga, där staten kunde tänkas träda emellan.

Jag begärde emellertid ordet för att giva en replik till amiral Lindman. Om man intager den ståndpunkt, som han gör i den föreliggande frågan, nämligen att staten är den enda, som kan överblicka de olika utredningar som nu pågå, och därför vill ha denna skrivelse till stånd, då ber jag att i likhet med den siste ärade talaren få påpeka för kammarens ledamöter, vad som angives på sid. 41 i utskottets betänkande, där kommerskollegium meddelar, att kollegium skall med största uppmärksamhet följa utvecklingen härutinnan samt sedermera framlägga de förslag, vartill omständigheterna kunna för-

Ang. Sveriges
sjöfartspolitik
och sjöfarts-
förbindelser.
(Forts.)

anleda. Är det herr Lindmans uppfattning, att staten ensam kan överblicka detta ärende, borde han med denna uppfattning vara fullt tillfredsställd med det arbete som pågår inom kommerskollegium för att just få den överblick, som herr Lindman önskar. Med denna uppfattning bör han lugnt kunna biträda avslagsyrkandet.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 80 ja mot 68 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 3.

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln framlagda förslag till inrättande av ett riksräkenskapsverk jämte i ämnet väckta motioner.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 16 av sjunde huvudtiteln framlagt förslag till inrättande av ett riksräkenskapsverk.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 17 av samma huvudtitel föreslagit riksdagen att till förstärkning av arbetskrafterna hos riksräkenskapsverket ävensom till beredande av arvodesfyllnad åt vikarierande extra revisorer å extra stat för år 1921 bevilja ett förslagsanslag, högst, 36,800 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade statsutskottet till behandling förehaft tre till utskottet remitterade motioner, nämligen dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 86, inom första kammaren av herr *J. Johansson* i Kälkebo *m. fl.* och den andra, nr 152, inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Vibberbo *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett riksräkenskapsverk, dels ock en inom andra kammaren av herr *Norman m. fl.* väckt motion, nr 109, vari hemställts, att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett riksräkenskapsverk, anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en ny utredning angående räknenskaps- och revisionsväsendets ordnande efter i motionen angivna grundlinjer.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna, måtte

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

I. a) godkänna följande avlöningsstat för riksräkenskapsverket, att tillämpas från och med år 1921;

	Lön	Tjänst- gö- rings- pen- ningar	Orts- tillägg	Summa	
	kronor	kronor	kronor	kronor	
1 generaldirektör o chef	7,000	3,000	1,000	11,000	
1 byråchef	5,000	2,500	800	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
2 byråchefer	10,000	5,000	1,200	16,200	
1 förste revisor	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
4 förste revisorer	14,400	7,200	1,600	23,200	
1 revisor	2,600	1,600	300	4,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
32 revisorer	83,200	51,200	9,600	144,000	
1 kvinnligt biträde av tredje graden, regist- rator och aktuarie . .	1,500	700	200	2,400	} Efter 5 år kan avlöningen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor; skollande av varje avlöningsförhöjning 100 kronor anses tillhöra lön och 100 kronor tjänst- göringspenningarna.
1 kvinnligt biträde av tredje graden	1,500	700	200	2,400	
1 kvinnligt biträde av andra graden	1,300	500	200	2,000	
22 kvinnliga biträden av andra graden	28,600	11,000	4,400	44,000	
1 kvinnligt biträde av första graden	1,100	300	200	1,600	
6 kvinnliga biträden av första graden	6,600	1,800	1,200	9,600	
1 förste vaktmästare . .	1,100	650	150	1,900	} Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 vaktmästare	900	550	150	1,600	
3 vaktmästare	2,700	1,650	450	4,800	
	171,100	90,150	21,850	283,100	
Till vikariatsersättning samt arvoden och flit- penningar åt e. o. tjän- stemän, biträden och vaktmästare	—	—	—	38,900	
Summa kronor	—	—	—	322,000	

Anm. I fråga om bostad m. fl. förmåner skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse bestämmelserna i § 3 av kungörelsen den 1 november 1918 (nr 836) angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

b) godkänna vissa närmare angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i berörda stat upptagna avlöningsförmånerna;

c) lämna vissa förklaranden dels ifråga om ålderstilläggen till de i staten uppförda tjänsterna, dels beträffande ordinarie befattningshvarna; och

d) till upprätthållande av riksräkenskapsverkets verksamhet under år 1921 bevilja å ordinarie stat ett anslag av 322,000 kronor; samt

II. till förstärkning av arbetskrafterna hos riksräkenskapsverket ävensom till beredande av arvodesfyllnad åt vikarierande extra revisorer å extra stat för år 1921 bevilja ett förslagsanslag, högst 36,800 kronor.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Kvarnzelius, O. A. Ericsson, Widell och Söderhielm*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herr *Norman*, vilken yrkat att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett riksräkenskapsverk, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en ny utredning angående räkenskaps- och revisionsväsendets ordnande efter vissa av reservanten angivna grundlinjer.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Norman*: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan utgör ett synnerligen invecklat spörsmål, till vilket icke-fackmannen givetvis har tämligen svårt att taga ställning. Det fordras ju rena fackmannainsikter för att kunna få en något så när säker grundval att här stå på. Men icke desto mindre är det den enskilde riksdagsmannens rätt och plikt att söka så gott sig göra låter sätta sig in i de frågor, som föreläggas honom till avgörande. Han måste göra det, då det vid en viss tidpunkt åligger honom att med sin röst avgöra, i vilken riktning han vill, att lösningen skall ske.

När jag för min del tagit ställning till denna fråga, har jag icke kunnat underlåta att finna, att här gå meningarna bland de som borde vara verkligt sakkunniga mycket isär. Å ena sidan stå ju de kommitterade, de granskningssakkunniga, som fått i uppdrag att verkställa särskild utredning i denna fråga, och dessa ha ju varit män med djupgående insikter i hithörande frågor och med stor auktoritet. Jag behöver blott nämna ett sådant namn som förre statsministern *Swartz*, som är en av dem, som mycket skarpt trätt i bräsch för en lösning av denna fråga i den riktning, som Kungl. Maj:ts proposition angiver. Å andra sidan återigen stå ämbetsverken. Här står statskontoret, som avgivit utlåtande och tungt vägande skäl för sin uppfattning. Här står kammarrätten, som också anfört mycket starkt vägande skäl för en ståndpunkt, som går emot den, vilken såväl

revisionskommitterade som granskningssakkunniga företräda. Det har visat sig, att inom regeringen själv starka betänkligheter gjort sig gällande. Departementschefen säger själv i propositionen, att då han haft att taga ställning till frågan om inrättandet av ett särskilt verk för räkenskaps- och revisionsväsendet han visserligen icke kunnat undgå att känna *betänksamhet mot att förorda upprättandet av ett nytt centralt ämbetsverk av den betydande omfattning*, det här är fråga om. Och när departementschefen framlägger sitt förslag, åtföljes detta ock samtidigt av reservation från vissa statsråds sida. På sidan 386 i Kungl. Maj:ts proposition finns en reservation, avgiven av dåvarande cheferna för lantförsvars- och jordbruksdepartementen, vilka enat sig om följande yttrande: »Då syftemålet med det här framförda förslaget synes oss kunna vinnas på annan väg och med i längden mindre kostnader krävande medel än inrättandet av ett nytt centralt ämbetsverk, kunna vi icke tillstyrka bifall till föredragande departementschefens hemställan under denna punkt» o. s. v. Jag har mig också bekant, att dåvarande civilministern stod på samma ståndpunkt, ehuru hans uppfattning i frågan icke kommit att införas i statsrådets protokoll.

Ang.
ett riksräkenskapsverk.
(Forts.)

Sålunda finna vi från olika håll olika uppfattningar i frågan, och då är det helt naturligt, att den, som kommer till detta utan en förutfattad mening, men i akt och mening att söka bilda sig en uppfattning, måste ställa sig synnerligen betänksam mot en åtgärd, som dock — åtskilliga må nu säga, att det i realiteten icke gör det — innebär inrättandet av ett nytt stort centralt ämbetsverk. Jag säger, att man sagt, att förslaget icke betyder inrättandet av ett nytt ämbetsverk, och man har påpekat, att om det också formellt innebär inrättandet av ett nytt ämbetsverk, det dock icke i realiteten gör det, därför att det gäller att utbryta dels från kammarrätten dess revisionsavdelning och dels från statskontoret dess riksbokslutsbyrå och med dem sammanföra den sedan många år tillbaka fungerande statsbokföringskommittén, så att dessa tre skulle tillsammans bilda detta nya ämbetsverk. Man skulle följaktligen här endast sammanföra vad som redan finnes.

När det emellertid är fråga om ämbetsverken, se vi, att de i allmänhet visa oroväckande tendenser att växa och svälla, tendenser, som om en sådan frodig växtlighet förefunnits på lantbrukets område förvisso skulle ställt oss utanför alla livsmedelsbekymmer under den kristid, som vi genomgått. Med ämbetsverkens tillväxt följer ock ett ökat lokalbehov, och därom ha vi gång på gång fått påminnelse i de anspråk på nya och vidgade lokaler för ämbetsverken, som framställts till riksdagen. Vi ha här i dag fått till oss utdelat ett statsutskottsutlåtande, som kommer att behandlas vid närmaste plenum, däri statsutskottet tillstyrkt en kungl. proposition, som innebär anslag för uppförande av byggnader för inrymmande av i huvudstaden förlagda ämbetsverk och statsinstitutioner uppgående till ett belopp av icke mindre än 8,722,360 kr. Ja, detta är bara ett enda statsutskottsutlåtande, som vi i dag fått utdelat, men det är på det sättet, att ämbetsverkens tillkomst och tillväxt ställa på statskassan

Ang.
ett riksre-
visions-
verk.
(Forts.)

anspråk i oroväckande grad icke blott beträffande tjänstemännens löner, utan ock för anskaffande av dyrbara lokaler. Det är därför alideles naturligt, att man måste ställa sig mycket betänksam, när det gäller att gå med på kravet att utöka de gamla ämbetsverken, och att man endast, när det befinnes absolut nödvändigt, bör vara med om detsamma. Samma betänksamhet bör då ock gälla när det blir fråga om skapandet av nya ämbetsverk.

Statsutskottets majoritet har likvisst i denna fråga funnit sig böra förorda det föreliggande förslaget och har gjort det med — jag vill säga — en viss hänförelse och på ett sådant sätt, att statsutskottets förevarande utlåtande måste betecknas såsom knappast fullt objektivt. Det kan ju förefalla vara något hårt sagt, men jag vill såsom belägg på detta anföra en enda sak, som återfinnes på sidan 8 i statsutskottets betänkande, där utskottet talar om kammarrättens behov av arbetskrafter. Det stycket slutar med: »Under förutsättning att revisionsavdelningen bibehålles i kammarrätten, har kammarrätten emellertid hemställt om utökandet av den extra personalen med ytterligare sju extra revisorer och fem extra räknebiträden.» När man läser detta utan vidare, får man givet den uppfattningen: Ja, avslår riksdagen inrättandet av detta revisionsverk och följaktligen denna revisionsavdelning skall bibehållas, kommer under sådana förhållanden kammarrätten att behöva den förstärkning i sin personal, som särskilt poängterats i utlåtandet och som uppgår till sju extra revisorer och fem extra biträden. Jag tror icke, att detta är avsiktligt, men det skymmer bort det förhållandet, att det ock föreligger under sjunde huvudtiteln ett äskande av Kungl. Maj:t, som inom utskottet vunnit tillstyrkan under förutsättning, att riksrevisionsverket blir en verklighet och följaktligen revisionsavdelningen utbrytes från kammarrätten. Detta äskande innebär, att kammarrätten trots denna utbrytning, trots detta nya riksrevisionsverk, skall tillföras fyra nya kammarrättsråd med en lön av 8,100 kr., fyra nya tjänstemän i första lönegraden, därav tre notarier och en aktuarie, med lön av 4,000 kr. och ett kvinnligt biträde i första lönegraden med lön av 1,600 kr. Och det är att märka, att den post, som heter: vikariatsersättning, flitpenningar, renskrivningskostnader m. m. för kammarrättens vidkommande trots den föreslagna utbrytningen eller det alternativet, att den föreslagna utbrytningen av revisionsavdelningen blir verklighet, dock icke går att minska med mer än 1,600 kr. eller från 13,700 kr. till 12,100 kr. Huru denna sak verkligen ligger, får man icke någon klarhet uti, om man enbart läser detta statsutskottets utlåtande. Den, som icke suttit med i statsutskottet och noggrant granskat hithörande saker, har tydligen mycket lätt kunnat gå förbi detta och endast genom att leta efter dessa saker och läsa statsverkspropositionens sjunde huvudtitel har det varit möjligt att få reda på desamma. Det är något, som ju är litet egendomligt i och för sig och kan ge en i viss mån litet felaktig uppfattning om, hur saken i själva verket förhåller sig.

Den sena timmen hindrar mig — jag tror, att kammarrens ledamöter hålla mig räkning därför — att utförligt ingå på det före-

liggande förslagets detaljer. Jag vill endast nämna, att om nu andra kammaren skulle följa reservationen och avslå utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition, händer icke därmed någon värre olycka i förevarande hänseende än den, att denna fråga blir uppskjuten till en kommande riksdag, och under den tiden ha såväl kammarrättens revisionsavdelning, statskontorets riksbokslutsbyrå och statsbokföringskommittén tillfälle att fungera såsom hittills. Om däremot riksdagen går med på statsutskottets förevarande hemställan, har man för all framtid låst sig fast vid ett nytt ämbetsverk. Och detta, att nu låsa fast sig vid detta nya ämbetsverk, förefaller mig för denna kammares vidkommande något inkonsekvent, när samma kammare vid vårt senaste arbetsplenum, d. v. s. förra lördagen, utan votering antog ett kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande med anledning av i kammaren väckta motioner, varigenom kammaren för sin del beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om »en skyndsamt utredning, på vilka sätt genom förändringar i ämbetsverkens organisation och arbetssätt en effektiv begränsning av statens administrationskostnader må kunna åvägabringas». Då denna kammare vid nämnda arbetsplenum sålunda beslöt att i en skrivelse anhålla om utredning, på vad sätt en dylik begränsning skall kunna åstadkommas, förefaller det tämligen inkonsekvent, om samma kammare vid följande arbetsplenum är beredd att gå in på ett förslag om tillskapande av ett nytt stort ämbetsverk. Någon konsekvens får det väl ändå vara mellan besluten vid två så närliggande tidpunkter som två arbetsplena.

Då jag, som jag nyss nämnde, anser, att det vid en förnyad utredning, varom jag hemställt såväl i min reservation som i den av mig m. fl. undertecknade motionen, bör tas under omprövning, huruvida man icke möjligen på andra vägar än de hittills av sakkunniga förordade skulle nå det syftemål, som man vill vinna genom det nu föreslagna riksräkensskapsverket, tillåter jag mig, herr talman, att på grund därav yrka bifall till min vid förevarande utlåtande fogade reservation.

Med herr Norman förenade sig herrar *Lithander, Edberg, Magnusson* i Skövde, *Welin* och *Olsson* i Golvvasta.

Herr *Jansson* i Falun: Herr talman! Det är ju klar, att man ställer sig synnerligen tveksam, då det gäller att inrätta ett nytt ämbetsverk. Reservanten inom statsutskottet, herr Norman, har ju även framhållit denna synpunkt, men även samtidigt påpekat, att det här icke är fråga om att inrätta ett nytt ämbetsverk utan endast gäller att sammanföra redan befintliga grupper av nuvarande ämbetsverk till ett enhetligt sådant.

Jag vill för min del säga, att då vi inom tredje avdelningen hade denna fråga uppe till förberedande behandling, voro vi synnerligen tveksamma om, huruvida departementschefen här funnit den rätta vägen. Det fanns ju en hel del, som påstodo, att det var möjligt att inom statskontoret eller inom något annat nu befintligt ämbetsverk, t. ex. kammarrätten, sammanföra den kontrollavdelning, som det var

Any.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

nödvändigt att erhålla. Då vi gingo litet närmare in på saken, och då vi fingo höra de diskussioner, som fördes mellan olika sakkunniga, d. v. s. dels motståndare och dels anhängare till departementschefens förslag, funno vi snart, att de starkaste skälen förefunnos på den sida, som departementschefen stod på. Det gjorde även, att avdelningen i statsutskottet enhälligt tillstyrkte Kongl. Maj:ts förslag.

Från andrakammarhalvan inom statsutskottet fanns endast två reservanter. Av dessa tillhörde den ene, som jag tror, arméförvaltningen, och den andre är ju herr Norman, som nyss haft ordet, och som ju är synnerligen oppositionell utav sig.

Från arméförvaltningen hade ju inkommit en promemoria, vari det gjordes gällande, att, om det nya ämbetsverket skulle inrättas och arméförvaltningen skulle nödgas använda sig av dess räkenskapsmetoder, skulle i arméförvaltningen behöva inrättas ett hundratal nya tjänster. Detta var ju något, som vi stodo mycket fundersamma inför, och vi funno oss naturligtvis nödsakade att taga reda på, huru därmed förhöll sig. Vi fingo då den upplysningen, att arméförvaltningens bokföring, sådan den för närvarande är lagd, mycket väl lämpar sig för att åstadkomma de månadsrapporter, som det är meningen, att den skall lämna. Följaktligen skulle enligt de sakkunnigas utlåtande någon omläggning därvidlag icke behöva förekomma och följaktligen icke heller den stora utökning av personalen, som ansetts nödvändig.

Reservanten har vidare framhållit, att ämbetsverk ha stora anlag att växa. Ja, det är alldeles klart, men vi förstå, att om en arbetsuppgift kräver en tjänsteman, måste ämbetsverket ha denne tjänsteman. Det är ju alldeles självklart.

Jag kan icke finna, att vi på något sätt kunna komma ifrån dessa tjänster, även om det skulle bli på samma sätt, som det för närvarande är, eller om alltsammans exempelvis skulle sammanföras under statskontorets ledning. Departementschefen har ju i propositionen framhållit synpunkter, som tala emot möjligheten att organisera denna nya byrå inom statskontoret. Det skulle bli för tungt och otympligt, och det skulle icke därigenom i den grad, som önskvärt är, utgöra den kontroll, som måste finnas.

Vidare kan man ju ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt, att ett verk, som självt är medelsförvaltande, skall kontrollera medelsförvaltningen. Av blotta lekmannasynpunkter ha vi för vårt vidkommande icke ansett detta fullt lämpligt, utan vi ha ansett det lämpligare, att det verk, som skulle ha hand om medelskontrollen, vore fullt fristående och sorterade under en fristående chef.

Jag skall för min del icke ingå på några detaljer, ty jag antar, att de, som äro sakkunniga på området, komma att klara ut dessa. Jag har endast med dessa allmänna ordalag velat angiva de motiv, som för mig varit avgörande, då jag tagit ståndpunkt till frågan, och varför jag har ansett, att jag med stor tillförsikt har kunnat gå med på Kongl. Maj:ts förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror, att den, som läst igenom den motivering, som utskottet här

presterat för det föreliggande förslaget, skall få fullständigt klart för sig, vad saken egentligen gäller.

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.

(Forts.)

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Då jag, herr talman, inom statsrådet icke kunnat biträda det föreliggande förslaget om inrättande av ett riksräkenskapsverk, anser jag det vara min plikt att nu inför kammaren, oaktat kammaren är så glest besatt, som den är, något närmare utveckla skälen för denna min ståndpunkt.

Innan jag det gör, vill jag emellertid i likhet med den förste ärade talaren i detta ärende fästa uppmärksamheten vid en annan sak, nämligen att kammaren, såsom det antyddes, vid sitt sista plenum beslöt att på grund av väckta motioner »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en skyndsam utredning, på vilka sätt genom förändringar i ämbetsverkens organisation och arbetssätt en effektiv begränsning av statens administrationskostnader må kunna åvägbringas». Tror kammaren då, att det kravet får någon ökad styrka därigenom, att kammaren vid första arbetsplenum därefter beslutar att inrätta ett nytt ämbetsverk, ty, i trots av vad den närmast föregående ärade talaren anförde, vågar jag hävda den meningen, att det här är fråga om ett nytt ämbetsverk. Tror kammaren, säger jag, att detta krav får någon styrka, om kammaren nu beslutar att inrätta ett sådant ämbetsverk, rörande vars behov meningarna äro så delade, och rörande vars organisation och arbetssätt meningarna också gå mycket skarpt isär? Visst icke! Har riksdagen verkligen någon mening med, att riksdagen vill ha en reform i fråga om arbetssättet inom administrationen, måste riksdagen också enligt min mening ge eftertryck åt denna sin åsikt genom att säga ungefär så här: »Reformera först arbetssättet och arbetsmetoderna! Sedan skola vi taga under omprövning, i vad mån nya ämbetsverk kunna behövas.»

Den närmast föregående ärade talaren har visserligen sagt, att man icke kan komma ifrån de nya tjänster, som begäras. Ja, naturligtvis icke, om allt skall fortgå efter det gamla systemet och på det gamla sättet, men det var ju just detta, som riksdagen eller åtminstone denna kammare förliden lördag ville ha en ändring uti. Det var ju härom, som diskussionen då rörde sig, och det fanns ingen i denna kammare, som hade någon annan mening om den saken.

Innan jag går vidare, vill jag dessutom säga några ord om det s. k. riksbokslutet. Varje år bruka dess resultat meddelas tidningspressen. Det är då vanligen mycket lysande på papperet och ser mycket bra ut, men så får vanligen finansdepartementet åtskilligt arbete med att kort därefter korrigera detta lysande resultat. Det kommer då med åtskilliga förklaringar till riksbokslutet, förklaringar, vars innebörd jag i korthet skulle kunna sammanfatta i tre ord: Bokslutet är felaktigt! Jag skulle kunna använda ett än starkare uttryck, men det kanske icke bör användas.

Vad begär man då av en enskild persons bokslut? Jo, man begär, att det skall uppvisa ställningen en viss dag beträffande tillgångar och skulder. — »Gör icke riksbokslutet det», torde någon

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

fråga. — »Alls icke!» — »Men», torde någon då invända, »det är väl meningen, att man skall få den saken ordnad just genom inrättande av detta nya ämbetsverk?» Nej, det är alls icke meningen. Departementschefen säger sig vilja ernå kontroll över finansförvaltningen och en ständig överblick över budgetväsendet. Det är vad som i propositionen sägs, att man vill ernå genom detta nya ämbetsverk. Jag vågar dock påstå, att man icke ens kommer att vinna det målet. Först bör man märka, att de s. k. affärsdrivande verken äro undantagna från riksräkenskapsverket, och väl är det, ty om så icke vore eller skulle bliva, måste de affärsdrivande verken bliva än mera byråkratiska och kostsamma i sin administration än vad de för närvarande äro. Då dessa betydande förvaltningsorganisationer ligga alldeles utanför, hur går det då med den sökta enhetliga översikten? Såvitt jag förstår, blir den redan av denna anledning högst ofullständig.

De ämbetsverk, vilkas egentliga förvaltning består i att förvalta penningmedel, torde i allmänhet — åtminstone flertalet av dem — vara rätt tillfreds med den nuvarande anordningen. Men det finnes, mina herrar, ofantligt många ämbetsverk, som icke endast hava penningförvaltning i ordets egentliga bemärkelse, utan som hava att vidtaga en hel del andra åtgärder, åtgärder, som jag skulle vilja kalla affärsförvaltningsåtgärder, men det är omständigheter och synpunkter, som det här ämbetsverket mycket litet tar hänsyn till, sådant som det nu skulle komma att bli organiserat.

Fördelen med det nya ämbetsverket skulle väl vara de månatliga s. k. kassarapporterna, varigenom skulle vinnas en månad efter månad fortlöpande översikt av inkomsternas tillflöde och anslagens belastning, som departementschefen säger. Men icke behöver man inrätta ett helt nytt ämbetsverk för den saken. Den kan ernås med mindre kostnad och mindre omgång. Visserligen säger departementschefen, att om kassarapporterna komma att åtföljas av verifikationer, som kunna granskas, så kunna budgetposterna redan under årets lopp justeras och följaktligen budgetredovisningen, d. v. s. riksbokslutet, då den kort efter årets slut sammanfattas, bliva fullt rättvisande. Ja, jag har redan i början av mitt anförande yttrat några ord om riksbokslutet, och jag tror, att med vad jag då yttrade har jag gett skäl för, att jag bestämt vågar bestrida riktigheten av, att härigenom riksbokslutet blir rättvisande. Budgetredovisningen kommer, alldeles som nu, att framlägga de kassautgifter, som drabba resp. anslagstitlar, liksom de inkomster, som influtit, men den kommer alldeles icke att visa upp de utgifter, som *bort* drabba resp. anslag, men som icke ägt rum, enär likviden sker först på det nya året. Med andra ord, anslagen kunna ha skulder vid årsskiftet, men de skulderna finnas ingestådes upptagna i riksbokslutet. Det hela begränsar sig till en kassaredovisning. Alla de dispositioner, genom avtal eller på annat sätt, som vederbörande gjort, men vilka ännu icke kassamässigt drabbat ett anslag, men som i sinom tid komma att göra det, dem får man ingen som helst kännedom om. De äro för riksräkenskapsverket och riksbokslutet obefintliga.

Jag skall som bevis på vad jag syftar på anföra en enda sak.

Jag fick från statsbokföringskommittén under den tid, jag var departementschef, ett sammandrag över belastningen å fjärde huvudtiteln t. o. m. augusti månad förlidet år. Det upptog då en behållning å neutralitetsanslaget av 7,908,772 kronor 5 öre. Den uppgift, jag långt förut rörande den saken erhållit från arméförvaltningen upptog emellertid en disponibel behållning på allenast 5,016,007 kronor och 59 öre, en skillnad sålunda på närmare 2 miljoner kronor. Den skillnaden består till väsentlig del uti dispositioner, som redan varit träffade och som i sinom tid måste komma att drabba anslaget, och det är alldeles uppenbart, att från den kontanta behållningen måste dragas utgifter eller kostnader med anledning av de beslut, som redan blivit fattade och avsåge utgifter som i sinom tid komme att drabba detta anslag. Rätt egendomligt är för övrigt, att statsbokföringskommittén i augusti månad upptog en behållning å detta anslag av närmare 8 miljoner kronor, när den ingående reservationen samma år utgjorde något över 6,300,000 kronor. Med dessa exempel tror jag, att jag visat, huru det kommer att förhålla sig.

Jag har ingalunda förbisett, att statsutskottet varit medvetet om organisationens svaghet på denna punkt, och jag har beaktat, att utskottet uttalat sig för, att en komplettering på denna punkt bör komma till stånd. Men vad kommer detta ökade arbete att kosta? Utskottet anför att det från statsbokföringskommittén inhämtat, att arbetet för sammanställningen inom kommittén av belastningstabellerna icke kräver så mycken arbetskraft, men utskottet har varit försiktigt nog att icke yttra sig om den ökning av arbetskrafter, som kan behövas inom resp. förvaltningsorgan. Det kan i detta sammanhang särskilt framhållas, att arméförvaltningen anför, att den s. k. statsbokföringsreformens utsträckande till arméns samtliga myndigheter skulle komma att medföra krav på betydligt ökade arbetskrafter. Förhållandet är det, att vid arméns förvaltningsorgan sedan år 1908 tillämpats det moderna s. k. kolumnsystemet vid kassaredovisningarna, ett system, som varje affärsman vet sparar tid, på samma gång det medför överskådlighet. Det systemet passar emellertid icke i statsbokföringskommittén och det presumerade riksräkenskapsverkets system, det gamla s. k. längdsystemet. Det bör kanske meddelas, att statsbokföringskommittén redan hos Kungl. Maj:t begärt, att arméns vederbörande skola åläggas att tillämpa dess system. En av arméns kunnigaste intendenturofficerare har bl. a. även ur denna synpunkt ägnat förslaget en ingående granskning. Till denna skall jag om en stund återkomma.

Statsutskottet har ej kunnat utan vidare underkänna arméförvaltningens uttalande, men framhåller, att »enligt erhållna uppgifter någon personalökning icke föranletts vid marinens myndigheter av det nu tillämpade på statsbokföringskommitténs principer grundade bokföringssystemet». Ja, tacka för det, då marinen tillämpat en bokföringsteknik, som vid armén övergavs redan för femtio år sedan. Det är betecknande nog, att vid marinen ej kunnat vinnas någon begränsning i arbetskrafter genom ett s. k. moderniserat redovisningssystem.

Ang.
ett rikeräken-
skapsverk.
(Forts.)

Emellertid vill jag säga, att statsutskottets påstående kan för övrigt ställas under debatt. Ett studium av statsverkspropositionens femte huvudtitel för år 1918 ger nämligen vid handen, att marinförvaltningen då begärde en personalökning vid marinintendenturkåren av 13 personer. Ämbetsverket visade därvid, att ett genomförande av den ifrågasatta reformen av redovisningsväsendet icke medgave någon minskning av det då förefintliga behovet av intendenturpersonal. De sakkunniga själva bestyrkte den saken. Alltså *minskning* i personalbehovet kunde det ej bli. Men det var ju syftet med kammarens beslut i lördags. Därmed var emellertid ej något sagt i fråga om *ökning* av samma behov. Beträffande den sidan av saken finner man, att chefen för Vaxholms kustartilleriregemente anför, att om de sakkunnigas förslag till nytt redovisningssystem skulle vinna stadfästelse, komme regementsintendenten att nödgas övertaga kassagöromålen och kunde han vid sådant förhållande icke medhinnna de löpande göromålen och de ärenden, som skulle beredas i och för föredragningen inför regementschefen. Därför behövdes ytterligare en intendent. En liknande framställning gjordes av chefen för Karlskrona kustartilleriregemente. Föredragande departementschefen tillstyrkte förslagen på de av myndigheterna anförda skälen. Det lärer sålunda få anses ostridigt, att i nu berörda fall det nya redovisningssystemet åberopats som stöd för ökat personalbehov, och vidare, att riksdagen godkänt skälen.

Det må tillåtas mig en jämförelse. Vid ett vart av arméns truppförband finnes nu allenast en intendenturofficer. Ingen torde jäva mig, då jag säger, att exempelvis Vendes artilleriregemente med sin storlek och förläggning på tre olika ställen i avseende å förvaltningen är minst lika omfattande och besvärligt som ett kustartilleriregemente. Det förra har en intendenturtjänsteman, det senare två. anledningen är de olika redovisningssystemen. Antalet truppförband vid armén utgör 57, övriga kassaförvaltningar 36, summa 93 kassaförvaltningar vid armén. Det ställes alltså i utsikt högst avsevärda kostnader, om intendenturpersonalen vid armén skall tillgodoses efter kustartilleriets mönster. Och blir det samma redovisningssystem, så torde kravets tillgodoseende bli ofrånkomligt. Då torde det nog bli nödvändigt att få tillämpa den grundsats, som den ärade talaren på Dalabänken här uttalade: »Vi kunna icke komma ifrån de här tjänstemännen.»

För övrigt kan en nog så belysande jämförelse göras mellan arméns och marinens centrala ämbetsverk. För kassa- och bokföringsarbetet finnas i arméförvaltningen en enda manlig andra grads tjänst — krigskassören — och tre kvinnliga biträden. För motsvarande arbete inom marinförvaltningen finnas en kassör, en bokhållare eller revisor, tre extra tjänstemän och två kvinnliga biträden. Sålunda: *det mindre ämbetsverket har 7 personer, varav 5 manliga för ett arbete, som vid det större utföres av 4 personer, varav en manlig.* — Jag tror nästan, att man icke skulle behöva mera vittnesbörd om denna sak.

Statsbokföringskommittén själv har dessutom medgivit, att dess

förslag till redovisningssystem kräver ökat arbete. Den anför, att »det kan icke bestridas, att uppställningen enligt längdsystem i viss mån medför ökat arbete, så till vida som texten till de olika posterna måste införas såväl vid journaliseringen som vid anslagsbokföringen». Varje affärsman, som använt både »längdsystem» och »kolumnsystem», vet vilken enorm arbetsbesparing sistnämnda system medför. Ännu har jag icke hört talas om, att en affärsman eller bokföringstekniker vill byta ut det moderna kolumnsystemet mot det gamla systemet. Men just detta senare system är en grundläggande princip för statsbokföringskommittén. På dess auktoritet är riksräkenskapsverket byggt. Det är ett ämbetsverk med sådana åsikter beträffande förenkling av räkenskapsväsendet, som skall leda redovisningen inom svenska statsförvaltningen, utom affärsverken. Och riksdagen skall nu besluta om detta verks inrättande fyra dagar efter det riksdagens andra kammare utan meningsskiljaktighet anslutit sig till tanken på arbetsbesparande metoder! Det synes vara så, att den högra handen näppeligen vet, vad den vänstra gör.

Den av mig förut omnämnde intendenturföreren, som ger erkännande i vissa detaljer åt statsbokföringskommitténs förslag, detaljer, som kunna inarbetas i arméns nuvarande redovisningssystem, anför i slutet av sin allmänna granskning följande, som jag skall taga mig friheten att här uppläsa. Först vill jag emellertid anföra följande av statsbokföringskommitténs motivering. »Det torde dock kunna ifrågasättas, om ej denna arbetsökning motsvaras av den lättnad i arbetet som onekligen uppstår därigenom, att vid längdsystemet text och siffror skrivs så nära varandra, att det besvärliga och tidsödande sökandet efter platsen för en sifferpost, som vid breddsystem ökas med anslagskolumnernas antal, helt undvikes.» Omedelbart förut har dock kommittén medgivit, att det icke kan »bestridas, att uppställningen enligt längdsystem i viss mån medför ökat arbete, så till vida som texten till de olika posterna måste införas såväl vid journaliseringen som vid anslagsbokföringen, en olägenhet», säger kommittén, »som likväl torde kunna göras mindre betydande genom att texten göres mindre utförlig än vid anslagsbokföringen».

Jag vill innan jag övergår till vad intendenturtjänstemannen säger om detta, meddela, att den personal, som är sysselsatt med berörda redovisningsarbete, har mig veterligen icke haft något som helst besvärligt eller tidsödande sökande efter plats för en sifferpost vid breddsystemet, vilket är detsamma som kolumnsystemet. Intendenturtjänstemannen säger om kommitténs förslag: »Då kommittén själv, som med faderskapets glädje sett sitt förslag, erkänner, att det kommer att förorsaka mer arbete än det nuvarande systemet, har den även påvisat förslagens omöjlighet. Ty det måste en gång för alla sägas ifrån, att med nuvarande personaltillgång och arbetsbörda för regementsintendenten är bristningspunkten nådd. Regementsintendenten och hans personal i förvaltningen har länge varit i den situation, att man påminnes om den kända berättelsen om bonden, som skulle köra hem plank, och efter att hava fått fullt lass, ytterligare lade plank på plank med yttrandet: 'Orkar du den, så orkar du

Ang.
ett rikeräke-
skapsverk.
(Forts.)

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

den' o. s. v., tills hästen stupade. Det går ej an att öka litet här och litet där på arbetsbördan, allt under framhållande att ökningen är ju så ringa, då den, som skall utföra allt detta arbete, redan har ett lass att draga, som överstiger de flestas krafter. Det måste ovillkorligen fastslås, att skall det av kommittén föreslagna bokföringssystemet antagas, så kräves oavvisligen personalökning i kassaförvaltningen och ökning med en skolad person, som utan ombyten får ägna sig åt kassa- och redovisningsarbeten. Skall denna person vara en krigskassör eller en yngre intendenturofficer är en annan fråga; i varje fall kräver genomförandet av kommitténs förslag oavvisligen ökad arbetskraft och kvalificerad dylik.»

Och han anför vidare: »Mot detta system är naturligtvis i och för sig intet att invända, men vid jämförelse med nu tillämpat redovisningssätt, där månadsredovisningen verkställes med en mekaniskt vunnen kopia av månadsräkenskaper, inser man lätt den arbetsökning, som även i detta hänseende det föreslagna bokföringssystemet skulle medföra. Av den här givna resumén», slutar han, »framgår, att därest man i stort icke kan godtaga kommitténs förslag till omläggning av truppförbandens bokföring, det dock i förslaget finnes goda uppslag, som äro förtjänta av att inarbetas i det nu gällande bokföringssystemet. Sådana detaljer äro inläggandet av hjälptitlar, varför ovan redogjorts. Dessa hjälptitlar kunna till stor fördel passas i det nuvarande systemet, utan att detsamma behöver helt slopas. — Betraktar man denna bokföringsfråga historiskt, finner man, att det av kommittén föreslagna systemet närmast är likt det, som före år 1908 användes vid armén. År 1907 infördes s. k. amerikansk bokföring, vilken ansågs medföra avsevärt större överskådlighet och arbetsbesparing i jämförelse med det tidigare systemet. Åren 1914 —16 prövades ett nytt förslag, grundat på en vidsträckt användning av den då nyanskaffade Burroughs additionsmaskin. Då detta system visade sig sakna överskådlighet återgick man i huvudsak till 1907 års system, som alltjämt inom armén anses vara fullt ändamålsenligt, arbetsbesparande och överskådligt. Att nu söka sig tillbaka till vad som före 1908 användes, synes vara att reformera i orätt riktning. Skall det nu gällande bokföringssystemet reformeras, låt oss då åtminstone få något bättre, ej någon återgång till vad som för 15 år sedan förkastades.»

När personalen själv, som skall tillämpa redovisningssystemet, sålunda har en strävan att gå framåt i reformatorisk riktning, då är det denna kommitté, som skulle hava ledningen av redovisningssystemet i moderniserande riktning, som i stället strävar bakåt. Då det i propositionen betonas, att genom systemet med månatlig granskning kan i tid förekommas, att fel insmyga sig i förvaltningen och oriktiga principer tillämpas, så bör erinras, att det systemet redan har tillämpats inom arméförvaltningen.

I fråga om de grundsatser, som statsbokföringskommittén velat införa rörande budgetredovisningen, må följande anföras. Beträffande de anslag i riksstaten, som erhållit beteckningen »förslags-

Ang.
ett riksruken-
skapsverk.
(Forts.)

anslag, högst» utfärdade statskontoret i december 1918 en skrivelse i vilken statskontoret hävdar,

»att eventuell behållning vid budgetårets slut å 'förslagsanslag, högst' liksom å vanligt förslagsanslag skall överföras till statsverkets kassafond,

att dylik behållning alltså icke kvarstår till ämbetsverks och myndigheters disposition för det med anslaget avsedda ändamål, och

att således *sådana utgifter å anslaget, som vid budgetårets slut återstå att utbetala*, böra i budgetårets räkenskaper avföras å anslaget och balanseras såsom skuld under titeln 'utgiftsrester'.

I sammanhang härmed har kungl. statskontoret velat erinra, att enahanda förfaringssätt skall iakttagas i fråga om återstående utgifter å bestämda anslag.»

Emellertid mottog arméförvaltningen liksom även andra förvaltande myndigheter i år följande något egendomliga skrivelse ifrån en ledamot av statsbokföringskommittén, som har till åliggande att utföra det väsentliga arbetet inom kommittén. Han skriver, efter att hava gjort en erinran om att snart erhålla kassarapporterna för december månad: »Statsbokföringskommittén tillåter sig i detta sammanhang påpeka, att i mån som de särskilda riksstatsanslagens belastning regleras under årets lopp, därigenom att vid varje månads-skifte verkställas de omföringar, vilka av en eller annan anledning kunna påkallas, avslutningen av december månads räkenskaper ej behöver kräva någon avsevärt längre tidrymd, än vad fallet är vid övriga månadsskiften. Under sådant förhållande tillkommer nämligen vid utgången av december månad utöver den vanliga månadsavslutningen endast de av vissa anslags natur betingade omföringarna till titeln 'utgiftsrester'.» Och nu kommer det egendomliga: »Dessa omföringar beröra emellertid endast de bestämda anslagen samt de förslagsanslag, vilka ej återkomma i det nya årets riksstat, för de fall att å dessa anslag utgifter förekomma, vilka ej hunnit verkställas under det gångna räkenskapsåret, dock under förutsättning att dessa utgifter kunna till siffran fastslås. Av flera budgettekniska skäl bör ett klumpvis och approximativt reserverande av medel under titel 'utgiftsrester' icke ifrågakomma. *Utgifter*» — hör nu, mina herrar! — »från förslagsanslag kunna få verkställas under det nya året, utan hinder av att detta års riksstat ej upptager anslagen i fråga. Särskilda konton böra i så fall uppläggas för dessa anslag och utgifter härå behandlas på enahanda sätt som utbetalningar från 'reservations' å föregående års anslag, vilka icke finnas i årets riksstat upptagna'. Stockholm den 5 januari 1920. Chr. L. Tenow./T. O. Wallgren.»

Innebörden av detta är helt enkelt den, att detta var en order från statsbokföringskommittén att göra »förslagsanslag, högst» till reservationsanslag. Ingen må förvånas över, att ämbetsverken blevo något fundersamma, huru de skulle ställa sig gentemot en dylik order. Förmodligen var det någon från något ämbetsverk, som hörde sig för hos statsbokföringskommittén om denna sak. Och då kom det några dagar efteråt en annan skrivelse, som är av helt annat innehåll, men egendomlig nog i varje fall. Det heter där i detta brev

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

till arméförvaltningen: »I anledning av hit ingången förfrågan om innebörden av statsbokföringskommitténs uttalande i cirkuläret den 5 dennes, att utgifter från förslagsanslag kunna få verkställas under det nya året, utan hinder därav, att detta års riksstat ej upptager anslagen i fråga, får statsbokföringskommittén till fullständigande och förtydligande meddela, *dels* att en sådan utbetalning självfallet endast kan få avse sådana utgifter, som obestriddligen skolat utgå av resp. anslag, om utbetalningen medhunnits under det gamla året, exempelvis på grund av föreskrift i kungl. brev eller förordning, och *dels* att den i cirkuläret lämnade anvisningen om uppläggande av särskilt konto endast har avseende å det rent bokföringstekniska förfarandet i det utbetalande verkets räkenskap och icke vidrör frågan, hur i den centrala budgetredovisningen och rikshuvudboken sådana eventuella utgifter skola belasta anslagen. Stockholm, Regeringsgatan 57, den 8 januari 1920. Chr. L. Tenow.» — Om någonsin kan här sägas, att reflexionerna göra sig själva.

Hur statsbokföringskommittén som kontrollerande organ verkat i fråga om kassakontrollen torde framgå av följande konkreta fall. En landskontorist vid Stockholms länsstyrelse gjorde sig i september 1915 skyldig till förfalskning och förskingring av 8.000 kronor. I april 1916 häktades landskontoristen för annat brott. Då bekände han även sina under september månad året förut gjorda förbrytelser. Redovisningssystemet och kontrollen däröver är så opraktiskt ordnad, att där märktes ingenting. Samme man begick sedan ännu oförsiktigare förfalskningsbrott. Först när han i sin brottslighet ådagalade stor vårdslöshet röjdes han.

Stockholms länsstyrelse var nu varnad, men innevarande år kom man på spåren, att en annan landskontorist 1918 genom vissa manipulationer kunnat tillägna sig 59,000 kronor. Enligt författningen skola avskrifter av utgiftsbok och utgiftsjournal undertecknas av landskamreraren och i kontrollsyfte översändas till statsbokföringskommittén. Men icke blir härigenom en effektiv kontroll. Statsutskottets yttrande, att man skulle avhjälpa den av utskottet även medgivna, uppenbarligen insedda svårigheten i systemet genom en förstärkt kontroll allenast å checksystemet, är oförklarligt. Ett studium av handlingarna i de av mig nu berörda fallen skall otvivelaktigt ge vid handen, att det är på annat sätt, som svagheten i kontrollen ligger. Den ligger i väsentlig grad däri, att check kan utfärdas, utan att utbetalningsbeslut föreligger. Systemet är ej rätt byggt. Arméförvaltningen säger också på sid. 63 i den av arméförvaltningen till utskottet avgivna skrivelsen, huru det härmed förhåller sig. Jag hänvisar till sid. 63 i denna skrivelse, som finnes fogad till detta utskottsutlåtande, och särskilt till de två sista styckena på denna sida.

Det må vidare vara mig tillåtet att meddela, hurusom samtliga ämbetsverk varit och äro ålagda att till statsbokföringskommittén avgiva månatliga kassarapporter angående inkomster och utgifter. Avsikten härmed är uppenbarligen att kontrollera ämbetsverken. I främsta rummet har kontrollen inriktat sig på inkomsterna, särskilt då

levereringarna mellan de skilda verken. Det är ju också jämförelsevis lätt att med uppgifter från alla verk kontrollera, att det ena verkets utgift till annat verk i det senare tages till uppbörd. Jag kan meddela ett konkret fall. År 1912 hade arméförvaltningen vid två olika tillfällen levererat 1,200,000 kronor till statskontoret men av förbiseende hade arméförvaltningen kommit att upptaga allenast ett belopp av 1,200,000 kronor. Nu var rapporten felaktig, men icke märkte statsbokföringskommittén det. I detta fall betydde det ju intet. Ett annat fall, där det verkligen var av betydelse, må slutligen anföras. Det är taget från marinens förvaltning. Materialförrådet i Älvsborg utlämnade för ett par år sedan kol till vissa båtar och gottgjorde sig 200,000 kronor därför på sådant sätt, att levereringstiteln belastades med beloppet. På fartygen skulle ha vidtagits den åtgärden, att levereringstiteln gottgjorts och övningsanslaget belastats med beloppet. Så skedde ej. Förhållandet upptäcktes först långt senare, jag tror ett senare år. Men vad blev följden härav? Följden härav blev, att det blev ett senare års övningsanslag, som drabbades av en utgift, som det ej bort bära det året.

Beträffande kontrollen i övrigt skall jag endast be att få anföra följande, som var och en kan kontrollera med gällande förordning. Jag skall taga ett exempel från blindinstitutet. Checker få där utfärdas av ledamöter och kamreraren. Dessa ha att underrätta riksbanken och statskontoret därom. Uppgifter om inlösta checker granskas av kamreraren, räkenskaperna föras av kamreraren, checkblanketterna förvaras av kamreraren och checkblanketterna redovisas av kamreraren. Ja, när man finner, att räkenskaperna äro organiserade på detta sätt, så kan man sedan något så när tänka sig, huru det kontrollsystem skall bli, med vilket landet nu skall lyckliggöras.

Kalkylen över kostnaderna lär icke heller vara hållbar. Lokalfrågan är skjuten åt framtiden att lösa, med stora svårigheter och höga kostnader. I beräkningarna över kostnaderna för statsbokföringskommittén lära i viss mån ingå även dyrtidstillägg. Så är icke fallet beträffande det nya ämbetsverket. Alltså finnes där en felberäkning, som jag förmodar statsutskottets representanter icke kunna bestrida. Härtill komma kostnadsökningarna från underlydande förvaltningars sida. Ett femtiotal intendenturtjänstemän lära väl behövas för den nya pappersexcisens skull. Kom ihåg, att de särskilda inkomst- och utgiftsposterna skola skrivas minst fyra gånger.

Det må vara sant, att marinförvaltningen förklarat, att inrättandet av det föreslagna riksräkenskapsverket synes icke för marinförvaltningen medföra några olägenheter. Men det yttrandet från ett ämbetsverks sida, som redan praktiskt tillämpat det nya ämbetsverkets räkenskapsteknik, synes mig alldeles uppenbart tala mot det nya ämbetsverkets upprättande. Inga fördelar blir det, och då frågar man sig: vad gagnar det till?

Om riksdagen nu avslår Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan, vad blir då följden? Jo den, att det blir så, som vi nu ha det. Men klart är, att regeringen måste vidtaga vissa åtgärder i syfte att reformera statsförvaltningen på annat sätt än genom att inrätta

Aug.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

nya ämbetsverk. Därvid synes det mig, att utredningen bör anförtros åt personer, som ej med all makt sträva att få nya ämbetsverk, och jämväl åt personer, som ha att göra med affärsförvaltning. Vidare bör Kungl. Maj:t allvarligt överväga att upplösa statsbokföringskommittén, detta kvasiämbetsverk, som anordnats utan riksdagens medverkan, och förlägga dess löpande arbetsuppgifter till statskontoret.

På grund av vad jag anfört och med stöd av innehållet i de yttranden, som avgivits av kammarrätten och statskontoret 1914 och av marinförvaltningen innevarande år, yrkar jag avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Palmstierna: Herr talman! Det kan måhända synas egendomligt, att jag yttrar mig i detta ärende, men det är såsom ledamot i den förra regeringen, som jag skulle vilja säga några ord, när jag hörde min ärade vän och gamle motståndare i denna fråga, ty vi ha verkligen inom den förra regeringen haft mycket långvariga och ingående debatter i denna sak.

Jag vågar säga, att när vi började behandlingen av detta ärende, så torde nog flertalet av den föregående regeringens medlemmar ha befunnit sig i en sådan situation, som jag nyss hörde av en ärad ledamot från statsutskottet, att dess avdelning varit uti, nämligen att man var kallsinnig och reserverad samt ansåg, att man kanske icke borde gå med på förslaget. Men när man grundligt gnuggat det hela gång efter annan, kom man slutligen till det resultatet, att det bestämt uttalades, att denna reform vore till gagn för svensk statshushållning. Därför vågade vi — ehuru man kan kasta skenet mot en sådan proposition: här komma ni med ett nytt ämbetsverk — likväl framlägga detta ärende på riksdagens bord. Och jag hemställer verkligen till denna kammars ledamöter att beakta, att alltid ligger det i varje parlaments, varje riksdags syfte att få reda och klarhet i statshushållningen och att få en noggrann kontroll. Det är just i det syftet och med den bevekelsegrunden som vi, som stått bakom detta förslag, lagt det på riksdagens bord.

Det är med anledning av de erinringar, som kommo från min gamle kollega och motståndare i denna sak, som jag vill belysa hans inlägg. Ty, mina herrar, om ni i allmänhet vore något inne i denna sak och uppmärksamt följde hans anförande, så tror jag, att ni till eder överraskning skulle ha funnit, att två tredjedelar av hans anförande gingo vid sidan av ämnet. Han höll på med att diskutera frågan om bokföringssystemet, om vi skulle införa kolumnsystem, om vi skulle tillägga en dispositionsbokföring och åtskilligt i den vägen, och därvidlag kan jag i stor utsträckning följa honom. Men jag sätter ett stort frågetecken: vad har detta med denna specifika sak att göra? Bokföring med kolumnsystem är lika möjlig med ett nytt riksräkenskapsverk, som om man icke har något sådant. Och jag kan för att bestyrka detta hänvisa till, att inom marinförvaltningen, där man har det gamla systemet eller statsbokföringskommitténs system, har man, där detta passat, infört kolumnbokföring. Den ärade tala-

ren har följaktligen med den styrka, som han lade in i detta spörsmål, visat, att han gått vid sidan av problemet. Detta är emellertid en sak för sig.

Vidare framhöll min högt ärade vän, att bokslutet är oriktigt och att det var oriktigt sökte han belysa med exempel på exempel och frågade sedan: vad hjälper oss då ett riksräkenskapsverk? Då vill jag säga, att även detta problem faller i viss mån vid sidan av saken, ty det hänger samman med bokföringssystemet även det. Och jag vill säga, att den s. k. dispositionsbokföringen behöves under *alla* förhållanden, vare sig vi få ett riksräkenskapsverk eller icke, eljest få vi aldrig någon klar och riktig hushållning inom statsförvaltningen. Därför har man inom departementen nödgats att lägga upp en förteckning redan nu, som kan sägas utgöra en motsvarighet till denna dispositionsbokföring. Men vad har detta att göra med riksräkenskapsverket? Jo så till vida, att om vi få ett sådant, så kommer säkerligen ett av dess mera angelägna uppgifter att bli att skapa ett organiskt samband inom hela den ekonomiska hushållningen även på det sättet, att man får en välordnad dispositionsbokföring. Från min utgångspunkt talar just bristen på denna punkt för, att vi skapa ett verk, så att man kan få en systematisk och klar uppläggning och behandling även av denna fråga.

Så säges det här — det var en starkare erinran, där jag i viss mån kan följa min ärade kollega — att kontrollen var icke tillräcklig, och han mobiliserade därvid fram exempel mot statsbokföringskommittén. Men han förbisåg det fundamentala faktum, att statsbokföringskommittén icke har någon granskningsrätt i den utsträckning, som han förutsätter, att den skulle ha för att kunna peka på det eller det felet, som uppmärksammas, och att skapandet av ett riksrevisionsverk i själva verket ger den stadga och den auktoritet och den befogenhet, som bör åstadkommas, för att man skall kunna inskrida på dessa punkter och få en noggrann och effektiv granskning.

Det är ett av mina skäl, varför jag varit med om att så varmt förorda framläggandet av en proposition i ärendet. Så må det tillåtas mig att tala några ord om min egen erfarenhet i denna fråga.

Då jag mottog sjöförsvarsdepartementet, fick jag att taga hand om en förvaltning, som på det ekonomiska området är svårskött icke minst i en tid, då materialpriser och arbetslöner stiga, men anslagen minskas. Att då hålla summorna ihop och månad efter månad följa det hela, så att man kan klara sig utan att få anmärkning från riksdagen, är icke så lätt. Hade jag då icke haft dessa statsbokföringskommitténs uppgifter — som, jag medger det, tyvärr ännu äro bristfälliga därför att kommittén ej haft tillräcklig befogenhet — och genom dem fått möjlighet att i tid överblicka anslagsställningen, så skulle jag, som sjömännen bruka säga, varit »på 15 famnar» mer än en gång. Med ledning av dessa uppgifter har jag fått möjlighet att här och där inom förvaltningen kunna inskrida och fråga: huru står det till här? Här finnas tendenser till överskridanden, här måste indragningar ske och nya dispositioner vidtagas. Denna vägledning är, mina herrar, erforderlig för en departementschef, om han enligt riks-

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

dagens direktiv skall kunna väl handskas med den förvaltning, som han har att handhava. Och i den mån detta inom olika delar av den svenska statsförvaltningen är förenat med svårigheter, då ju inom ämbetsverken allt kanske brukar gå litet trögt och mera i de gamla gängorna, enligt de gamla förhållandena, är det så mycket mera nödvändigt, att man får ett verk med auktoritet, som kan gripa in självständigt. Det är just där, som det är så angeläget, att ett sådant ingripande sker.

Jag vill icke mera lägga mig i debatten, men min erfarenhet säger bestämt, att riksdagen gör oklokt, om den av den syn på tingen, som väsentligen fäster avseende vid frågan om amerikansk bokföring, kolumnsystem, dispositionsbokföring och allt sådant, som kan gå in, vare sig man har den ena organisationsformen eller den andra, låter förleda sig, att avslå det, som enligt min mening utgör krönet på de strävanden riksdagen själv biträtt under åtskilliga år och som innebära utkristallisering och hopknutning av de inre formerna för vårt ekonomiska förvaltningsväsende. Jag tillägger som min erfarenhet, att det för blivande departementschefer skulle vara till skada, om de icke finge det stöd och den hjälp, ett sådant verk kan ge. Och i viss mån står det obegripligt för mig, om en riksdag, som vill ha klarhet och reda i förvaltningen, icke ställer anslag till förfogande, som bereda möjlighet därtill, då det samtidigt uppvisas, att härmed icke följa några ökade kostnader. Det är till skenet ett nytt ämbetsverk, men i verkligheten ha vi haft det sedan många år tillbaka i statsbokföringskommittén och byråer av statskontoret och kammarrätten. Det är en mera praktisk, klok och rationell ordning, som tillkommer med Kungl. Maj:ts proposition, och därför ber jag även som ledamot av den nya regeringen att varmt få tillstyrka det förslag, som ligger på kammarens bord.

Herr Torgén: Herr talman! Det förefaller underligt, att man skall kunna få ett nytt ämbetsverk utan några som helst nya kostnader, och det förefaller vidare egendomligt för en lekman, att man skall behöva upprätta ett nytt ämbetsverk, när det förklaras, att allt arbete, som skall åligga detsamma, redan utföres i gamla ämbetsverk. Man har gjort gällande, att det icke skulle behöva anställas några nya tjänstemän, men jag har verkligen mycket svårt att tro på det, trots vad hans excellens utrikesministern sade om den saken. Utskottet säger ju, att det redan nu blir en besparing på 40,000 kr., men det är nog all utsikt för, att denna besparing blir en kostnad som i framtiden betydligt ökas.

Det förefaller också synnerligen märkvärdigt, att detta nya ämbetsverk icke togs med i beräkning, då vi för kort tid sedan beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t om förenkling av ämbetsverkens organisation och arbetssätt. Vi hade bara behövt hänvisa till detta nya ämbetsverk, ty det skulle ju skapa, vad riksdagen önskade få framskapat genom utredningen. Men när man önskar få enhetlighet och förenkling i organisationen, så bör man väl icke decentralisera förvaltningen utan söka centralisera den så mycket som möjligt. Jag

undrar, om det blir mera enhetlighet, ifall man, såsom här blivitt ifrågasatt, plockar ut en massa saker, som vederbörande i andra verk äro så beroende av att ha för fullgörande av sina uppdrag, att de sedan i varje särskilt fall få gå till det nya ämbetsverket för att där erhålla upplysningar. Det ser ut, som om detta skulle bli ett generalämbetsverk över alla de övriga.

Det var ju icke meningen från början, att statsbokföringskommittén skulle bli permanent, men nu vill man göra den permanent, fastän under annat namn.

Det är en annan sak, som icke tilltalar mig. Inom statsförvaltningen lägger man allt på statistik och kontroll. Det kostar pengar, men att det är absolut till nytta, vågar jag betvivla. Det är för kontrollens skull riksräkenskapsverket skulle behövas, och närmaste anledningen till, att tanken härpå uppkommit, är att det begåtts en del förskingringar. Alltså skola ett par tjuvar förmå oss att bilda ett nytt ämbetsverk. Skulle man icke kunna få kontroll mot en förskingringsmöjlighet på annat sätt än genom att bilda ett nytt ämbetsverk? Hela förvaltningsorganisationen drunknar till slut i statistik och kontroll.

Det var en annan synpunkt, som helt hastigt berördes av herr Nilson i Örebro, då han framhöll, att utredningen gjorts uteslutande av personer, vilkas uppfattning från början var, att detta ämbetsverk borde komma till stånd. Det skulle emellertid varit gagneligt, att man även haft med sådana, som hyst en annan mening. Det har till och med sagts, att inom denna uppfattning skulle rymmas sådana meningar, som att en och annan skulle ha fördel av, att ämbetsverket kommer till stånd. Det är icke rätt att sådana motiv skola få ligga till grund för och vid en utredning.

Om än, som det sagts, tre finansministrar gjort det uttalandet, att ämbetsverket skulle bli till nytta, vill jag säga, att det icke är tillräckligt, att det är nyttigt, utan det skall vara oundgängligen behöfligt. Ty det nyttiga kan inrymmas inom de nuvarande ämbetsverkens ram med betydligt mindre kostnad. Jag stannar därför vid att med avslag på utskottets hemställan yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen. Vi böra först avvakta ett svar på den skrivelse, riksdagen nyligen avlatit till Kungl. Maj:t om förenkling av de nuvarande ämbetsverkens organisation, innan vi ge oss till att upprätta nya ämbetsverk.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Söderhielm: Herr talman! Jag ber kammaren, att jag vid denna sena timme tar dess uppmärksamhet i anspråk, men då jag anmält mig som reservant, ber jag att i största korthet få anföra de motiv, som därvid varit för mig ledande.

Jag måste bekänna, att min utgångspunkt legat mycket nära den, som intagits av ett par föregående talare. Jag har nämligen icke kunnat undgå att resonera som så, att det förefaller i högsta måtto inkonsekvent, att statsmakterna, som nu stå i den fatala situationen, att de nödgas säga till sina tjänstemän, att de icke

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

kunna betala vad deras arbete är värt, i samma stund förklara sig redo att sätta upp ett nytt ämbetsverk. Ty, man må komma med vilka undanflykter som helst, det gäller här ett nytt ämbetsverk. Man säger, att det icke kommer att medföra ökad kostnad för staten, eftersom det hela inskränker sig till att man slår tillsammans en kommitté, och delar av två skilda ämbetsverk, samt sätter en gemensam topp på det hela. Men ifall man granskar kostnadsberäkningarna, kommer man nog att ställa sig tämligen tveksam i fråga om den saken. I de beräkningar, som avse jämförelse mellan kostnaderna för det nya verket och de kostnader, som för närvarande utgå för samma ändamål, har man t. ex. låtit kostnaden för statsbokföringskommittén ingå med en summa av 170,000 kronor. För 1919 voro 124,000 kronor upptagna som avlöningsbelopp för kommittén, dyrtidstillägg inräknade. Det finns ju ingen sannolikhet för att siffran skall kunna springa upp så mycket på ett år, men genom att räkna på detta sätt får man naturligtvis en summa för de nuvarande kostnaderna, som gör, att jämförelsen med, vad det nya ämbetsverket skulle kosta, blir fördelaktig. Man må för övrigt betänka, att statsbokföringskommittén nu befinner sig på höjden av utveckling. Den blev tillsatt under ett övergångsstadium, då man skulle införa ett nytt bokföringssystem, vilket föranledde ett omfattande arbete med blankettryck o. s. v. Den bör nu kunna börja avvecklas. Men ett ämbetsverk kommer aldrig att avvecklas. Har man det en gång, kommer det icke att minskas, därom torde vi kunna vara ense.

Jag vill vidare påpeka, att utskottet glidit förbi lokalfrågan på ett sätt, som jag icke kan underlåta att ställa mig förvånad inför. Utskottet avfärdar den på några rader, där det heter, att det nog icke blir dyrare än nu. Men ämbetsverket måste väl inrymmas någonstades, och att detta medför kostnader torde vara oundgängligt.

Antag emellertid, att det är rätt, som statsutskottet säger och att kostnaderna icke bli större om vi antaga förslaget än de äro nu. Förslaget innebär dock att en hel stab av kvinnliga befattningshavare skola flyttas över på ordinarie stat. Men detta gör statsutskottet med allra största ledighet, under det man i andra fall grubar sig för en enda befattnings överförande från extra till ordinarie stat. Jag anför detta för att visa, att det förefaller hava rätt en alldeles ovanlig entusiasm för det föreliggande förslaget.

Jag har för min del kommit till den ståndpunkten, att om det kan visas, att det är absolut nödvändigt att upprätta detta nya ämbetsverk, skola vi göra det. Har då statsutskottet visat, att det är absolut nödvändigt att just nu inrätta ämbetsverket i fråga? Detta vågar jag bestrida. Ej heller har man kunnat påvisa, att det skulle medföra någon fara, om man toge sig någon betänketid, ty de funktioner, som skulle åligga det nya verket, fullgöras redan på tre olika håll i statsförvaltningen. Enda skillnaden är, att det kanske icke går fullt lika fort med riksbokslutet, men någon risk för statsmaskineriet föreligger alls icke.

Jag kommer så till frågan: är den lösning man nu bjuder oss den bästa? Jag vill icke bestrida möjligheten att en ny utredning kan komma att visa det vara den bästa lösningen att slå tillsammans de tre delarna till ett gemensamt helt, men jag vågar bestämt bestrida, att den nu föreliggande utredningen visar, att det är den bästa lösningen. Ty har man ögnat igenom utredningen och sett, vad som ligger bakom statsutskottets utlåtande, kan man icke värja sig för intrycket, att det är en ovanligt ensidig utredning och en ovanlig samstämmighet i den kritik, som riktats mot förslaget från de ämbetsverk, som mest beröras av den föreslagna reformen och där man sitter inne med den verkliga sakkunskapen. Att den person, som varit själen i utredningen, reserverar sig till förmån för sina förslag, när han sitter i sitt ämbetsverk, är en ganska naturlig sak.

Ang.
ett riksräkenskapsverk.
(Forts.)

Jag tror visst, att omläggningen av räkenskapsväsendet för med sig en viss nytta för herrar finansministrar, och jag vill gärna vara med på åtgärder, som kunna hjälpa dem, men jag vill icke vara med om åtgärder för att hjälpa finansministrarna, om man därmed stjälpur stora delar av landets förvaltning. Jag tror nämligen, att det kan bli fara härför, om man släpper lös riksräkenskapsverket så, som man tänker göra.

Hans excellens herr utrikesministern undrade, vad i all världen — hans ord föllo icke så, men meningen var den — det, som anmärkts om bokföringen, hade med organisationsfrågan att göra. Jo, ers excellens, det har det, därför att man har rätt att bedöma det nya verket efter statsbokföringskommitténs gärningar och det har icke saknats tendenser från dess sida att pressa på verk med tidsenlig bokföring den mindre tidsenliga bokföring, som kommittén synes företräda. Det kan ju hända, att det sätt varpå statsutskottet formulerat sitt utlåtande kan verka i någon mån hejdande, men jag tvivlar på, att ers excellens kan fritaga statsbokföringskommittén från vissa planer i den vägen. Och jag tror, att om de planerna skulle realiseraras, har riksdagen låtit förleda sig att medverka till något, som icke är för riket nyttigt, ty det skulle säkert tynga förvaltningen särskilt på det militära området på ett sätt, som sannerligen herrarna icke skulle vilja vara med om.

Det instruktionsförslag, som här föreligger och skall ange gränserna för det nya verkets befogenheter, är heller icke sådant, att det kan inge förtroende. Helt säkert ligger saken så, att om man skulle låta verket gå av stapeln med den instruktion, som nu finnes att läsa i statsverkspropositionen, dröjer det icke länge, innan det breder ut sig över det ena området efter det andra. Som exempel på vad instruktionen inrymmer för rättigheter för verket vill jag nämna, att det i § 3 står, att riksrevisionsverket skall ha rätt att anordna inventering av förråd, men det finnes ingenstades angivet, i vilka fall och under vilka förhållanden sådant skall äga rum. Såvitt jag kan se, kan sålunda generaldirektören för riksräkenskapsverket, om han så finner för gott, börja gå igenom alla

Ang.
ett räkenskapsverk.
(Forts.)

försvarsverkets förråd. Vad detta skulle föra med sig av arbete och kostnader, behöver jag endast antyda. Jag måste därför för min del till fullo instämma med arméförvaltningen i dess yttrande att, innan beslut fattas om räkenskapsverkets inrättande, en bestämd ståndpunkt bör tagas rörande området för dess kontrollerande verksamhet, ty annars kan det medföra ekonomiska konsekvenser av icke avsedd omfattning.

Då jag alltså, herr talman, måste sluta med att yrka avslag såväl å Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan, innebär detta ingalunda från min sida något slags deklaration, att jag anser allt vara bra, som det är, men jag förutsätter, att ett avslag från kammarens och riksdagens sida icke kan av Kungl. Maj:t tydas annat än såsom en anvisning, att den utredning, som nu föreligger, icke kan godtagas, utan att riksdagen begär en ny allsidig utredning utan förutfattade meningar i den fråga det här gäller.

Herr Hederstierna: När man såsom jag hört på debatten i denna fråga, har man bra svårt för att värja sig för intrycket, att den kritik, som utövats mot detta förslag, legat, som hans excellens herr utrikesministern framhöll, vid sidan av själva ämnet. Den har utgjort en återklang av arméförvaltningens kritik mot statsbokföringskommittén och kan karakteriseras som en kältringskritik över räkenskapskontrollen. Men det är icke det vi nu skola tänka på, utan vi skola tänka på, hur man klokast skall inrätta en kontroll över statens bokföring och över räkenskapsväsendet i staten.

Om herrarna ville tänka litet tillbaka i tiden och se till, hur hela denna fråga kommit upp, så skulle ni mycket lättare få klart för er, vilken betydelse frågan har. Den har av händelsernas eget förlopp framtvingat sig av sig själv. Första tanken på en reform av revisionsväsendet uppkom därigenom, att det var en kassör i statskontoret, som under årtal begick förfalskningar. När han av en olyckshändelse drunknade och man kom att undersöka hans räkenskaper, visade det sig, att han genom sina manipulationer förskingrat och tillgripit från statsverket mellan 3- och 400,000 kronor. Detta hade, som sagt, pågått under en lång följd av år, och man kom också under fund med, att han kunde ha fortsatt härmed och att det formligen aldrig skulle blivit upptäckt, så länge han stod kvar i tjänsten. Då hajade man till och fann, att icke allt var väl beställt. Detta gav första impulsen till, att statsbokföringskommittén tillsattes. Det var nödvändigt att hitta på något, så att icke dylika händelser skulle kunna upprepas. Det infördes till en början giroräkning mellan statskontoret och riksbanken med uppgifter inom kort, begränsad tid från riksbanken till statskontoret om hur räkningen stod och med fullt genomförd kontroll inom statskontoret. Sedan några år gått, visade det sig, att statskontoret oupphörligt begärde att få låna av riksgäldskontoret. Statskontoret var i ständig penningknipa, och man undrade på, hur detta kunde komma sig. Vid närmare undersökning befanns det, att under det statskontoret

hade kassabrist, var det överskott hos de centrala verken och de olika verken i landsorten, som hade egna penningförvaltningar. Vart och ett av dessa hade sin giroräkning, och på dessa var det stora överskott, medan statskontoret fick begära lån hos riksgäldskontoret. Härav framkallades tanken på att genomföra en statsverkets giroräkning, varigenom numera alla verk bara ha att dra på statsverkets giro. Det får icke göras någon anordning, utan att samtidigt utfärdas en check, som skall presenteras i riksbanken. Uppgift om inlösta checker översändes från riksbanken till statskontoret, dit rapporter ävenledes lämnas från de olika ämbetsverken om utställda checker. På detta sätt sker kontrollen.

Jag skall nu tala litet om, hur det var i ett departement, som jag känner närmare till, nämligen sjöförsvarsdepartementet. För några år sedan blev en kollega till mig, som var chef för detta departement, mycket häftigt attackerad här i andra kammaren, därför att ett övningsanslag blivit överskridet. Det begagnades ord mot honom, som förvisso voro överdrivna, och man ville mycket litet höra på, vad anledningen var till, att anslaget överskridits. Saken var den, att när ett fartyg var ute på övningar om sommaren, ålåg det räkningsföraren å fartyget endast att dag för dag redovisa uti en journal sina utgifter. När sedan fartyget kom hem från övningarna på hösten, skulle man på stationen dela upp dessa utgifter, som förts in i journalen, på alla de anslagstitlar, dit de egentligen hörde. Från början var det meningen, att stationen skulle hinna med det, innan året var till ända, och sedan lämna redovisning, men det gick ej alls. Stationerna hade icke tillräcklig arbetskraft för att kunna göra detta arbete, utan man blev på efterkälken allt mer och mer, men å andra sidan stod det i instruktionen, att redovisning skulle lämnas för varje år. Vad blev följden? Jo, man redovisade endast vad man hunnit fördela på titlarna för året. En redovisning, att ett anslag stod så och så, betydde endast, att man på de olika stationerna hade under det gångna året hunnit på vederbörande titlar föra upp så och så mycket. Arbetet uppsköts alltmera år för år, så att när man delade upp utgifterna på olika titlar, gällde det anslag, som voro avsedda att användas för flera år tillbaka. Man förstår, hur fullkomligt omöjligt det var att få klarhet om, hur ett övningsanslag stod. Det kunde helt enkelt icke marinförvaltningen lämna uppgift om.

När man ser, vilka absurditeter, som på detta sätt varit rådande i statens räkningsföring, måste man ju känna sig betagen av tacksamhet mot de män, som lyckats reda upp denna härva och föra in ordning på ifrågakvarande område.

Hur fungerar det nya räkningsystemet, där det är infört? Jo, varenda redogörare i länsstyrelserna och de centrala verken och varenda intendenturtjänsteman i marinen föra omedelbart upp en utgift på den titel, dit den hör. När sålunda länsstyrelserna skicka in sina månadsräkenskaper, ha de på respektive titel fört in varje utgift. Dessa redovisningar gå till statsbokföringskommittén och

Ang.
ett räknings-
skapsverk.
(Forts.)

Ang.
ett räkenskapsverk.
(Forts.)

med dem skickas verifikationer, vilka av kommittén nästföljande månad granskas. Därvid tillses, huruvida utgifterna förts på rätt titel, och kommittén kan i sina böcker sammanföra föregående månads hela utgiftsstat. Så tillgår det månad för månad. Sedermera gäller det för kommittén att vid årsskiftet summera ihop det hela för att kunna framlägga ett verkligt resultat av det föregående årets ställning. Genom det system, som på detta sätt praktiseras, har kommittén i år kunnat framlägga ett fullständigt riksbokslut redan den 1 april, under det statskontoret i forna tider aldrig kunnat lägga fram riksbokslutet förrän omkring den 1 oktober.

Herrarna förstå, vad detta betyder för hela statsförvaltningen, att man har klart för sig, hur de olika siffrorna stå. Nu har herr Nilson här anmärkt, att det där riksbokslutet icke är fullständigt och att det sålunda icke fullt visar, hurudan ställningen är. Det är sant, om man icke samtidigt fäster avseende vid de dispositionsräkningar, som finnas. Men till kassaräkningen hör naturligtvis en fullständig dispositionsräkning, så att kommittén, om den ordentligt får in uppgifter från de olika verken, vet icke blott, huru kassan ser ut, utan även vilka dispositioner som blivit gjorda under de gångna åren på olika anslag. Den anmärkningen av herr Nilson håller alltså icke streck, utan han har i det stycket blivit vilseledd genom oriktiga uppgifter, det må vara herr Nilsons fel eller någon annans.

Från de olika verken inlämnas rapporter till statskontorets riksbokslutsbyrå. Där äro emellertid arbetskrafterna så få, att man icke hinner med mera än att sätta upp beloppen och summera ihop dem. Däremot hinner man icke göra någon granskning av verifikationerna eller undersöka, om utgifterna blivit uppförda på rätta titlar.

Sedan riksbokslutsbyrån använt papperen, skickas de till kammarrätten. Där befattar man sig inte med, hur räkenskaperna se ut i budgettekniskt avseende, eller huruvida en utgift blivit förd på rätt titel i rikshuvudboken, utan man granskar endast, huruvida de olika utgifterna med därtill hörande verifikationer äro överensstämmande med gällande författningar. Man skall avgöra, om ämbetsmännen enligt författningarna varit berättigade att göra de utgifter, som blivit gjorda, och om de räknat rätt jämligt författningarna. Här försiggår alltså en kameral granskning av räkenskaperna.

Dit vill jag nu komma, när jag talar om detta ämne, nämligen att herrarna skola förstå, vilken fördel det är att i stället för att ha en statsbokföringskommitté, som bearbetar uppgifter om, hur räkenskaperna verkligen böra stå budgettekniskt sett, vidare revisionsbyrån, som verkställer en helt summarisk hopföring av de olika siffrorna, och kammarrätten, som gör en kameral granskning, sammanföra alla dessa funktioner till ett verk. Det blir ofantligt mycket lättare, om ett och samma verk skall handha samtliga ifrågavarande uppgifter.

Jag vill särskilt erinra, att när kammarrätten skall avgöra, huruvida en utgift är författningsenlig, så blir det första man skall taga reda på, om utgiften hör till det eller det anslaget. En budgetteknisk undersökning är, såvitt jag förstår, det första villkoret för att göra en riktig kameral undersökning, men den undersökningen verkställer icke

kammarrätten, utan den göres av statsbokföringskommittén, och dessa myndigheter handla var för sig. Det måste givetvis vara till fördel att ha *ett* verk, som utför både den budgettekniska och kamerala granskningen samt dessutom gör upp riksbokslutet och svarar för, att det hela är riktigt ur alla olika synpunkter. Jag kan icke förstå annat, än att det är pricken över i, då det gäller detta tjuguåriga arbete, som pågått för att skaffa oss det ordentliga, kontrollerbara räkenskapsväsende vi behöva.

Ang.
riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

När herr Nilson i Örebro talar om, att det vore bättre att gå tillbaka till anordningssystemet, så är det en kräftgång, som förefaller högst besynnerlig, ty vad man framför allt önskar är att få en klar överblick över ställningen.

Nu är det en sak till, jag vill helt kort beröra. Man hade en gång tänkt sig att lägga hela den nya organisationen under kammarrätten. Men vad man omöjligen kan lägga under kammarrätten är riksbokslutsbyrån. Kammarrätten är en domstol och kan icke göra upp bokslut, ty det ligger vid sidan av dess arbete. Man får sålunda en del av den verksamhet, som vi här tala om, ryckt undan och förlagd på annat håll. Vidare bör det vara *ett* verk, som gör anmärkningarna och framställer yrkandena, och ett annat verk, som skall döma. Det är principiellt oriktigt att sammanföra dessa uppgifter till ett verk. Sedan har det föreslagits, att man skulle föra det hela under statskontoret. Jag skall icke ingå på andra anmärkningar mot det arrangementet, men en anmärkning är, att statskontoret utgör landets förnämsta förvaltande verk. Det bör väl då icke samtidigt vara ett kontrollerande verk, ty det bör naturligtvis icke kontrollera sig självt.

Mot den sålunda, såvitt jag kan förstå, konsekvent genomförda och principiellt riktiga tanke, som ligger bakom hela räkenskapsverket, förefaller det, som om de anmärkningar, vilka hittills kommit fram, vore rena petisser. De gälla, om det ena sättet att föra räkenskaper är att föredraga framför det andra, eller huruvida det är ett nytt ämbetsverk eller icke, då häri sammanföras tre förutvarande förvaltningar. Det är saker, som ha bra litet vägande betydelse i denna fråga. Och när herr Nilson talar om förfalskningsbrott, som icke upptäckts, så vill jag säga, att det icke är så oerhört lätt att upptäcka förfalskningar; och anmärkningar i det hänseendet drabba väl i första rummet det verk, där förfalskningen begicks, eller den länsstyrelse, som lät en person komma i tillfälle att begå förfalskningar. Jag tror, att statsbokföringskommittén är tämligen oskyldig i det här fallet.

Det har yrkats på ny utredning. Ja, denna fråga har varit utredd i tjugu år, och skola åter nya män börja med att föra fram sina idéer och tankar, få vi väl behålla detta söndriga system, som vi ha, i ännu tjugu år. Jag tror, att vårt land står i stor tacksamhetsskuld till dem, vilka sökt röja rent i det Augiasstall, som heter svenska statens räkenskapsväsende. De voro från början den nyligen avlidne presidenten Akerhielm, dåvarande chefen för statskontoret generaldirektören Wachtmeister, som lämnade statsbokföringskommittén, då han frånträdde sin generaldirektörspost, och de två återstående, som egentligen

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Portu.)

burit dagens tunga och hetta, friherre Langenskiöld och statskommissarien Tenow. Det skall säkerligen en gång, när historien om detta århundrades två första decennier blir skriven, sägas, att under de tjugu åren fördes fram ett nytt, tillfredsställande räkenskapsväsende i vårt land, och att förtjänsten härav säkerligen i främsta rummet tillkommer de två män jag sist nämnde.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Bökelund instämde häruti.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena talade här mycket om önskvärdheten av att bringa ordning och reda i statsförvaltningen. Men när det var fråga om, att han skulle bevisa, att man genom inrättande av riksräkenskapsverket skulle nå det målet kunde jag icke finna, att hans bevisföring hade någon egentlig styrka. Han gick till sin egen erfarenhet och sade, att han under den tid, han förvaltade anslagen under femte huvudtiteln skulle ha haft det ganska bekymmersamt, om han icke haft statsbokföringskommitténs rapporter att hålla sig till. Jag har handhaft en annan förvaltning, som, om jag skall hålla mig till kronornas antal, är vida mera omfattande, och jag måste säga, att om jag följt de rapporter, jag fått från kommittén, skulle jag säkerligen varit mer än femton famnar under djupet. Jag har inte gjort det, utan jag har hållit mig till de uppgifter jag fått från ett centralt ämbetsverk, som lyder under fjärde huvudtiteln, och jag har icke någon gång räkat fast beträffande medelsförvaltningen. Det vare nog sagt om den saken.

Vidare frågade herr utrikesministern och likaledes näst föregående talare, vad bokföringssystemet hade med denna sak att göra, och de förmenade, att den frågan låg vid sidan av det ämne, som nu är före. Men den siste ärade talaren uppehöll sig i alla fall vid bokföringen och detta i mycket utsträckt grad, alldenstund ett av det nya ämbetsverkets uppgifter skulle bli att vara vägledande på detta område även för andra ämbetsverk, dock ej, såsom jag har erinrat, för de affärsdrivande verken, vilka äro undantagna. Utskottet har också yttrat sig om denna sak och framhållit, att det enligt den föreslagna instruktionen för verket skulle höra till dettas befogenhet att fastställa formulär för räkenskaperna. Det är uppenbart, att fastställande av räkenskapsformulär, som skola lända till efterrättelse, har inflytande på ämbetsverkens egen inre organisation och de förvaltningsorgan, som lyda under ämbetsverken o. s. v.

Vidare har det sagts, att det skulle vara samförstånd mellan riksräkenskapsverket och de förvaltande myndigheterna, och att, därest sådant samförstånd icke vinnes, ärendet skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. Men jag tror icke, att det är riktigt, att man skall börja belasta Kungl. Maj:t med att slita tvister rörande räkenskapsväsendet olika ämbetsverk emellan, det kan medföra vittgående olägenheter. Kungl. Maj:t kan bli tvungen att göra det, men det är icke lyckligt, att så behöver bli fallet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena sade, att stats-

bokföringskommittén icke hade någon granskningsrätt. Med anledning av detta uttalande skall jag be att få läsa upp en paragraf av en författning, som är utfärdad den 31 december 1918. Där heter det: »Beträffande avlämnandet av de räkenskaper, vilka det jämlikt § 20 åligger kommerskollegii kassör att upprätta, skall gälla följande:

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

1:o) Kassarapporten med därtill hörande avskrifter av inkomst- och utgiftsjournalerna samt inkomst- och utgiftsböckerna jämte verifikationer skola för varje månad senast den 5 i nästföljande månad insändas till statsbokföringskommittén.

2:o) Huvudboken skall senast den 1 februari året efter det, densamma avser, insändas till statsbokföringskommittén.

3:o) Det åligger statsbokföringskommittén, som efter hand, som de inkomma, granskar samtliga ifrågavarande räkenskapshandlingar i formellt hänseende, att före den 1 april överlämna ej mindre de under 1:o) här ovan omförmälda avskrifterna av inkomst- och utgiftsjournalerna samt inkomst- och utgiftsböckerna jämte verifikationer, än även den under 2:o) omförmälda huvudboken till kammarrätten för den detta ämbetsverk åliggande granskning.»

Det är således där i den av Kungl. Maj:t utfärdade förordningen tydligen utsagt, att statsbokföringskommittén har granskningsskyldighet beträffande kommerskollegii räkenskaper. Således förefalla mig de uppgifter, som lämnats från statsrådsbanken, vara mycket litet med verkligheten överensstämmande.

Den nästföregående ärade talaren drog upp den gamla historien, att det var en tjänsteman i statskontoret, som för åtskilliga år tillbaka gjorde sig skyldig till bekanta förfälskningar. Det är sant, men icke är väl därmed bevisat, att man ovillkorligen därför skall behöva inrätta ett riksräkenskapsverk så organiserat, som här föreslås. Den ärade talaren kunde icke bestrida, att det har kunnat ske förfälskningar även nu. Rätt hade den ärade talaren därutinnan, att det måhända ankommer väsentligen på det ämbetsverk, inom vilket personen i fråga är anställd. Men jag ber då få säga, att jag icke klandrat statsbokföringskommittén. Jag har endast sagt, att den centrala statskontroll, som bokföringskommittén nu skall utöva, skyddar icke för förfälskningar, såsom den ärade talaren påstod. Det var innebörden av mitt yttrande. ●

Den ärade talarens påstående, att jag hävdad den meningen, att vi skulle återgå till anordningssystemet, måste bero på missuppfattning av vad jag yttrade; jag har icke uttalat någon mening därutinnan.

Han slutar med, att de anmärkningar, som framställts, voro egentligen petitesser. Men, mina herrar, får man kalla dem petitesser, när det vid tillämpningen kommer att kosta statsverket ett ökat antal ämbets- och tjänstemän? Då är det icke fråga om bara petitesser, utan om någonting annat. Det är realiter verkliga utgifter, som härigenom komma att drabba statsverket år från år. Om man då kan undvika dessa utgifter och i alla fall erhålla samma fördelar, då synes det mig vara en klok åtgärd att undvika utgifterna och tillgodogöra sig fördelarna.

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

Herr statsrådet S a n d l e r: Herr talman, mina herrar! Det är ledsamt att behöva besvara kammaren nu, men jag hade i alla fall tänkt be att få framlägga några reflexioner, som jag gjort under den födda debatten.

Denna fråga är i och för sig så pass stor och invecklad, att jag tycker verkligen, att man icke borde komplicera den ytterligare genom att föra in i diskussionen en mängd i och för sig nog så intressanta och betydelsefulla spørsmål. Jag finner det vara för saken ovidkommande att här fördjupa sig i någon diskussion om t. ex. checksystemet eller att gå in i tvisteämnen, som föreligga mellan arméförvaltningen och statsbokföringskommittén angående kolumnsystem etc. Över huvud taget tycker jag, att denna diskussion mellan arméförvaltningen och kommittén har tagit alltför stor plats i denna diskussion här i afton, som skulle gälla frågan, huruvida det är påkallat att inrätta ett riksräkeuskapsverk för att sammanföra på ett håll de olika delarna av revisionsverksamheten.

Jag skall tillåta mig endast framhålla, med anledning av det myckna, som här sagts, på grund av vad som framhållits från arméförvaltningens sida, att om nu så är, att arméförvaltningens räkenskapssystem är så förträffligt, ja, då är naturligtvis både arméförvaltningen och landet att gratulera till den omständigheten, och jag vill se den regering, som skulle påtvinga arméförvaltningen eller något annat verk ett nytt räkenskapssystem, ifall det ej vore klart, att detta nya system vore bättre än det gamla. Jag tror, att man ej behöver över huvud taget mera fördjupa sig i den sidan av saken, i all synnerhet efter det starka understrykande, som skett från statsutskottets sida i det hänseendet.

Vad frågan här gäller är blott: skall man sammanföra eller skall man fortfarande låta uppdelas på tre olika håll den revisionsverksamhet, som nu utövas i statskontoret, i kammarrätten och i statsbokföringskommittén? Mig förefaller det till den grad självklart, att det enbart är genant att över huvud taget uppehålla sig vid den saken, att det måste innebära fördelar ur statsekonomisk synpunkt och med hänsyn till effektiviteten i arbetet, att man sammanför dessa tre sammanhörande grenar av revisionsverksamheten på ett och samma håll. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att i det utförliga anförande mot detta förslag, som hållits av herr E. A. Nilson i Örebro, har hela denna del av problemet, som ju dock är problemets kärnpunkt, icke blivit berörd. Det är ju dock den frågan, som här av kammaren skall besvaras: vill man här i fortsättningen som hittills, att de trenne grenarna skola vara åtskilda, eller vill man vidtaga åtgärder för att sammanföra dem?

Vidare har man att taga ståndpunkt till frågan, om det icke är erforderligt att införa ett system, som tillåter ett statens organ att månatligen utöva kontroll, först och främst formellt och sedan i görligaste mån kameralt, över budgetens realiserande. Den lilla erfarenhet, som jag varit i tillfälle att förvärva, har åtminstone bibragt mig personligen den uppfattningen, att det är ett mycket stort statsekonomiskt intresse, som det här gäller att bevaka. Det har ju vitsordats från alla håll betydelsen av, att man har månatliga sammanställ-

ningar angående utgiftsanslagens ställning, och jag föreställer mig, att i det stycket trots allt, herr E. A. Nilson i Örebro är av samma mening som flertalet andra, ehuru han framhåller, att man med dessa tabeller icke vinner tillräcklig kännedom om ställningen. Det är fullkomligt riktigt, och det är ur den synpunkten önskvärt, att ju förr dess hellre få detta räkenskapsverk inrättat, ty då är det givetvis större utsikter än nu, att denna brist avhjälpes genom att man får dessa belastningstabeller kompletterade med nödiga uppgifter angående dispositionerna på de olika anslagen.

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

Det anmärktes av herr Nilson i Örebro i det sammanhanget, att om man nu vill ha sådana uppgifter om dispositionerna, kommer det ju att kosta mycket pengar, och att detta icke tagits med i beräkningen. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att det område, där det, såsom allmänt erkännes, finnes största behovet att få dessa kompletterande uppgifter, det område, som herr Nilson i Örebro känner bäst till, nämligen arméförvaltningens område, där finnas ju, efter vad arméförvaltningen själv säger, redan denna dispositionsanordning genomförd. Då förefaller det mig verkligen vara så, att man söker efter skäl mot saken, då även detta här framföres.

Det har framhållits, att man kommer ju ändå inte fram till något annat än ett oriktigt bokslut med allt detta arbete. Ja, det är ju klart att i den mån man kan genomföra en fortlöpande granskning av de månatliga rapporterna, endast i den mån kan man ha några förhoppningar, att bokslutet skall bli allt riktigare och riktigare, och önskar man sålunda ett riktigt bokslut, än man hittills haft, ja, då förstår jag uppriktigt sagt ej, varför man vill motsätta sig detta förslag.

Det anföres vidare, att reformen ej får den betydelse, som man väntar, därför att de affärsdrivande verken komma ju icke med. Ja, på andra håll för man det resonemanget, t. ex. inom arméförvaltningen, att här skulle man lättare kunna vara med om saken, ifall arméförvaltningen sluppe att dragas in under den stora förändringen. Själva anmärkningen om, att de affärsdrivande verken icke komma med, är riktig så till vida, att revisionen av deras räkenskaper skall såsom förut vara en revision för sig, men de affärsdrivande verken komma med i den mening naturligtvis, att affärsverkens överskott, som tillhöra riksstaten, skola komma att falla under riksräkenskapsverkets uppsikt; och jag ber härmed att få bringa i kammarens erinran ett av de mest eklatanta fallen, vart det leder, då man icke har något organ, som är ansvarigt för vad som händer eller vad som uraktlätas på detta område. Det är det bekanta förhållandet med telegrafverkets icke inlevererade överskottsmiljoner. Ingen av de institutioner, som haft med räkenskapsväsendet och revision att göra, har ansett sig bära något ansvar för att fästa vederbörandes uppmärksamhet på, att dessa miljoner icke inlevererats.

För att man skall kunna taga ut av denna reform det mesta möjliga, är det alltså nödvändigt, att man har en institution, som äi i tillfälle att utöva en permanent kontroll över de månatliga redovisningarna och se till, att de fel, som där förekomma, bli så snabbt som möjligt rättade. Jag tror, att alla, som haft något med dessa

Ang.
ett riksräk-
ningsverk.
(Forts.)

tabeller att skaffa, måste säga sig, att även med tabellernas långt ifrån fullkomliga skick, ha de varit av mycket stor betydelse för statsregleringens verkställande. Jag skulle vilja se herr Norman, som skrivit sin reservation, att dessa belastningstabeller sakna praktisk betydelse, göra en statsreglering utan någon som helst tillgång till de här uppgifterna. För att emellertid dessa tabeller skola vinna i betydelse, är det av stor vikt, att man får ett räkenskapsverk utrustat med en kontrollrätt och en auktoritet, som den nuvarande statsbokföringskommittén icke har och icke rimligtvis kan ha.

För närvarande är nämligen så, att det kan mycket lätt hända, att ifall man under årens lopp försöker bilda sig en uppfattning om budgetställningen på grundval av dessa belastningstabeller, så kommer man till en oriktig uppfattning, därför att bokföringen hos de olika verken icke varit tillfredsställande eller att man icke belastat anslagen på riktigt sätt.

Jag skall tillåta mig anföra ett litet exempel, som gäller dyrtidstillägget. Det framgick av belastningstabellerna för föregående års oktober månad, att på en huvudtitel hade det icke uttagits mer än, enligt vad jag vill minnas, en miljon kronor i dyrtidstillägg, och i fall man gått efter den uppgiften, skulle man fått en fullständigt oriktig föreställning om slutresultatet. Då man kom till nästa månad, visade det sig, att siffran sprungit upp till 11 miljoner kronor i stället för denna enda miljon. Endast därigenom, att man har tillfälle att permanent följa med dessa månatliga redovisningar och gripa in, där det är uppenbart, att t. ex. medel icke reserverats i tid eller att man icke i tid bokfört anslag, samt har tillfälle att jämföra år efter år, hur anslagen inflyta, endast därigenom kan det bli möjligt att i god tid få en något så när riktig föreställning om budgetsläget. Därför är det icke heller underligt, om man inom finansdepartementet, under olika politiska konstellationer, varit alldeles speciellt angelägen om att få detta riksräkenskapsverk till stånd.

Nu säger man: det är ingen olägenhet, om man väntar något. Detta är dock ett ganska lättvindigt sätt att taga på frågan. Har man verkligen gjort klart för sig, att ett uppskov med frågans lösning nu innebär allvarliga svårigheter för att icke säga omöjlighet att genomföra en av de mest efterlängtade reformerna inom statshushållningen, nämligen budgetårets omläggning, och vill man alltså ävågabringa den reform snarast möjligt, är förutsättningen härför, såvitt jag kunnat finna, att man i år beslutar sig för riksräkenskapsverkets inrättande, så att detta verk existerar och har varit i verksamhet tillräcklig tid, då man går till omläggningen av budgetåret.

Det förhåller sig sålunda alldeles icke på det viset, att riksdagen kan tänka att man har god tid att fundera på saken, och att det ingenting är, som står på spel. Vill man åstadkomma en ekonomisk statshushållning, vill man få bort våra tilläggsstater, som se ut att bli va allt mer och mer ruinerande för statshushållningen, då måste man resolut gå in för programmet att lägga om budgetåret och därmed också vara med om den förutsättning härför, som denna reform är.

Det argument, som sedan framföres och väl skall vara det star-

Ang.
ett riksräken-
skapsverk
(Porta.)

kaste argumentet mot förslaget, är ett som väddar mindre till förauf-
tet än till vissa rätt naturliga känslor, nämligen det som ligger i
det ständigt återupprepade talet om att det här gäller att upprätta
ett nytt ämbetsverk och att något sådant borde icke riksdagen vara
med om. Det är ett försök, detta, att utnyttja språkets bekanta makt
över tanken, som här göres gång på gång från olika håll. Icke skall
man införa ett nytt ämbetsverk, säger man: denna kammarare har ju ny-
ligen varit med om att besluta en skrivelse om förenklad administra-
tion.

Herr Norman utvecklade detta tema mera i detalj och han sökte
visa, att man genom propositionen fick en alldeles oriktig föreställning
om vad reformen betydde, då man nämligen icke där erhöles klarhet
om, att det ju icke är nog med de föreslagna tjänsterna i det nya
verket utan att det enligt herr Norman dessutom behöfves betydligt
flera kammarrättsråd och en del andra tjänster i kammarrätten.

Jag vill verkligen fästa kammarens särskilda uppmärksamhet, att
den, som gör anspråk på att representera sakkunskapen och som avgi-
vit en reservation mot utskottets ståndpunkt, vilken reservation i varje
fall här sakkunskapens sken, ehuru det finns mycket att invända mot
innehållet, meddelar kammaren här, att till denna reform hör en ök-
ning av kammarrättsrådets antal. Jag vill hemställa till herr Nor-
man om svar på den frågan, hur man skulle undgå denna ökning ge-
nom att avslå förevarande förslag. Jag förmodar, att antalet oavgjor-
da krigskonjunkturskattemål icke minskas därigenom att kammaren
avslår förslaget om inrättande av ett riksräkenskapsverk.

Det talades om att det vore orimligt, om kammaren, som helt nyss
beslutat en skrivelse om förenklad administration, nu skulle vara med
om att inrätta, som man säger, ett nytt ämbetsverk. Det är dock sagt
många gånger och det kan icke bestridas, att vad det här är fråga om
är, blott det, att sammanföra trenne olika delar av revisionsverksamhe-
ten på ett enda håll. Då man för detta resonemang om den förenklade
administrationen, så tyckes man mena, att denna tredelning, som faktiskt
innebär, att ett dubbelarbete utföres, i det att samma arbete måste fö-
ras två gånger, på två olika håll, att denna tredelning, säger jag, med-
för en förenklad administration, under det att förslaget om att vinna
enhetlighet på detta område och sammanföra de trenne delarna på ett
håll skulle vara ett slag i ansiktet på kammarens avsikt att åväga-
bringa förenklningar. För min del må jag säga, att allt detta tal om en
förenklad administration i detta sammanhang är ett i ovanligt hög
grad förenklat argument i frågan.

Jag tillåter mig, herr talman, att anhålla om bifall till utskottets
hemställan.

Herr R ö i n g: Herr talman! Herr statsrådet Sandler har genom
sitt anförande fört in diskussionen på rätta banor. Orsaken, att dis-
kussionen här i kammaren kommit in på en sidolinje, är att herr E.
A. Nilson i Örebro nästan uteslutande sysselsatte sig med en fråga,
som egentligen ligger vid sidan av ämnet, och herr Söderhielm fort-
satte i samma riktning. Det var med en viss spänning, som jag vän-

Ang.
ett riksräken-
ningsverk.
(Fortn.)

tade få höra sakskalet till förmån för herr Nilsons ståndpunkt. Det är icke så vanligt, att ett statsråd använder sin grundlagsenliga rätt att avgiva reservation till statsrådsprotokollet i anledning av ett regeringsbeslut, och vi veta alla, att herr Nilson då han var krigsminister avgav en dylik reservation i denna fråga. Men jag får erkänna, att hans anförande blev en spänd förväntans upplösning i intet. Jag trodde, att jag skulle få höra ett anförande, vari det utvecklades tungt vägande sakskalet varför man icke borde sammanföra revisionsverksamheten i vårt land. Men vad fick jag höra? Jo, endast ett eko av arméförvaltningens påståenden, som jag förut läst i de tryckta handlingarna. Och dessutom sysselsatte herr Nilson sig och kammaren en lång stund med att läsa upp ur någon tryckt handling vilken åsikt en intendentur-officer i Vaxholm, eller var det var, hade om det sätt varpå arméförvaltningen förde sina böcker och en kritik över det sätt, varpå statsbokföringskommittén anser att bokföring borde äga rum. Och herr Nilson delade uppenbarligen nämnde officers ståndpunkt, då denne yttrar sig på ungefär följande sätt: se inom arméförvaltningen, där göra vi reformer på bokföringsområdet, där gå vi framåt, under det att inom statsbokföringskommittén går man motsatta vägen, ty där anländer man icke moderna bokföringsmetoder. Det är egendomligt, att arméförvaltningen alltid står ensam med sina med sådan säkerhet framförda påståenden och att var än denna bokföring införes är man belåten med densamma.

Då nu diskussionen tack vare herr Nilson och herr Söderhielm kommit in på dessa detaljer och talarne icke yttrat sig i den stora frågan, huruvida som sagt revisionsverksamheten i vårt land bör sammanföras eller icke, nödgas jag att om och i största korthet bemöta ett par uppgifter, som herr Nilson lämnat.

Herr Nilson ansåg, att den nu hos statsbokföringskommittén använda bokföringen var bristfällig, bl. a. därför att den icke innehöll även en dispositionsbokföring. Jag ger herr statsrådet Sandler rätt däri, att det vore önskligt om en komplettering i vissa hänseenden kunde genomföras, men jag vill gent emot herr Nilson i Örebro understryka, att det föreliggande förslaget just förutsätter, att de månatliga översikterna, de s. k. belastningstabellerna åtföljas av en analys i de fall, där man icke kan draga några slutsatser av kassabokföringen. Jag antager, att herr Nilson i Örebro dock tager avstånd från arméförvaltningen i ett hänseende, nämligen då arméförvaltningen uttalar, att dessa belastningstabeller äro av ringa betydelse. Herr Nilson medger utan tvivel att hans excellens utrikesministern och herr statsrådet Sandler ha fullständigt rätt i sina påståenden, att varje statsråd måste ha det allra största intresse av att ha tillgång till dessa belastningstabeller så snart som möjligt.

Herr Nilson yttrade vidare, att excellensen Palmstierna hade sin uppfattning om dessa belastningstabeller från den tid han var chef för sjöförsvarsdepartementet. Men hade herr Nilson under sin statsrådstid begagnat sig av dessa tabeller, skulle han mången gång ha huggit i sten, vilket icke ägt rum, emedan han förtroendefullt begagnat de uppgifter han erhållit från arméförvaltningen.

Ja, det var tur för herr Nilson, att han icke var krigsminister ytterligare någon vecka efter den dag, han avgick. Arméförvaltningen har med styrka påstått, att därifrån utgående räkenskapsuppgifter kunna utan onödighet ingå i riksräkenskapen, och det har gjorts gällande — herr Nilson i Örebro ansåg detta också, såvitt jag kunde finna — att dessa uppgifter äro så korrekta, att man alltid lugnt kan godtaga dem. Men är detta påstående riktigt, mina herrar? Jag skall endast frändraga ett färskt exempel, som visar hur vilseledande detta påstående är.

Enligt arméförvaltningens på dess egen bokföring grundade månatliga rapporter till statsbokföringskommittén utvisade för år 1919 anslaget till ridskolan en behållning av 5,204 kr. 72 öre, anslaget till arméns kasernutredning samt ved, ljus och vatten en behållning av 1,739,035 kr. 70 öre samt anslaget till arméns sjuk- och veterinärvård en behållning av 200,252 kr. 21 öre. Men enligt propositionen nr 339, grundad på en arméförvaltningens skrivelse den 8 mars 1920, utvisade dessa anslag i stället brister på resp. 17,801 kr. 88 öre, 3,107,185 kr. 61 öre och 72,000 kr. Dessa siffror och detta exempel torde vara belysande nog för att kammaren skall inse, att vad arméförvaltningen påstått i detta fall är oriktigt.

Så framställde den ärade talaren på Örebrobanken en fordran på statsbokföringskommittén, nämligen att den skulle organisera sin bokföring så, att det överhuvudtaget icke skall kunna vara möjligt göra en förfalskning. Ja, att förhindra en förfalskning kan väl ingen kommitté eller något verk överhuvud åstadkomma, utan kontrollen bör vara så lagd, att den så snabbt som möjligt upptäcker en förfalskning, när den en gång är gjord. Jag tror, att om herr Nilson undersöker fallet i Stockholms länsstyrelse, han måste medgiva, att om något klander skall riktas mot någon, det icke kan riktas mot statsbokföringskommittén, utan mot länsstyrelsen. Det är naturligt att en förberedande kontroll där bör äga rum, och det är uppenbart, att en sådan icke skett i detta fall.

Ja, så framdrogs det till sist det gamla vanliga skälet, när en talare befinner sig i en svag position; han försöker skrämma kammaren med att påstå: antur nu kammaren den kungl. propositionen, så skapar den ett nytt ämbetsverk, nya ämbetsmän och föranleder nya utgifter. Både från statsrådsbanken och från talare i kammaren ha dessa synpunkter enligt mitt förmenande blivit fullständigt vederlagda.

Herr Söderhielm klagade på statsbokföringskommittén, för att den skulle söka pressa på vissa ämbetsverk den bokföring, som kommittén ansåg vara lämplig. Ja, undra på det, herr Söderhielm! Men arméförvaltningen har naturligtvis under herr Nilsons statsrådstid icke behövt fästa så synnerligen mycket avseende vid vad statsbokföringskommittén i detta hänseende önskat, då herr Nilson som statsråd gillade den bokföring, som användes av arméförvaltningen. Jag vågar emellertid uttala den förhoppningen, att om denna proposition godkännes, den nuvarande krigsministern i stället må se till, att bokföringen i arméförvaltningen blir ordnad på samma sätt som inom övriga verk. Inom marinförvaltningen, där den nu är genomförd, är man som kam-

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Förw.)

Ang.
ett räkenskapsverk.
(Forts.)

maren funnit av utskottets betänkande, belåten med den nuvarande bokföringen.

Det har icke under hela debatten anförts ett enda skäl, som talar mot ett sammanförande av revisionsverksamheten, och innan tungt vägande skäl kunna anföras mot en sådan sammanföring, borde ingen som helst anledning finnas för kammaren att biträda avslagsyrkandet. Däremot torde det vara goda skäl angivna för att biträda utskottets hemställan, till vilken hemställan jag ber att få yrka bifall.

Herr Andersson i Råstock: Herr talman! Då kvällens förste talare i denna fråga öppnade debatten, sade han, att detta var en invecklad fråga, och i det avseendet ber jag få instämma med honom. Jag vill också instämma med honom i talet om frodig växtlighet, nämligen med avseende å hans fantasi och förmåga att måla upp de svårigheter och olägenheter, som skulle uppstå i händelse af ett förslag, som statsutskottet kommit med, skulle bliva antaget. Men sedan är det slut på vårt sällskap, det skall jag be att få säga honom.

Det har sagts så mycket från andra håll, att jag här inte behöver gå in på några vidare detaljer. Jag vill endast inlägga en gensaga mot herr Norman, när han säger, att statsutskottets utlåtande knappast kan kallas fullt objektivt. Det vore mycket frestande att se efter, hur herr Normans reservation är beskaffad, men jag skall endast konstatera en sak här, som jag mycket dryftat med utskottets ledamöter. Det är ett enkelt faktum, att nästan alla ledamöterna inom utskottets tredje avdelning från början stodo avogt stämda mot Kungl. Maj:ts proposition, men sedan de under behandlingen av ärendet fått tid att tränga in i saken, blev enigheten för ett antagande av propositionen lika stor som förut avogheten varit. Det var endast herr Norman, som icke haft tillfälle att deltaga i ärendets behandling på avdelningen, som sedan kom med en reservation i sista minuten.

Jag vill begagna tillfället att fastslå, att denna reservation är av den beskaffenheten, att herr Norman får stå för den ensam, även om det eljest finnes en annan reservant från andra kammaren. Det har alltså icke funnits någon, som velat utan vidare bliva meddelaktig i vad som skrivits, och det är icke underligt. Om man ser efter en liten smula vad som står här, så finner man på sid. 51 i utlåtandet följande passus i herr Normans reservation: »Enligt det äldre räkenskapssystemet utövas kassakontrollen av de respektive myndigheterna själva.» Sedan säger herr Norman på ett annat ställe: »Om man återgår till det äldre, mindre betungande men mera betryggande systemet» o. s. v. Herr Norman anser alltså idealet vara, att kassakontrollen utövas av respektive myndigheter själva och det förvånar mig sannerligen icke, att de övriga reservanterna icke kunna gå med på att göra ett sådant uttalande till sitt. Detta uttalande är således enligt min mening alldeles nog för att karaktärisera den objektivitet och den sakkunskap, som spelat in, då det gällt att avfatta denna reservation.

Ang.
ett riksråken-
skapsverk.
(Forts.)

Sedan var det en annan sak, som också framförts under debatten och som jag icke kan underlåta att påpeka, nämligen att man dragit i tvivelsmål, om icke statsutskottet och enkannerligen dess tredje avdelning lurats på konfekten då det gällt att få fasta kostnadsstater. Herr Torgén gick så långt i sin iver att läsa galet, att han alldeles glömde bort att se efter vad det står på sid. 36 i utskottets utlåtande, till vilken jag ber att få hänvisa. Där står fastslaget, att i dessa 120,000 kronor, som dock utgöra den egentliga staten för statsbokföringskommitténs nuvarande kostnader, ingå icke kostnader för krigstidstillägg, utan härtill kommer en post på 50,000 kronor, som är särskilt beräknad för det ändamålet. Med dessa 120,000 kronor till grund kommer man fram till en besparing, herr Torgén, på omkring 40,000 kronor. Så ligger denna sak. — Ha de herrar som pläderat för avslag gått lika grundligt till verket, när det gällt att beräkna det övriga, så kan man förstå, att resultatet blivit i hög grad missvisande.

Det är ytterligare en liten sak, som jag icke kan undgå att påpeka. Herr Röing var nyss inne på den, och jag vill bara understryka en del av vad han sade, nämligen att vi här i kammaren för någon tid sedan varit i tillfälle att göra en iakttagelse, som i detta sammanhang äger sitt stora intresse. Det var för övrigt undertecknad, som i kammaren passade på att understryka det egendomliga förfaringsättet, i ett fall då Kungl. Maj:t lagt fram en proposition och begärt ett »förslagsanslag högst» till fullbordande av ett byggnadsföretag. Man tycker då, att det borde ha varit möjligt för den del av förvaltningen, som lydde och som fortfarande lyder under lantförsvarsdepartementet, att komma fram med exakta siffror när man var så säker på sin sak, att man kunde tillåta sig att skriva »förslagsanslag högst». Men vad hände sedan? Jo från den nya departementschefen kom till statsutskottet en uppgift om, att just på den posten, där man hade skrivit »förslagsanslag högst» fordrades 5- å 600,000 kronor till. Detta är ett bevis så gott som något för, att det icke är så alldeles helt, utan man kan nog påvisa felaktigheter även i den bokföringsmetod, som användes på andra håll.

Vad själva sakfrågan beträffar, skall jag erkänna, att när jag sagt, att frågan är en invecklad fråga, så har jag därmed också medgivit, att jag icke behärskar alla detaljer. Men jag har använt mitt sunda förnuft, och det har sagt mig, att det föreslagna ämbetsverket måste ovillkorligen innebära en centralisation av riksrevisionsarbetet i stället för som herr Torgén tycktes uppfatta saken, en decentralisering av ifrågavarande arbete.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag måste, herr talman, taga kammarens uppmärksamhet i anspråk en liten stund till följd av ett par erinringar mot mig, vilka framförts dels av en talare på Göteborgsbanken och dels av min närmaste granne. Men då jag, herr talman, på grund härav nödgats begära ordet, vill jag till

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

tjänstgörande chefen för finansdepartementet säga, att jag i mitt anförande icke talat ett enda ord om checksystemet; det har jag lämnat åsido helt och hållet, varför denna del av hans argumentation faller alldeles på sidan om det yttrande jag hade.

Herr statsrådet, liksom andra talare, hava även gjort gällande, att här vore revisionen huvudsak. Jag tog icke upp revisionen, ty det framgår dock av Kungl. Majts proposition, att propositionen fäster huvudvikten vid räkenskapsväsendet, och ett uttryck därför är den omständigheten att Kungl. Maj:t förändrade det av vederbörande föreslagna namnet, *riksrevisionsverket*, till *riksräkenskapsverket*. Jag skulle kunna taga upp frågan om revisionen också, men skall icke göra det nu vid denna tid av dygnet.

Då herr statsrådet vidare anförde, att de affärsdrivande verken lyda i så måtto under riksräkenskapsverket, att deras överskott skola redovisas inför detsamma, så må det vara sant, men vid det förhållandet, att de största och även viktigaste av dessa verk icke visa något överskott, blir det, som jag sagt, så att de icke få något att skaffa med riksräkenskapsverket. Vid sådant förhållande vågar jag påstå, att de exempel, som visats angående bristande kontroll i detta fall icke ha någon betydelse.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att bemöta min ärade vän på Göteborgsbänken. Han talade om belastningstabellerna. Jag har icke gjort någon erinran mot belastningstabellerna i och för sig, men jag har sagt, att de äro ofullständiga, och därför missvisande. Vad nytta har man av vilseledande uppgifter? Följer man dem blir man ledd vilse. Då säger man: Ja men dessa tabeller skola kompletteras. Nåväl, säger jag, jag vill se det systemet genomfört. Då först kan det till sin innebörd bedömas.

Emellertid ville samme ärade talare söka bevisa, att arméförvaltningens räkenskapsväsende var mycket bristfälligt, genom att anförda, att det hade överlämnats till riksdagen en proposition, innefattande vissa äskanden rörande brister, som hade uppstått på reservationsanslag. I anledning därav ber jag att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på innehållet i propositionen om tilläggsstaten för fjärde huvudtiteln för innevarande år, sid. 67, där just denna sak finnes omnämd. Denna brist var förutsedd och klar redan i höstas, då arbetet med propositionen pågick, och den väsentliga orsaken till överskridandet var helt enkelt de alltjämt stigande bränslekostnaderna. Det fanns ingen möjlighet för vederbörande, som hade ansvaret för uppvärmningen av kasernetablissemangen, att låta dem stå oeldade, utan de måste eldas upp i varje fall. Men saken var, som sagt, förutsedd, och beloppet upptogs i tilläggsstaten beräkningsvis redan vid den tid, då propositionen utarbetades, vadan således denna erinran icke alls träffade målet, såsom den ärade talaren uppenbarligen föreställde sig. Då den ärade talaren påstod att arméförvaltningens rapporter till statsbokföringskommittén visat behållningar vid årsskiftet så kan jag meddela att samma kommittés belastningsrapport ultimo september upptar en brist för rid-

skolan av kr. 7,846:21, kasernutredningsanslaget en brist å kr. 705,980:54. Den ärade talaren måtte följaktligen ha fått alldeles vilseledande uppgifter.

Samma är förhållandet med ett exempel, som min närmaste granne här anförde. Den omständigheten, att det har uppstått ökade kostnader på byggnadsmaterial, har ju icke ett grand med bokföringen och räkenskapsväsendet att göra. Det är ju två fullkomligt skilda saker, som icke alls ha med varandra att skaffa. Det må vara en felkalkyl med hänsyn till kommande konjunkturer, men räkenskaperna ha, som sagt, ingenting att skaffa med den. Ingen bokföring i världen kan skydda mot felkalkyler.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Norman: Herr talman! Det kan icke hjälpas, men jag finner mig nödsakad att yttra ett par ord med anledning av vad herr statsrådet Sandler yttrade, då han lade ett alldeles felaktigt uttalande i min mun. Han ville påstå, att jag hade sagt, att vissa nya kammarrättsrådsbefattningar, som jag omnämnde i mitt första anförande, skulle bli följden av införandet av detta riksräkenskapsverk. Det var emellertid så långt ifrån, att jag påstod detta, att orsaken till, att jag framhöll detta var, att jag ville påpeka, att den formulering, statsutskottet givit åt redogörelsen för kammarrättens förhållanden, kunde ge anledning till ett misstag, därför att det i sista satsen i uttalandet därom heter, att under förutsättning att revisionsavdelningen bibehålles, kommer kammarrätten att behöva ett utökande av den extra personalen med ytterligare 7 revisorer och 5 extra räknebiträden och att härav skulle kunna framgå, att om riksräkenskapsverket *icke* komme till, därav då skulle krävas en alldeles extra utökning. Jag påpekade då, att oaktat utbrytningen av riksrevisionsverket tillkommer för kammarrättens vidkommande en ökning av vissa arbetskrafter. Detta var endast för att belysa en viss ofullständighet i detta utlåtande.

Vidare ville herr statsrådet, då herr statsrådet citerade ett uttalande i min reservation, där jag talar om belastningstabellerna, påstå, att jag där skulle ha sagt, att dessa saknade praktiskt värde. Jag förstår icke, hur det är med innanläsningskonsten, då jag ju tydligt sagt, att *vissa* av dessa belastningstabeller, sakna praktisk betydelse, nämligen de belastningstabeller, som röra sådana anslag, som utgå efter av Kungl. Maj:t och riksdagen angivna grunder. Det finnes däremot andra belastningstabeller, som äro av större värde, och jag har där särskilt kursiverat, att belastningstabeller således böra utarbetas endast beträffande sistnämnda anslag, rörande vilka jag anser, att tabellerna ha praktisk betydelse.

Vidare skulle jag med anledning av herr statsrådets yttrande, att finansministrarna under en lång följd av år alla varit ense om, att detta riksräkenskapsverk skulle införas, vilja säga, att det visserligen har sagts i utskottet och vid olika tillfällen, att samtliga finansministrar, ända sedan statsbokföringskommittén kom till, varit ense därvidlag. Men så torde icke vara verkliga förhållandet. Det finnes nog

Ang.
ett riksräken-
skapsverk.
(Forts.)

Ang.
att riksräk-
ningsverk.
(Forts.)

i raden av finansministrar, sedan statsbokföringskommittén kom till, åtminstone en finansminister, som därvidlag haft en från de övrigas skild uppfattning. Detta om den saken.

Vidare skulle jag gent emot herr Jansson i Falun, då han återupprepar en sak, som flera gånger sagts här i statsutskottets utlåtande, nämligen att det vore olämpligt, att medelförvaltande verk reviderade sig själva, vilja säga, att detta dock är fallet såväl med riksgäldskontoret som riksbanken. De revidera sig själva, d. v. s. revisionen sker inom dessa verk själva.

Gentemot herr Anderson i Råstock, då han inlägger en gensaga mot mitt yttrande, att statsutskottets utlåtande icke skulle vara fullt objektivt, skulle jag vilja säga, att jag bestyrkte detta uttalande bland annat genom den lilla erinran, jag gjorde rörande relationen om kammarrättens arbetskrafter. Den, som noga genomläser statsutskottets utlåtande, får, som det uttryckes vid ett tillfälle, som den ärade talaren har sig bekant, det intrycket, att det är nära nog lyriskt stämt till pris för detta riksräkenskapsverk.

Sedan ville den ärade talaren redogöra för, hur mitt arbete tett sig inom statsutskottet i denna fråga. Han talade om, att jag icke varit med om frågans behandling och om hurusom jag i sista stund slungade in min reservation. Det är väl emellertid allom bekant, huru arbetet inom statsutskottet går till. Arbetet är ju där fördelat på olika avdelningar, som ha var och en sina saker att sköta, och sedan en avdelning kommit till ett visst resultat, förläggas det utskottet in pleno. Nu var det så, att jag verkligen icke under *hela* den tid, då frågan behandlades på tredje avdelningen, hade tillfälle att deltaga i arbetet, men jag var dock där under en god del av denna tid och satt i utskottet under det plenum, då frågan där behandlades. Den ärade talare, som gjorde anmärkningen, deltog, såsom icke tillhörande tredje avdelningen, *icke alls* i den förberedande behandlingen. Vid ärendets behandling i plenum i statsutskottet ha vi varit med precis lika mycket båda. Följaktligen kanske jag dock när allt kommer omkring följt med frågan något närmare än han.

Slutligen vill jag säga, eftersom herr Anderson i Råstock talade om, att vissa sifferuppgifter, som jag lämnat, skulle vara oriktiga, säga, att det väl dock är ett faktum, som icke kan bestridas, att statsbokföringskommitténs utgifter under år 1918 uppgingo till cirka 80,000 kronor, att motsvarande siffror för år 1919 voro 124,000 kronor och några ören och att de för innevarande år äro beräknade till 170,000 kronor. Det är mot denna betydande förhöjning i utgiftsposterna för innevarande år, som en gensaga riktats, och den tror jag varit fullkomligt berättigad.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord. Min granne till höger fann sig föranlåten att säga, att mitt påpekande om dessa 5—600,000 icke hade något berättigande, ty det vore en sak, som icke hörde hit. Jag ber då att få fästa kammarens upp-

Ang.
ett riksdäken-
skapsverk.
(Forts.)

märksamhet på, att jag angav det exemplet för att visa, att den bokföring, som inom arméförvaltningen användes, ingalunda är så snabb och så säker, som man ifrån hans håll under debatten tidigare sökt göra gällande. Det var endast detta, jag ville påpeka, och det har jag ingen anledning att frångå.

Sedan skall jag be att få framställa en fråga, och jag hoppas, att jag kan få den besvarad under hand, ifall icke herr Norman tycker, att han bör svara nu med detsamma. Han talar om lyrisk stil i statsutskottets utlåtande, och på samma gång säger han, att utlåtandet är av den beskaffenheten, att det är fråga om, huruvida någon orkar läsa igenom detsamma. Jag kan icke få detta att riktigt gå ihop, och jag förstår icke, vad han menar. Är det möjligt för statsutskottet och är det över huvud taget möjligt för något utskott att i en så stor och invecklad fråga som denna underlåta att lämna en redogörelse för den proposition, som ligger till grund för utlåtandet, och är det möjligt för utskottet att komma ifrån att för varje särskild punkt skriva åtminstone några rader till motivering för att klargöra, huru utskottet ställer sig till den. Det vore då fullkomligt nya metoder, som herr Norman skulle vilja införa i statsutskottets arbetsätt, och jag tror icke, det går an att utan vidare acceptera dessa.

Beträffande innehållet i herr Normans reservation skall jag endast be att få säga gent emot vad han yttrade till mig, att då han i alla fall nödgats vidgå, att han icke kunnat deltaga i hela förhandlingen, utan endast kommit med på slutet, och vidare säger, att han studerat saken minst lika mycket som jag, så är det ju möjligt, att han har rätt däri, men jag är icke övertygad ens om detta. Ty om han hade gjort det, tycker jag, att han bort i utskottet framhålla några av de synpunkter, han dragit fram i sin reservation. Jag satt emellertid och hörde mycket noga på debatten där, men jag kunde icke upptäcka en enda av dessa synpunkter då.

Herr talman! Jag har ingen anledning att frångå mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet samt 3:o) bifall till den av herr Norman vid utlåtandet förgade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 107, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
ett riksråken-
skapsmärke.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 65 ja mot 57 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen samt under samma huvudtitel av propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1920, dels ock i särskilda propositioner nr 388, 396, 378, 386 och 289 gjorda framställningar;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel för utförande av vissa undersökningsarbeten å Malmöhus slott; och

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av semester åt föreståndare för navigationsskolarna m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910 ävensom i ämnet väckt motion;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillfällig löneförbättring åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående dyrtidstillägg åt kontraktsprostar.

§ 5.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen m. m. jämte en inom riksdagen väckt motion;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel till en extra division i Svea hovrätt;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilt avlöningsvillkor för revisionssekreterare och visst tillägg till avlöningsvillkor för hovrättsråd;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande i viss utsträckning av nu utgående ersättning åt personer, me-

nigheter och allmänna inrättningar för dem genom införande av strafflagen den 16 februari 1864 frångångna bötesandelar;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till uppförande av två paviljonger för oroliga sjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upprätthållande av radiumhemmets verksamhet m. m.;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ortstillägg till tjänstemän och betjänte vid länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län m. fl.;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-
myndigande för Kungl. Maj:t att för kronans räkning inköpa fast-
gheten nr 5 i kvarteret Cephalus med adressnummer 1 vid Salviigränd
i Stockholm m. m.;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bere-
dande av ökat lokalutrymme för i huvudstaden förlagda ämbetsverk
och statsinstitutioner jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjän-
steställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och
postverket m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt till-
lämpning av förordningen den 11 juli 1919 om utgörande av en sär-
skild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av
pärlor med flera lyxvaror;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den
18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under
militärtjänstgöring, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 53, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående beredande av rätt till pension åt sådana änkor och barn ef-
ter statstjänare, som enligt nu gällande bestämmelser ej erhålla pen-
sion;

nr 54, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående förbättrad pensionering för underofficerare jämte vederlikar,
som efter uppnådd pensionsålder avgått från tjänsten före 1918;

nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid
postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfalls-
verk m. m., dels och i ämnet väckta motioner;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa
ändringar i gällande bestämmelser om pensionering av icke ordinarie
personal vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfalls-
verk;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl.;

nr 58, i anledning av väckt motion om inrättande av åtta ordinarie eldarbefattningar vid riksbankens avdelningskontor; och

nr 59, angående pension åt föreståndaren för riksdagens tryckeri-expedition J. P. Velander m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens reproduktionsanstalt;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till jordbrukarungdomens förbund;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner; och

nr 73, i anledning av väckt motion angående anordnande av häst-avelscentra vid Ottenby och andra platser av landet; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av en utav herr Hage avgiven motion, nr 214, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser för inbetalning och redovisning av statsanställdas pensionsavgifter.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Norman</i>	under	2 dagar fr. o. m. den	14 maj,
»	<i>Månsson</i> i Erlandsro	»	2	» » 14 »
»	<i>Pettersson</i> i Bjälbo	»	2	» » 14 »
»	<i>Alvin</i>	»	12	» » 14 »
»	<i>Nilsson</i> i Landeryd	»	3	» » 15 »
»	<i>Edberg</i>	»	10	» » 15 »
»	<i>Ahrberg</i>	»	8	» » 13 »
»	<i>Jansson</i> i Falun	»	4	» » 13 »
»	<i>Lithander</i>	»	4	» » 15 » och
»	<i>Wiklund</i> i Brattfors	»	10	» » 18 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,⁴³ på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 14 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande maj.

§ 2.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Jag har att meddela kammaren, att det efter överläggning inom talmanskonferensen blivit bestämt, att sista arbetsplenum före pingst äger rum fredagen den 21 maj och att alltså intet plenum förekommer på lördagen den 22 maj. Därefter anordnas bordläggningsplenum tisdagen den 25 maj, och första arbetsplenum blir onsdagen den 26 maj. Gemensam votering efter då godkända voteringspropositioner kommer därefter att äga rum fredagen den 28 maj med början kl. 3 e. m.

Ordet begärdes härefter av

Herr M a g n u s s o n i Skövde, som anförde: Jag skall taga mig friheten att framställa ett önskemål, som jag tror delas av åtskilliga här i kammaren. Det är mycket svårt så här långt fram emot sommaren särskilt för den, som är jordbrukare, att vara upptagna av riksdagsarbetet, så mycket mera som en hel del av kammarens ledamöter egentligen icke nu sedan utskottsarbetet är undan ha något annat här att göra än att vara närvarande vid arbetsplena. Det har talats om man och man emellan, huruvida icke de stora viktiga avgöranden, som ännu förestå, skulle kunna sammanföras till arbetsplena på t. ex. en onsdag och en lördag och att man då skulle kunna vara allmänt närvarande. Blir det nu så, att för avgörande av de viktiga frågorna tages ett plenum då och ett plenum då, så kommer följden alldeles givet att bli den, att många av riksdagens ledamöter med bästa vilja i världen icke kunna vara närvarande, och då blir det samma förhållande, som vi bevittnat så många gånger förut, att ett flertal ledamöter äro frånvarande vid viktiga frågors avgörande i kamrarna.

Jag vill hemställa, huruvida det icke skulle vara möjligt att ordna det så, att naturligtvis ledamöter av utskott, som ännu arbeta, finge vara kvar, men att de övriga, som blivit lediga, kunde få vara hemma en avsevärd tid och att sedermera ärendena sammanfördes exempelvis

till en onsdag och en lördag, då man allmänt kunde vara närvarande. Det skulle alldeles givet göra det lättare för riksdagens ledamöter att vara så mangrant som möjligt närvarande.

Det är endast detta jag velat yttra.

Vidare yttrade

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Ehuru jag icke hört det anförande, som herr Magnusson i Skövde nyss här hållit, vill jag, efter den redogörelse för detsamma, som givits mig, uttala att det är ju en mycket naturlig tanke, som herr Magnusson framfört, då han velat få de större riksdagsärendena sammanförda på vissa dagar. Jag kan också meddela, att inom talmanskonferensen i dag samma tanke framförts, men att därvid befunnits, att dess genomförande möter mycket stora praktiska svårigheter. Utskotten arbeta nämligen som bekant var för sig, och det är mycket svårt att åstadkomma ett sådant samarbete dem emellan, att man kan bestämma dagarna, när varje ärende skall komma på kamrarnas bord. Det är därför knappast utan förändringar i utskottens arbetsordning, som man kan åstadkomma en sådan ordning, som herr Magnusson föreslagit.

Herr Magnusson i Skövde: Jag är icke okunnig om att mitt förslags genomförande stöter på svårigheter, men jag tror ändå jag vågar säga, att svårigheterna icke äro alldeles oöverkomliga. Jag vill tro, att det skulle vara möjligt för vederbörande utskott, att det, genom att de så mycket som möjligt kommunicerade inbördes, skulle kunna ordnas så, att dessa stora frågor tämligen samtidigt behandlades här i kammaren och att det följaktligen bleve möjligt att sammanföra dem till en kortare tid.

Då jag nu har ordet, vill jag dessutom något omnämna, huru det förhåller sig med möjligheten för åtskilliga av ledamöterna att denna tid deltaga i riksdagsarbetet. För min del är jag tämligen oberoende av dessa förhållanden, men jag vet många här, som med dryga kostnader hyra sig rum. Nu skola de ha dem kvar ytterligare en månad. Men om det kunde ordnas så, som jag tänkt mig, så behövde de endast uppehålla sig här några dagar, och de kunde då hyra in sig på hotell dessa dagar, vilket skulle innebära en avsevärd besparing i kostnader för vistelsen här, förutom vad som är ännu dyrbarare för oss litet var, nämligen tidsutdräkten.

Jag vill ännu en gång hemställa, huruvida icke en sådan anordning kunde göras, som jag framfört, och jag är alldeles viss om, att en stor del av kammarens ledamöter och särskilt de, som äro från landsorten, stå på samma linje, som jag i denna fråga.

Herr Röing: Jag var tyvärr icke inne i kammaren under herr Magnussons första anförande, men av hans senare anförande erfor jag, att han gjorde en direkt hemställan. Såvitt jag kan förstå skulle emellertid ett bifall till en sådan hemställan föranleda, att riksdagen

först kunde avsluta sitt arbete långt senare, än annars skulle vara fallet. Det är nämligen oavvisligen nödvändigt, att utskottsbetänkandena, som komma in på kammarens bord, i regel bli avgjorda snarast möjligt. Ty arbetet inom ett utskott kan ofta bero därpå, när kammarna avgöra ett ärende, som förut behandlats av ett annat utskott. Skulle arbetet organiseras så under veckorna efter pingst, att endast några få diskussionsplena skulle hållas, då ärendena skulle avgöras, så skulle följden bliva den, att mången fråga skulle behandlas långt senare, än annars skulle behövas bli fallet. Och jag tror icke jag är ogra nläga, om jag nämner ett exempel från ett utskott, nämligen jordbruksutskottet, som visar huru beroende ett utskott är av ett annat utskotts arbete. Det lär vara 9 frågor, som icke kunna behandlas av jordbruksutskottet, förrän statsutskottet fattat beslut i olika frågor, som höra tillsammans med de förslag, som jordbruksutskottet har att yttra sig om.

Redan av dessa upplysningar torde framgå, att det icke går för sig att planlägga arbetet på så sätt, som herr Magnusson anser vara lämpligast, åtminstone i den händelse vi vilja ha riksdagen avslutad så snart som möjligt, och det antager jag vi alla önska. En åtgärd i den riktning, herr Magnusson föreslagit, skulle utan tvivel medföra, att riksdagen skulle kunna avsluta sitt arbete först efter midsommar.

Men en annan sak är naturligtvis, att en kammarledamot när en föredragningslista föreligger vid ett plenum, då kan yrka nå, att ärendet vid den och den punkten uppföres på föredragningslistan då och då, och biträder kammaren en sådan hemställan, så kan man på så sätt vidtaga vissa åtgärder i den riktning, som herr Magnusson önskar.

Herr Bengtsson i Norup: Då herr Röing påstod, att fördröjandet av riksdagsarbetet vilade på, att icke jordbruksutskottet kunde avgöra en del ärenden förrän statsutskottet fattat beslut, så är det ju riktigt i så måtto, att det gäller några dyrtidstilläggsfrågor. Men de torde kunna avgöras på ett enda plenum. Ty den princip, som statsutskottet ansluter sig till, torde troligen följas av jordbruksutskottet. Det skälet väger således icke mycket i detta fall.

Jag måste på det livligaste instämma i den tanke, herr Magnusson i Skövde här uttalat. Det föreligger dock för varje riksdagsman — och särskilt för dem, som äro jordbrukare — under denna tid ett behov att i någon mån kunna se till det i hemmen. Och om ärendena kunde sammanföras till vissa dagar i sammanhang, så vore det önskligt. Jag förstår, att man icke här bör göra något annat än att vädja till talmanskonferensen, att i den mån det kan göras, få arbetet sammanfört. I annat fall kommer säkerligen $\frac{1}{3}$ eller kanske endast $\frac{1}{4}$ av kammarens ledamöter att deltaga i voteringarna och besluten i viktiga frågor. Det går ändå icke an att låta det passera på sådant sätt. Jag vill därför vädja till talmanskonferensen, när den sammanträder igen, att gå dessa önskingar till mötes.

Herr Jeppsson instämde häruti.

Herr Kristensson: Herr talman! Det är icke bara jordbruksutskottet, som icke kan bli färdigt med sitt arbete, på grund av att statsutskottet ännu icke avgjort dyrtidstilläggsfrågorna. I det utskott, jag tillhör, ha vi en förfärlig massa stora ärenden, nämligen allt vad som rör hela pensionsstaten och som äro beroende av statsutskottets beslut. Skulle statsutskottet omarbета grundlinjerna för dyrtidstillägget, så blir följden, att vi måste omarbета hela pensionsstaten. Den ligger redan förut i viss mån på andra linjer än för statstjänare i aktiv tjänst. Och det är klart, att detta kommer också att i viss mån fördröja riksdagens arbete.

Sedan är det alldeles nödvändigt en förutsättning att utskottsledamöterna äro här närvarande, och huru man skall kunna driva arbetet i utskotten, om det blir så, att vissa av ledamöterna i riksdagen få vara hemma och vissa icke, det kan jag icke se någon möjlighet för. Jag tror därför, att det resultat, talmanskonferensen kommit till, är verkligen det, som gör, att riksdagen kan sluta fortast möjligt.

Men det är en annan sak, som jag vill påtala i detta sammanhang. Nu ha vi sett under en följd av år, att, då vi komma till den tid det nu gäller, en stor del av riksdagens ledamöter, nämligen de som äro jordbrukare, äro nästan tvungna att vara hemma och se till sina arbeten, att de gå sin gilla gång. Vore det icke då på tiden, när vi år efter år haft en sådan erfarenhet, att på allvar taga itu med frågan, huruvida vi icke böra införa en höstsession. Det är nog det enda bote-medlet. Jag har velat begagna detta tillfälle för att ännu en gång understryka vikten av, att vi fortast möjligt komma till en undersökning, huruvida icke en höstsession bör införas.

Herr Magnusson i Skövde: Jag inser till fullo, att besluten i riksdagen kunna vara beroende av varandra, men jag tänkte mig, att statsutskottets utlåtande i dyrtidstilläggsfrågan, av vilket övriga utlåtanden äro beroende, skulle kunna komma till avgörande, när vi samlas här efter pingsten, och att man sedan skulle kunna taga en längre paus, tills övriga viktiga ärenden föreläge till avgörande. Om det i själva verket skulle något uppskjuta den definitiva avslutningen av riksdagen, så betyder det väl icke så mycket, som att man skall vara nödsakad att hänga kvar här hela tiden.

Det är ju alldeles riktigt, som herr Kristensson anmärkte, att utskottsledamöterna måste vara närvarande. Men det är dock att märka, att åtskilliga utskott slutat sitt arbete. Och vidare är det ju möjligt, att utskottens ledamöter och suppleanter byta med varandra och en del kunna få vara hemma, om man är oberoende av besluten här i kam-maren.

Jag tror dock, att det kunde utfinnas en anordning här, som kunde vara till nytta icke blott för riksdagsmännen utan också, i så måtto, att flere kunde vara närvarande, när de stora besluten fattas.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 44, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 124—133, bevillningsutskottets betänkande nr 31, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 51 och 53—59, jordbruksutskottets utlåtanden nr 68—73 samt andra kammarrens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

§ 4.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 227, i anledning av väckta motioner om upphävande av stadgandena angående krigsdomstolar; och

nr 228, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 5.

Till bordläggning anmälades jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till lantmåteriväsendet m. m. jämte fem i ämnet väckta motioner.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Berggren</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 15 maj,
» <i>Molin</i> i Dombäcksmark	» 8 » » » 15 » och
» <i>Karlsson</i> i Gasabäck	» 8 » » » 15 » .

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,³⁰ e. m.

In fidem
Per Cronvall.
